ΜΙΧΑΛΗΣ ΡΑΠΤΗΣ
(PABLO)

ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ 4ης ΔΙΕΘΝΟΥΣ 1938—1958

(*Ἱστορία τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀγώνων της*)

Τοῦ MICHEL PABLO

Ενότητα
ΑΘΗΝΑ
1998

Αυτο το πρωτο μερος της μελετης του Μιχαλη Ραπτη - Παμπλο δημοσιευθηκε στο Μαρξιστικο Δελτιο τον Μαΐο 1963 για τα 25 χρονια της 4ης Διεθνους. Ειχε γραφει απο τον Μιχαλη Ραπτη το 1958 για τα 20 χρονια της 4ης Διεθνους στα γαλλικα για το περιοδικο της Διεθνους. Υπενθυμιζουμε οτι εκεινο τον καιρο και απο το 1943 ηταν Γραμματεας της 4ης.

Το *Μαρξιστικὸ Δελτίο* ηταν τοτε το παρανομο θεωρητικο οργανο του Κομμουνιστικου Διεθνιστικου Κομματος Ελλαδας που ηταν τμημα της 4ης Διεθνους. Υπευθυνος για την συνταξη του περιοδικου ηταν ο Χριστος Αναστασιαδης.

εκδοσεις ΕΝΟΤΗΤΑ
Σειρα Α΄ 1 - 7
Ιστορικη σειρα 1- 2
Σειρα Β΄ 1 - 24
Σειρα Γ΄ η παρουσα 1 - 40
Γενικη αριθμιση 72

I

Ἀπὸ τὴν Ἱδρυτικὴ Συνδιάσκεψη (Σεπτέμβρης 1938) ὥς τὴν ἔκρηξη τοῦ 2ου παγκόσμιου πολέμου (Σεπτέμβρης 1939)

Ἡ 4η Διεθνὴς ἱδρύθηκε τὸ 1938, πέντε χρόνια περίπου μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τοῦ φασισμοῦ στὴ Γερμανία και τὴν ἱστορικὴ χρεοκοπία τῆς 3ης Διεθνοῦς καὶ τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων μέσα σ' αὐτὴν τὴν κρίσιμη δοκιμασία.

Τὸ ἔτος 1938 δὲν εἶταν, βέβαια, εὐνοϊκὸ γιὰ γρήγορες ἐπαναστατικὲς ἐξελίξεις, ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ πυκνώσουν τὶς γραμμὲς τῆς νέας Διεθνοῦς. Ἀπεναντίας εἶταν μιὰ ἀπὸ τὶς ζοφερὲς χρονιὲς τῆς ἐπαναστατικῆς πρωτοπορίας, τὸ ἀποκορύφωμα τῆς περιόδου τῶν ἡττῶν τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου, τῆς φασιστικῆς ἀντίδρασης, τῆς τρομοκρατίας καὶ τῶν ἐγκλημάτων τοῦ Στάλιν. Ἡ πρακτικὴ τοῦ Λαϊκοῦ Μετώπου στὴ Γαλλία εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ ἔρθει στὴν ἐξουσία τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1938 ἡ ἀντιδραστικὴ κυβέρνηση τοῦ Νταλαντιέ, ποὺ ἄρχισε νὰ καταργεῖ τὴ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη τὶς κατακτήσεις τοῦ Ἰούνη τοῦ 1936, ὑπόγραψε τὸ σύμφωνο τοῦ Μονάχου καὶ ὤθοῦσε τὴ χώρα, διαλυμένη, ἀποθαρρημένη, στὸ δρόμο τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου.

Στὴν Ἱσπανία, μετὰ τὴν κατάληψη τοῦ Τερουὲλ ἀπὸ τὸ Φράνκο, ἐπιταχυνόταν ἡ ἧττα τῆς ἱσπανικῆς Ἐπανάστασης, προδομένης

ἀπὸ τὴν ἡγεσία της, τὸ «Λαϊκὸ Μέτωπο».

Στὴν ΕΣΣΔ ἡ θερμιδοριανὴ ἀντίδραση τοῦ Στάλιν ὁλοκληρωνόταν μὲ τὴν τρίτη μεγάλη δίκη τῆς Μόσχας, τὴ δίκη τῶν «21», ποὺ καταδίκαζε σὲ θάνατο καὶ ἐκτελοῦσε τὸν Μπουχάριν καὶ 18 ἀπὸ τοὺς συντρόφους του, ὅλους παλιοὺς μπολσεβίκους, ἡγέτες τῆς Ἐπανάστασης τοῦ Ὀκτώβρη καὶ τῆς 3ης Διεθνοῦς.

Ἡ σκιὰ τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἁπλωνόταν βαρειὰ πάνω στὴ διεθνῆ σκηνή.

Στὴν Εὐρώπη, τὰ πραξικοπήματα τοῦ Χίτλερ τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο ἔκαναν νὰ πλησιάζει ἡ μοιραία στιγμὴ τοῦ νέου παγκόσμιου αἱματοκυλίσματος: Κατάληψη τῆς Αὐστρίας, προετοιμασία παρόμοιας τύχης τῆς Τσεχοσλοβακίας.

Στὴν Ἄπω Ἀνατολή, ἡ Ἰαπωνία βρισκόταν σὲ δύσκολο πόλεμο ἐναντίον τῆς Κίνας καὶ βολιδοσκοποῦσε μὲ κανονιὲς τὴν ἱκανότητα ἀντίστασης τῆς ΕΣΣΔ στὰ ἐθνικά της σύνορα.

Ὁ συναγωνισμὸς τῶν ἐξοπλισμῶν σ' ὅλες τὶς καπιταλιστικὲς χῶρες ἔφτανε στὸ κατακόρυφο. Αὐτὸ εἶταν, ἄλλωστε, κ' ἕνα μέσο ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν οἰκονομικὴ κρίση, ποὺ εἶχε πλήξει τὸν καπιταλιστικὸ κόσμο ἀπὸ τὸ 1929, καὶ ἡ ὁποία ἐξακολουθοῦσε ἀκόμα, χωρὶς νὰ ἔχει ξεπεραστεῖ.

Ὁ πόλεμος ὁ ἴδιος ὅλο καὶ περισσότερο πρόβαλλε σὰν μόνη διέξοδος σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση.

Ὁ Στάλιν, ἔχοντας συνείδηση αὐτοῦ τοῦ κινδύνου, καὶ τρέμοντας γιὰ τὸ χαμό του σὲ περίπτωση σύγκρουσης μὲ τὸν συνασπισμένο ἰμπεριαλισμό, ἐναπόθεσε τὸ πᾶν στὸ «δημο-

κρατικὸ μέτωπο γιὰ τὴν εἰρήνη» σὲ συνεργασία μὲ τοὺς ἰμπεριαλιστὲς «δημοκράτες» τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Γαλλίας καί τῆς Ἀγγλίας. Αὐτὴ ἡ πολιτικὴ συνεργασίας τῶν τάξεων, μαζὶ μὲ τὴν αἱματηρὴ τρομοκρατία τῆς Γκεπεοὺ ἐναντίον τῶν ἐπαναστατικῶν τάσεων στὴν ΕΣΣΔ καὶ σ' ὅλο τὸ διεθνὲς ἐργατικὸ κίνημα, κατάληξε στὴν ἀποσύνθεση καὶ τὴ διαφθορὰ αὐτοῦ τοῦ κινήματος.

Ἔτσι, ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ὁ δρόμος εἶταν ὁλάνοιχτος γιὰ τὴν ἐξαπόλυση τῆς ἰμπεριαλιστικῆς σφαγῆς.

Μονάχα μιὰ χούφτα τροτσκιστὲς ποὺ γλίτωσαν ἀπὸ τὴν τρομοκρατία τοῦ Στάλιν στὴν ΕΣΣΔ καὶ στὶς καπιταλιστικὲς καὶ ἐξαρτημένες χῶρες ἀγωνίζονταν πάντοτε, χωρὶς νὰ λιποψυχήσουν, μὲ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ, καταγγέλλοντας τὶς πολεμικὲς προετοιμασίες τοῦ—«φασιστικοῦ» καὶ «δημοκρατικοῦ»—ἰμπεριαλισμοῦ, καὶ κάνοντας ἔκκληση γιά ἕνα *ταξικὸ μέτωπο* ἀποτελεσματικοῦ ἀγώνα ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ καὶ τῆς ἀπειλῆς τοῦ πολέμου. «***Γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἡ εἰρήνη στὶς μάζες*** — ἔγραφε ὁ Λεὸν Τρότσκι τὴν ἐπαύριο τοῦ Συμφώνου τοῦ Μονάχου τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1938—***πρέπει νὰ ἀνατρέψομε τὸν ἰμπεριαλισμὸ μὲ ὅλες του τὶς μάσκες. Μόνον ἡ προλεταριακὴ ἐπανάσταση μπορεῖ νὰ ἐκπληρώσει αὐτὸ τὸ καθῆκον. Γιὰ νὰ προετοιμάσομε αὐτὸν τὸ σκοπό, πρέπει νὰ ὀρθώσομε τὸ προλεταριάτο καὶ τοὺς καταπιεζομένους λαοὺς σὲ ἀσυμφιλίωτη ἀντίθεση πρὸς τὴν ἰμπεριαλιστικὴ ἀστικὴ τάξη καὶ νὰ τοὺς συσπειρώσομε σ' ἕναν ἑνιαῖο διεθνῆ ἐπαναστατικὸ στρατό. Αὐτὸ τὸ μεγάλο ἀπελευθερωτικὸ ἔργο σήμερα ἐπιτελεῖ ἀποκλειστικὰ ἡ 4η Διεθνής***».

Γι' αὐτό, ἡ διεθνὴς τάση τῶν τροτσκιστῶν, γνωστὴ τότε (ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ 1936) μὲ τὸ ὄνομα «Κίνηση γιὰ τὴν 4η Διεθνῆ», γινόταν ὁ στόχος τῶν διωγμῶν καὶ τοῦ μίσους τοῦ «φασιστικοῦ» καὶ «δημοκρατικοῦ» ἰμπεριαλισμοῦ, τῶν σοσιαλπατριωτῶν καὶ τῶν λακέδων τοῦ Κρεμλίνου.

Στὴ Γερμανία, πολλοὺς τροτσκιστὲς τοὺς εἶχαν μαζέψει μέσα στὶς φυλακὲς καὶ τὰ ναζιστικὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης. Στὴν Ἑλλάδα, οἱ φυλακὲς καὶ οἱ τόποι ἐξορίας τοῦ Μεταξᾶ, συμμάχου τῶν «δημοκρατικῶν» ἰμπεριαλιστῶν, ἐπιφύλασσαν γιὰ τοὺς τροτσκιστὲς τὴν ἴδια τύχη.

Μὰ τὰ πλήγματα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ δὲν εἴταν τίποτα μπροστὰ σ' ἐκεῖνα ποὺ κατέφεραν ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν μαρξιστῶν οἱ ἀχαλίνωτοι θερμιδοριανοὶ τοῦ πρώτου ἐργατικοῦ κράτους.

Οἱ προλετάριοι θὰ μάθουν μιὰ μέρα— πιστεύομε πὼς δὲ θ' ἀργήσει—τὴν ἀπίστευτη ἐποποιΐα, αὐτὴν τὴν ἐποχή, τῶν μπολσεβίκων - λενινιστῶν τῆς ΕΣΣΔ, ποὺ ἀγωνίζονταν ἄφοβα ἐναντίον τῶν σταλινικῶν ἐξολοθρευτῶν τους, μέσα στὶς φυλακές, στὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης καὶ τὰ ἀρκτικὰ ἀπομονωτήρια.

Τὸ 1938 πεθαίνει στὸ Παρίσι, ὕστερα ἀπὸ ξαφνικὴ καὶ σύντομη ἀρρώστια, κάτω ἀπὸ τὶς πιὸ ὕποπτες συνθῆκες, ὁ Λεὸν Σεντόφ γιὸς τοῦ Λεὸν Τρότσκι. Λίγους μῆνες ἀργότερα, τὸν Ἰούλη τοῦ 1938, ἐξαφανίζεται μὲ ἀπαγωγή του ἀπὸ τὴν Γκεπεοὺ ὁ διεθνὴς γραμματέας Ροῦντολφ Κλέμεντ (Καμίλ), φοιτητὴς γερμανικῆς καταγωγῆς.

Στὸ ἴδιο τὸ Μεξικό, οἱ προετοιμασίες

τῶν σταλινικῶν γιὰ τὴ δολοφονία τοῦ Τρότσκι πολλαπλασιάζονται καὶ τὰ ὄργανά τους, μὲ τὸ Λομπάρντο Τολεντάνο ἐπικεφαλῆς, προσπαθοῦσαν νὰ δημιουργήσουν τὶς ἀπαραίτητες προκαταρκτικὲς εὐνοϊκὲς συνθῆκες γι' αὐτὸ τὸ ἔγκλημα.

Στὴ Ἰσπανία, τροτσκιστὲς καὶ πουμιστές ἐπίσης καταδιώκονται καὶ φυλακίζονται ἀπὸ τὴ σταλινικὴ ἀστυνομία τοῦ «Λαϊκοῦ Μετώπου».

Ἡ Ἱδρυτικὴ Συνδιάσκεψη

Μέσα σὲ τέτοιες συνθῆκες ἀντίδρασης καὶ τρομοκρατίας ἰμπεριαλιστῶν καὶ σταλινικῶν, προσέγγισης τοῦ πολέμου, ἔγινε ἡ Ἱδρυτικὴ Συνδιάσκεψη τῆς 4ης Διεθνοῦς, στὶς 3 τοῦ Σεπτέμβρη 1938. Στὴν πραγματικότητα, βάσταξε μόνο μιὰ μέρα, σὲ κάποιο προάστιο κοντὰ στὸ Παρίσι (1), καὶ εἴταν παρόντες 30 ἀντιπρόσωποι, ποὺ ἀντιπροσώπευαν τὶς ἑξῆς δέκα χῶρες, κ' ἕνας Λατινοαμερικανὸς ἀντιπρόσωπος ἀκόμα: Ἑνωμένες Πολιτεῖες, ΕΣΣΔ, Μεγάλη Βρεττανία, Γερμανία, Γαλλία, Ἰταλία, Πολωνία, Βέλγιο, Ὁλλανδία, Ἑλλάδα. Πολλὰ ἄλλα τμήματα δὲν μπόρεσαν, λόγω τῶν περιστάσεων, νὰ στείλουν ἀντιπροσώπους.

Παρὰ τὶς δυσχερεῖς συνθῆκες αὐτῆς τῆς συγκέντρωσης, καὶ τὴν ἀκόμα νωπὴ ἀνάμνηση τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ Ροῦντολφ Κλέμεντ, τὴ διάσκεψη τὴν ἐμψύχωνε ἡ μεγάλη πνοὴ τῆς ἱστορικῆς της σημασίας καὶ τῆς σπουδαιότη-

---

(1) Τὸ ἐπίσημο ἀνακοινωθὲν τῆς Συνδιάσκεψης, γιὰ εὐνόητους λόγους ἀσφάλειας ἐκείνη τὴν ἐποχή, ἀνέφερε σὰν τόπο τῆς συγκέντρωσης τὴν Ἑλβετία.

τας τῶν ἐργασιῶν της. Πράγματι, μπροστὰ στὴ βουὴ τοῦ πολέμου ποὺ πλησίαζε μὲ μεγάλα βήματα, ὑπογραμμίζοντας τὴν ἀπίστευτη χρεοκοπία τῆς ἐπίσημης ἡγεσίας τῶν σοσιαλδημοκρατῶν καὶ τῶν σταλινικῶν στὴ Γερμανία, στὴν Αὐστρία, στὴ Γαλλία, στὴν Ἱσπανία, ἡ διεθνὴς τάση τῶν ἐπαναστατῶν μαρξιστῶν ἐπιβεβαίωνε τὴν ἀκλόνητη πίστη της στὸ μέλλον τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης καὶ τοῦ διεθνοῦς σοσιαλισμοῦ.

Ἡ θύελλα ποὺ προμηνυόταν εἴταν τὸ τίμημα τῆς χρεοκοπίας τῆς ἐπίσημης ἡγεσίας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος νὰ προβάλει, ἀντὶ τοῦ πολέμου, τὴν ἐπαναστατικὴ λύση. Ἀλλὰ κατὰ τὴν πορεία του ὁ πόλεμος ἀναπόφευκτα θὰ σάρωνε τὴν παλαιὰ ἰσορροπία καὶ θὰ ἔφερνε τὴν ἐξόρμηση μιᾶς νέας περιόδου πρὸς δυνατότητες ποὺ δὲν τὶς ὑποψιάζονταν, μέσα στὶς ὁποῖες θὰ ξεκαθαρίζονταν οἱ τύχες τοῦ αὐθεντικοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ καὶ συνεπῶς τῆς 4ης Διεθνοῦς.

Τὸ νὰ συμπηχθεῖ σὲ μιὰ ἑνιαία διεθνῆ ὀργάνωση ἡ ἐπαναστατικὴ μαρξιστικὴ τάση θὰ εἴταν ἤδη ἐγγύηση γιὰ τὴν ἐπιβίωσή της καὶ γιὰ τὶς σίγουρες ἐπιτυχίες της στὸ μέλλον. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἔκαμε ἡ Ἱδρυτικὴ Συνδιάσκεψη τῆς 4ης Διεθνοῦς.

Πρὸς τί ἡ 4η Διεθνής

Μεταξὺ τοῦ 1933 καὶ 1938, ἀκόμα καὶ σ' αὐτὸ τὸ ἱδρυτικὸ συνέδριο τῆς 4ης Διεθνοῦς, τὸ ζήτημα τῆς δημιουργίας μιᾶς καινούργιας ἐπαναστατικῆς ὀργάνωσης συχνὰ συζητήθηκε (2). Μὲ ὑπομονή, ἀλλὰ καὶ ἐπιμονή, ἡ τάση

(2) Ἰδιαίτερα ἀπὸ τοὺς Πολωνοὺς ἀντιπροσώπους.

μας, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Λεὸν Τρότσκι, καταπολέμησε, σ' ὅλην αὐτὴν τὴν περίοδο, τὰ ἐπιχειρήματα τῶν κεντριστῶν ἀπ' ἔξω καὶ τῶν σκεπτικιστῶν μέσα στὶς ἴδιες μας τὶς γραμμές μας, ἀναφορικὰ μὲ **τὸ ἐπίκαιρο τῆς δημιουργίας μιᾶς νέας Διεθνοῦς**. Τὰ ἐπιχειρήματα αὐτὰ συνοψίζονται στὴν πραγματικότητα στὸ ἑξῆς: **῾Η ἐπαναστατικὴ μαρξιστικὴ τάση εἶναι πολὺ ἀπομονωμένη ἀπὸ τὶς μάζες, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμα συνειδητοποιήσει τὴν προδοσία τῆς ἐπίσημης ἡγεσίας καὶ προπαντὸς τοῦ σταλινισμοῦ**, πρέπει λοιπὸν νά περιμένουμε συνθῆκες πιὸ εὐνοϊκὲς καὶ νὰ ἀποφύγουμε νὰ δημιουργήσουμε «τεχνητὰ» μιὰ Διεθνῆ.

Πῶς ἀπαντήσαμε σ' αὐτὰ τὰ ἐπιχειρήματα μὲ τὸ ἴδιο τὸ στόμα τῆς ῾Ιδρυτικῆς Συνδιάσκεψης τῆς 4ης Διεθνοῦς; ῾Υποστηρίζοντας τρία πράγματα ταυτόχρονα: Τὴ χρεοκοπία τῆς κατὰ παράδοση ἡγεσίας, ποὺ ἀποδείχτηκε μὲ τὶς ἱστορικὲς ἧττες τοῦ προλεταριάτου στὴ Γερμανία τὸ 1933, στὴ Γαλλία καὶ στὴν ῾Ισπανία τὰ ἔτη 1936—1938, ἧττες ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ φέρουν καμιὰ κίνηση γιὰ ἐξυγίανση τῶν ὀργανώσεων, ποὺ διευθύνονταν ἀπὸ τοὺς σοσιαλδημοκράτες καὶ τοὺς σταλινικούς. Τὸ ἀσυμβίβαστο τοῦ προγράμματός μας καὶ τῆς θεωρίας μας μὲ τὸ πρόγραμμα καὶ τὴ θεωρία αὐτῶν τῶν ἡγεσιῶν. Τὴν ἔμπραχτη ὕπαρξή μας σὰν διεθνοῦς τάσης, ποὺ μάχεται μὲ τὸ ἴδιο πρόγραμμα. Δηλαδὴ ἡ ὕπαρξή μας σὰν διεθνοῦς ὀργάνωσης εἶναι ἕνα ἀντικειμενικὸ ἀποτέλεσμα καί, συνάμα, ἕνα ἐγεγονός, ἕνα ἀντικειμενικὸ αἴτιο, ποὺ στὸ ἑξῆς ἐπηρεάζει τὴν ἐξέλιξη. Τὸ ὅτι οἱ μάζες δὲν εἶναι ἀκόμα μὲ μᾶς, εἶναι μιὰ πλευρὰ δευτερεύουσα ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀντικειμενική

μας ὕπαρξη σὰν διεθνοῦς ὀργάνωσης πραγματικὰ δημιουργημένης, χαλυβδωμένης, ἐμψυχωμένης ἀπὸ ἕνα κοινὸ πρόγραμμα, θεμελιωδῶς διακρινόμενο ἀπὸ κάθε ἄλλη τάση.

Ἡ 4η Διεθνὴς ἀναδύθηκε σὰν διεθνὴς τάση ἀντιπολιτευτικὴ τῆς παραδοσιακῆς ἡγεσίας, μέσα ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερη ἀνάπτυξη τῆς πάλης τῶν τάξεων μέσα στὸν κόσμο τῆς πρωτοπορίας, καὶ τὶς ἀναπόφευκτες διαφοροποιήσεις ποὺ προκάλεσε μέσα στοὺς κόλπους τῆς διεθνοῦς κομμουνιστικῆς πρωτοπορίας.

Τόσο ἀπὸ ἄποψη ἰδεῶν, προγράμματος καὶ θεωρίας, ὅσο καὶ στελεχῶν, ἡ 4η Διεθνὴς εἶταν ἀποτέλεσμα τῆς ἀντικειμενικῆς ἀνάπτυξης, τῆς ἰδιαίτερης ἐξέλιξης τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, καὶ καθόλου ἕνα «τεχνητὸ» δημιούργημα. Τὸ γεγονὸς τῆς περιστατικῆς ἀπομόνωσής της ἀπὸ τὶς πλατειὲς μάζες δὲν εἶταν δυνατὸν νὰ τὸ ἐπικαλεστεῖ κανεὶς σὰν ἐπιχείρημα ἐναντίον τῆς ἵδρυσής της. Οἱ ἐπαναστάτες μαρξιστὲς ἔχουν ἀπὸ πολὺν καιρὸ κατανοήσει τὴ συγκεκριμένη διαλεκτική, ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τῆς τάξης, τῶν κομμάτων, τῆς ἡγεσίας. Δὲν ὑπάρχει συγχώνευση αὐτῶν τῶν στοιχείων παρὰ σὲ σπάνιες στιγμὲς τῆς ἱστορίας, στὸ κατακόρυφο τῆς ἐπαναστατικῆς ἐξόρμησης. Ἡ εὐμετάβολη δυναμικὴ τῆς πάλης τῶν τάξεων τὰ χωρίζει καὶ τὰ ξαναφέρνει τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο αὐτὰ τὰ στοιχεῖα, χωρὶς νὰ τὰ ταυτίζει.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, τὸ κόμμα, ὄντας ἕνα τμῆμα τῆς τάξης, διακρίνεται ἀπ' αὐτὴν μὲ τὴν ἰδεολογική του ποιότητα, μὲ τὸ ὅτι ἀποτελεῖ μιὰ μερίδα ὁμοιογενῆ καὶ διαφωτισμένη γιὰ τὶς συνθῆκες καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς πάλης τῶν τάξεων, ἀλλιώτικα ἀπ' ὅ,τι εἶναι ἡ τάξη. Τὸ πρόγραμμα, ἡ θεωρία, ἡ συ-

νεχής τους ἐπεξεργασία μὲ τὰ στοιχεῖα της πάλης τῶν τάξεων, τὰ συμβαίνοντά της, τὶς ἐμπειρίες της, εἶναι ἔργο ποὺ προσιδιάζει στὸ κόμμα καὶ ὄχι στὴν τάξη στὸ σύνολό της.

Ἀνάλογες σχέσεις ὑπάρχουν μεταξὺ τοῦ κόμματος σὰν μαζικῆς ὀργάνωσης καὶ τῆς ἡγετικῆς ὁμάδας. Ἕνα κόμμα, μιὰ ἐπαναστατικὴ ἡγεσία, εἶναι δυνατὸν νὰ προπορεύεται πολὺ ἀπὸ τὴν πνευματικὴ κατάσταση καὶ τὴ συνείδηση τῶν μαζῶν, ὅπως εἶναι δυνατὸν νὰ παρουσιάζει καὶ καθυστέρηση ὄχι λιγότερο κολοσσιαία, σὲ σχέση μὲ τὶς μάζες. Ἡ ἱστορία τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος εἶναι γεμάτη ἀπὸ τέτοια παραδείγματα.

Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀποφασιστικὸ τελικὰ γιὰ τὴν ποιότητα μιᾶς ἐπαναστατικῆς ἡγεσίας δὲν εἶναι ὁ βαθμὸς τοῦ δεσμοῦ της μὲ τὴν τάξη σὲ μιὰ ὁρισμένη στιγμή, ἀλλὰ τὸ πρόγραμμά της, ἡ θεωρία της, καθὼς καὶ ἡ συνέχεια, ἡ συνέπεια μὲ τὴν ὁποία τὰ ἐπαναστατικὰ στελέχη τὰ ὑπερασπίζονται. Ἂν τὸ πρόγραμμα, ἡ θεωρία ἀνταποκρίνονται πραγματικὰ ὄχι στὴ συνείδηση, στὴν κατάσταση πνευμάτων τῆς τάξης τούτην ἢ ἐκείνη τὴ στιγμή, ἀλλὰ στὴν ἀντικειμενική της θέση, καὶ ἂν ἡ ὀργάνωση ὑπερασπίζεται μὲ συνέπεια καὶ φανατισμὸ αὐτὲς τὶς ἰδέες, ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ πετύχει νὰ ἑνωθεῖ μὲ τὶς μάζες, ποὺ θὰ κινηθοῦν πρὸς αὐτὴν ἀπὸ τὶς ἀντικειμενικὲς συνθῆκες, ποὺ καθορίζουν, τελικά, τοὺς ἀγῶνες τῶν μαζῶν.

Αὐτὰ εἶναι τὰ βασικὰ ἐπιχειρήματα, ποὺ βρίσκουμε τόσο στὴν ἱδρυτικὴ πράξη τῆς 4ης Διεθνοῦς, ὅσο καὶ στὸ πρόγραμμά της.

Εἶταν γνωστὸ ἤδη τὸ 1938 ὅτι ἡ νέα Διεθνὴς εἶταν καὶ θὰ παρέμενε μιὰ ὁλόκλη-

ρη περίοδο ἀπομονωμένη ἀπὸ τὶς πλατειὲς μάζες. Προβλέπανε μάλιστα μιὰν ἀκόμα μεγαλύτερη ἀπομόνωση ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ πολέμου. Δὲν εἶχαν καὶ μεγάλη ἐμπιστοσύνη σ' αὐτοὺς ποὺ βρίσκονταν, τὴν ἐποχὴ αὐτή, στὴν ὥριμη ἡλικία, ποὺ εἶταν κουρασμένοι, τσακισμένοι ἀπὸ τὶς ἧττες καὶ τὶς προδοσίες τῆς ἐπίσημης ἡγεσίας. Βασίζονταν κυρίως στὶς νέες γενιὲς καὶ στὰ πιὸ καταπιεζόμενα καὶ τοὺς πιὸ καταπιεζόμενους λαοὺς τῆς ἀνθρωπότητας. Καὶ προπαντὸς βασίζονταν στὴ νέα ἐπαναστατικὴ ἐποχή, ποὺ οἱ ἀναταραχὲς τοῦ πολέμου τὸ δίχως ἄλλο θὰ ἔφερναν.

Ἐχθροὶ καὶ ἀποστάτες τῆς κίνησής μας δὲν χάνουν τὴν εὐκαιρία νὰ μᾶς ὑπενθυμίζουν τὴν «ἀπραγματοποίητη» «προφητεία» τοῦ Τρότσκι, ποὺ περιέχεται στὸ χαιρετισμό του τῆς 19 Ὀκτώβρη 1938 πρὸς τὴ συγκέντρωση ποὺ ἔγινε στὴ Νέα Ὑόρκη πρὸς τιμὴ τῆς ἵδρυσης τῆς 4ης Διεθνοῦς: ***«Μέσα στὰ δέκα ἐρχόμενα χρόνια τὸ πρόγραμμα τῆς 4ης Διεθνοῦς θὰ γίνει ὁ ὁδηγὸς γιὰ ἑκατομμύρια, κι αὐτὰ τὰ ἑκατομμύρια οἱ ἐπαναστάτες θὰ ξαίρουν πῶς νὰ ἀνατρέψουν γῆ καὶ οὐρανό».***

Βεβαια ἡ ἐξέλιξη τοῦ δεύτερου παγκόσμιου πολέμου, διαιρώντας τὸ ἰμπεριαλιστικὸ στρατόπεδο, παρουσίασε μιὰν ἰδιοτυπία ποὺ εὐνόησε τὴν ἐπιβίωση τῶν παλιῶν ἡγεσιῶν. Κι αὐτὸ μὲ τὴ σειρά του περιέπλεξε τὶς ἐπαναστατικὲς ἐξελίξεις καὶ παρέτεινε τὶς προθεσμίες. Ὡστόσο γεγονὸς εἶναι ὅτι ἑκατομμύρια, παρ' ὅλα ταῦτα, μπῆκαν πράγματι στὸν ἐπαναστατικὸ δρόμο, στὴν Κίνα καὶ ἀλλοῦ, ἀνατρέποντας τὸν καπιταλισμὸ καὶ τὸν ἰμπεριαλισμὸ σ' ἕνα μεγάλο τμῆμα

τῆς ὑδρογείου, καὶ προπαντὸς ὅτι μιὰ νέα ἐπαναστατικὴ ἐποχὴ βγῆκε ἀπὸ τὸν πόλεμο, ἡ πιὸ ἐξαιρετικὴ σὲ ἀνατροπὲς καὶ σὲ δυναμισμό. Εἶναι πράγματι ἡ ἐποχὴ τοῦ θριάμβου τοῦ ἐπαναστατικοῦ προγράμματος τῆς 4ης Διεθνοῦς, τόσο ἀναφορικὰ μὲ τὸν καπιταλισμό, ὅσο καὶ μὲ τὸν σταλινισμό.

Ποιὸ εἶναι αὐτὸ τὸ πρόγραμμα :

Τὸ Μεταβατικὸ Πρόγραμμα

Ἀπὸ ἄποψη ***πολιτικῶν ντουκουμέντων***, ἡ κύρια συμβολὴ τῆς Ἱδρυτικῆς Συνδιάσκεψης τῆς 4ης Διεθνοῦς εἶταν ἀναμφισβήτητα ἡ ἔγκριση τοῦ ***Μεταβατικοῦ Προγράμματος*** (3).

Αὐτὸ τὸ Πρόγραμμα, ποὺ τὸ ἐπεξεργάστηκε κατὰ κύριο λόγο ὁ Λεὸν Τρότσκι, ὑπῆρξε ἀντικείμενο πλατειᾶς συζήτησης πρὶν καὶ κατὰ τὴ Συνδιάσκεψη. καὶ λάβανε μέρος σ' αὐτὴν τὰ κυριότερα στελέχη τῆς κίνησής μας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Αὐτὸ τὸ πρόγραμμα δὲν εἶναι φυσικὰ τὸ ***Πρόγραμμα*** τῆς 4ης Διεθνοῦς, δηλαδὴ τὸ ***ὁλοκληρωμένο*** πρόγραμμά της, ἀλλὰ μόνον ἕνα μέρος του, ποὺ καλύπτει «τὴ σημερινὴ δράση ὥς τὴν ἀρχὴ τῆς ἐπανάστασης» (Λεὸν Τρότσκι). Γιὰ νὰ εἶναι πλῆρες θὰ χρειαζόταν, ὅπως τὸ διευκρίνισε ὁ ἴδιος ὁ Τρότσκι(4), νὰ ἔχει ἕνα μέρος στὴν ἀρχὴ πολὺ ἀναλυτικότερο ἀπὸ θεωρητικὴ ἄποψη γιὰ τὴ «σύγχρονη καπιταλι-

---

(3) Ὁ πραγματικὸς τίτλος του εἶναι : «Ἡ ἐπιθανάτια ἀγωνία τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τὰ καθήκοντα τῆς 4ης Διεθνοῦς».

(4) «Συζήτηση γιὰ τὸ Μεταβατικὸ Πρόγραμμα».

στικὴ κοινωνία στὴν ἰμπεριαλιστικὴ φάση».

Αὐτὴν τὴν ἀνάλυση τὴ βρίσκουμε σ' ἄλλα γραφτὰ τοῦ Λ. Τρότσκι, ὅπως π.χ. στὴν κριτικὴ τοῦ προγράμματος τῆς 3ης Διεθνοῦς, ποὺ εἶχε ἐπεξεργαστεῖ ὁ Μπουχάριν μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ 6ου Παγκόσμιου Συνεδρίου της, καὶ στὴ «Διαρκῆ 'Επανάσταση». Σ' αὐτὰ τὰ γραφτὰ πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὰ θεμελιώδη χαρακτηριστικὰ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ποὺ καθορίζουν τὴ στρατηγικὴ καὶ τὴν τακτικὴ τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου.

Θὰ χρειαζόταν ἐν συνεχείᾳ νὰ ὑπάρχει ἀκόμα ἕνα μέρος στὸ τέλος, ποὺ ν' ἀσχολεῖται «μὲ τὴν κοινωνικὴ ἐπανάσταση, μὲ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας, μὲ τὴν ἐξέγερση, μὲ τὴ μετατροπὴ τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας σὲ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, καὶ αὐτῆς σὲ σοσιαλιστικὴ κοινωνία».

Τὶς προγραμματικὲς ἰδέες τῆς Διεθνοῦς μας σ' αὐτὸν τὸν τομέα, ποὺ ἀποκτᾶ ὅλο καὶ περισσότερο ἐνδιαφέρον καὶ ἐπικαιρότητα, πρέπει νὰ τὶς ἀναζητήσομε στὰ γραφτὰ τοῦ Λ. Τρότσκι γιὰ τὴν ΕΣΣΔ καὶ τὸν σταλινισμό, ἰδιαιτέρα στὴν «Προδομένη 'Επανάσταση», καθὼς καὶ στὰ κατοπινὰ ντοκουμέντα τῆς 4ης Διεθνοῦς.

'Ο σκοπὸς τοῦ Μεταβατικοῦ Προγράμματος εἴταν καὶ παραμένει καθορισμένος : «*νὰ βοηθήσει τὶς μάζες, μέσα στὸ προτσὲς τῆς καθημερινῆς πάλης, νὰ βροῦν τὴ γέφυρα ἀνάμεσα στὶς διεκδικήσεις τῆς στιγμῆς καὶ τὸ πρόγραμμα τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης*». Νὰ βοηθήσει νὰ ξεπεράσουν ἔτσι «*τὴν ἀντίφαση τῆς ὡριμότητας τῶν ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν γιὰ τὴν ἐπανάσταση*», ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἐποχή μας, «*καὶ τῆς*

ἀνωριμότητας τοῦ προλεταριάτου καὶ τῆς πρωτοπορίας του», ποὺ ὀφείλεται οὐσιαστικὰ στὴν προδοτικὴ πολιτικὴ τῆς παλιᾶς ἡγεσίας.

«***Αὐτὴ ἡ γέφυρα***—καθορίζει τὸ Μεταβατικὸ Πρόγραμμα—***πρέπει νὰ εἶναι ἕνα σύστημα*** μεταβατικῶν διεκδικήσεων, ***ποὺ νὰ ξεκινοῦν ἀπὸ τὶς σημερινὲς συνθῆκες καὶ τὴ σημερινὴ συνείδηση τῶν πλατιῶν στρωμάτων τῆς ἐργατικῆς τάξης, καὶ νὰ ὁδηγοῦν σταθερὰ σὲ μιὰ μόνο καὶ τὴν ἴδια τελικὴ λύση: τὴν κατάκτηση τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ προλεταριάτο»***.

Κι αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ξεχωρίζει αὐτὸ τὸ πρόγραμμα, διαλεκτικῆς δομῆς, ἀπὸ τὰ προγράμματα τῶν σοσιαλδημοκρατῶν καὶ τῶν σταλινικῶν, ποὺ κάνουν μιὰν ὀργανικὴ τομή, ἀνάμεσα στὰ minima προγράμματά τους, ποὺ περιορίζονται μέσα στὰ πλαίσια τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας, καὶ στὰ maxima προγράμματά τους, ποὺ ὑπόσχονται γιὰ ἕνα ἀκαθόριστο μέλλον τὴν ἀντικατάσταση τοῦ καπιταλισμοῦ ἀπὸ τὸ σοσιαλισμό.

Τὸ Μεταβατικὸ Πρόγραμμα, ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖο τὰ πρῶτα συνέδρια τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς (5) ἔθεταν τὴν ἐπαναστατικὴ τακτική, σβήνει αὐτὴ τὴ διάκριση καὶ προσπαθεῖ, ἀντίθετα, νὰ συνδέσει ὀργανικὰ τὴν πάλη γιὰ τὶς ἄμεσες διεκδικήσεις, ἀπ' ὅπου ξεκινοῦν οἱ στοιχειώδεις ἀγῶνες τῶν μαζῶν, μὲ τὴν πάλη γιὰ τὴν ἐξουσία.

Ὡστόσο, αὐτὴ ἡ ***μεταβατική***, δηλαδὴ

---

(5) Ἰδιαίτερα τὸ 3ο Συνέδριο (1921) στὶς «Θέσεις γιὰ τὴν τακτική».

δυναμικὴ καὶ ἐπαναστατική, ὄχι στατικὴ καὶ ρεφορμιστική, διάρθρωση τοῦ προγράμματος, δὲν εἶναι μιὰ πνευματικὴ ἄσκηση, μιὰ ἀφαίρεση τοῦ νοῦ. Βασίζεται ἀντίθετα στὴν πεποίθηση ὅτι ὁ προσανατολισμὸς τῶν μαζῶν, σὲ τελευταία ἀνάλυση, καθορίζεται ἀπὸ τὶς ἀντικειμενικὲς συνθῆκες, ποὺ χαρακτηρίζουν τὴν κοινωνία.

Συνεπῶς, ἐπεξεργαζόμενοι τὸ πρόγραμμα, ὄχι προσαρμόζοντάς το πρὸς τὴν πνευματικὴ κατάσταση τῆς στιγμῆς τῶν μαζῶν, ἀλλὰ πρὸς τὶς ἀντικειμενικὲς συνθῆκες, θὰ μπορούσαμε νὰ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα οἱ μάζες θὰ κάμουν δικές τους τὶς κατευθυντήριες γραμμὲς καὶ τὰ συνθήματα ἑνὸς τέτοιου προγράμματος. Σὲ τοῦτο ἔγκειται τὸ νόημα καὶ ἡ δύναμη τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ.

Φυσικά, οἱ ἀντικειμενικὲς συνθῆκες δὲν καθορίζουν παρὰ μόνο τὸ *περιεχόμενο* τοῦ προγράμματος. Γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς μορφῆς του, τῆς μορφῆς τῶν συνθημάτων δράσης, τῆς μορφῆς ζύμωσης καὶ προπαγάνδας, μιὰ πραγματικὴ ἐπαναστατικὴ ἡγεσία δεμένη μὲ τὴν πραγματικότητα τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος θὰ λάβει ὑπόψη της τὴ συγκεκριμένη πνευματικὴ κατάσταση καὶ συνείδηση τῶν μαζῶν. Ὁ σεκταρισμὸς σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση θὰ εἶταν μόνο φροντίδα γιὰ τὸ περιεχόμενο καὶ παραμέληση τοῦ ποιὰ θὰ εἶταν ἡ κατάλληλη μορφὴ γιὰ νὰ φτάσει ὡς τὶς μάζες καλύτερα, γρηγορότερα καὶ ἔγκαιρα. Ἀντίθετα, ὁ ὀπορτουνισμὸς θὰ εἶταν θυσία τοῦ περιεχομένου στὴ μορφὴ γιὰ νὰ συντομευτεῖ τάχα ὁ δρόμος ἀπ᾽ ὅπο περνάει τὸ ὡρίμασμα καὶ ἡ ἐπαναστατικὴ ὀργάνωση τῆς τάξης.

Τὸ ***Μεταβατικὸ Πρόγραμμα***, συνταγμένο πάνω σ' αὐτὲς τὶς ἀντιλήψεις, πέρασε νικηφόρα τὴ δοκιμασία τῶν γεγονότων καὶ τοῦ χρόνου. Πολλὰ ἀπὸ τὰ θεμελιώδη συνθήματά του τὰ ἐπαναλάβανε οἱ μεγάλες μάζες σ' ὅλον τὸν κόσμο, ὁδηγημένες ἀπὸ τὴ δική τους πείρα. Ὅπως π.χ. ***τὰ συνθήματα γιὰ κινητὴ κλίμακα ἡμερομισθίων καὶ κινητὴ κλίμακα ὡρῶν ἐργασίας, γιὰ ἐργατικὸ ἔλεγχο τῆς βιομηχανίας, γιὰ ἀπαλλοτρίωση ὁρισμένων ὁμάδων καπιταλιστῶν, γιὰ ἀπεργιακὲς φρουρὲς καὶ ἐργατικὲς πολιτοφυλακές, ἐργοστασιακὲς ἐπιτροπὲς καὶ σοβιέτ.***

Μερικὰ μάλιστα ἀπ' αὐτὰ εἶναι σήμερα μέρος τοῦ προγράμματος διαφόρων ἐπίσημων συνδικαλιστικῶν ὀργανισμῶν, ἀπὸ τὴν ἑνοποιημένη Συνδικαλιστικὴ Συνομοσπονδία τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ὥς τὴ βολιλιανὴ καὶ τὴ χιλιανὴ Ἐργατικὴ Συνομοσπονδία. Φυσικά, αὐτὲς οἱ ὀργανώσεις ἔχουν πάντα μιὰ τάση ***ἐκλεκτισμοῦ καὶ μινιμαλισμοῦ***, ποὺ συνίσταται στὸ ν' ἀποσποῦν ἀπὸ τὸ πρόγραμμα ὁρισμένα συνθήματα καὶ νὰ τὰ ἐμποτίζουν μὲ ***ρεφορμιστικὸ νόημα***. Ὅμως τὸ ὅτι σὲ μιὰν ὁρισμένη στιγμὴ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ σύνθημα τοῦ Μεταβατικοῦ Προγράμματος τὸ παίρνουν μὲ ***ἀναγκαιότητα***, νὰ ποῦμε ἔτσι, οἱ μάζες, δείχνει τὴν ἐπιστημονικὴ ὀρθότητα αὐτοῦ τοῦ προγράμματος, ποὺ βασίζεται σὲ μιὰ σωστὴ ἐκτίμηση τῶν ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν καὶ τοῦ κινήματος τῶν μαζῶν ποὺ αὐτὲς οἱ συνθῆκες προσδιορίζουν.

Τί μποροῦμε νὰ ποῦμε σήμερα γιὰ τὴν ἰσχὺ τοῦ Μεταβατικοῦ Προγράμματος, εἴκοσι χρόνια μετὰ τὴ διατύπωσή του ; Ὅτι γενικὰ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι πάντα ἐπίκαιρο, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὲς προσαρμογὲς ποὺ εἴταν ἀναγ-

καῖες ἀπὸ νέα στοιχεῖα τῆς κατάστασης. Π.χ. τὸ κεφάλαιο γιὰ «Τὰ συνδικάτα στὴ μεταβατικὴ ἐποχὴ» θὰ μποροῦσε νὰ βελτιωθεῖ περιλαμβάνοντας μερικὲς παραγράφους γιὰ τὸ ρόλο ποὺ μποροῦν νὰ παίξουν τὰ συνδικάτα στὶς μισοαποικιακὲς καὶ ἐξαρτημένες χῶρες, μὴ περιοριζόμενα ἀποκλειστικὰ στὰ εἰδικῶς οἰκονομικὰ πλαίσια. Ἡ εἰσαγωγὴ σὲ μεγάλη ἔκταση τοῦ αὐτοματισμοῦ καὶ τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας θὰ ὁδηγήσει ἀσφαλῶς στὴ διατύπωση μερικῶν νέων οἰκονομικῶν συνθημάτων, καθὼς καὶ σὲ μερικὲς νέες ὀργανωτικὲς μορφές.

Τὸ κεφάλαιο γιὰ τὶς «Μεταβατικὲς διεκδικήσεις στὶς φασιστικὲς χῶρες» τώρα—ἢ τουλάχιστο πρὸς στιγμὴν—μᾶλλον δὲν ἰσχύει, μολονότι περιέχει ἀπόψεις πάρα πολύ διδακτικὲς γιὰ τὸ πῶς νὰ χρησιμοποιοῦμε γιὰ τὴν ἐπανάσταση τὰ οἰκονομικὰ συνθήματα καὶ νὰ κατανοοῦμε τὸν ὀργανωτικό τους δεσμὸ μὲ τὰ μεταβατικὰ συνθήματα.

Ἀντίθετα, τὸ κεφάλαιο γιὰ τὰ «Καθήκοντα τῆς μεταβατικῆς ἐποχῆς» στὰ ἐργατικὰ κράτη πῆρε μιὰν ἐντελῶς ἄλλη σημασία ἀπὸ τὸ 1938, τόσο ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη μέσα στὴν ΕΣΣΔ ὅσο κι ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση ἄλλων ἐργατικῶν κρατῶν.

Τὶς τροποποιήσεις ποὺ πρέπει νὰ γίνουν καὶ τὶς ἀπαραίτητες συμπληρώσεις τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ, θὰ τὶς βροῦμε στὰ κατοπινὰ ντοκουμέντα τῆς 4ης Διεθνοῦς καὶ εἰδικότερα τοῦ 4ου καὶ 5ου Παγκοσμίου Συνεδρίου της.

Ὁ Λεὸν Τρότσκι χαρακτήρισε τὴν ἔγκριση τοῦ Μεταβατικοῦ Προγράμματος σὰν

τὴν «κεφαλαιώδη κατάκτησή μας». Καὶ πράγματι εἶταν ἡ θεμελιώδης συμβολὴ τῆς Ἱδρυτικῆς Συνδιάσκεψης τῆς 4ης Διεθνοῦς. Ἀλλὰ τὸ ἔργο αὐτῆς τῆς συνδιάσκεψης δὲν περιορίζεται σ' αὐτὸ τὸ ντοκουμέντο. Κοντὰ σ' αὐτὸ ἡ Ἱδρυτικὴ Συνδιάσκεψη πραγματοποίησε ἐπίσης κι ἄλλα ἔργα :

Ἐνέκρινε μιὰ διακήρυξη γιὰ τὸν κίνδυνο τοῦ πολέμου, ποὺ διαγραφόταν στὸν ὁρίζοντα, μιὰν ἀπόφαση γιὰ τὸν πόλεμο στὴν Ἄπω Ἀνατολὴ καὶ μιὰν ἄλλη γιὰ τὸν διεθνῆ ρόλο τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ἐπίσης ἐνέκρινε τὸ Καταστατικὸ τῆς 4ης Διεθνοῦς, ποὺ περιεῖχε τὴ διακήρυξη τῶν ἀρχῶν τῆς πολιτικῆς της καὶ τῆς ὀργανωτικῆς της φύσης σὰν παγκόσμιου κόμματος τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης, ποὺ βασίζεται σ' ἕνα καθεστὼς δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ σὲ διεθνῆ κλίμακα.

Διάφορες ἄλλες ἀποφάσεις ἀφοροῦσαν σὲ ἰδιαίτερα θέματα ἐσωτερικοῦ χαρακτήρα : τὴν ἑνοποίηση τοῦ τροτσκιστικοῦ κινήματος στὴν Ἀγγλία καὶ στὴν Ἑλλάδα, καὶ τὴ θέση του στὴ Γαλλία, στὴν Πολωνία, στὸ Μεξικό. Μιὰ ἄλλη ἀπόφαση ἀφοροῦσε στὸ ζήτημα τῆς ἀκολουθητέας πολιτικῆς τῆς συνδιάσκεψης τῶν νέων, ποὺ ἔγινε λίγο καιρὸ μετὰ τὸ ἱδρυτικὸ συνέδριο τῆς 4ης Διεθνοῦς. Χαιρετισμοὶ ἀπευθύνθηκαν στοὺς μαχητὲς τῆς Ἱσπανίας, στοὺς νεκροὺς ἀγωνιστὲς τῆς 4ης Διεθνοῦς, στοὺς φυλακισμένους καὶ ἐξορίστους, στὸ Λεὸν Τρότσκι.

Μὲ δυὸ λόγια, τὸ πρῶτο διεθνὲς συνέδριο τῆς νέας Διεθνοῦς ἔκαμε ἕνα πολὺ σημαντικὸ ἔργο, λαμπρὴ ἀπόδειξη τῆς ἔντασης τῆς

πολιτικῆς ζωῆς τοῦ κινήματος ποὺ ἀντιπροσωπευε, καὶ τῆς ζωτικότητάς του.

Ἀπὸ τὴν Ἱδρυτικὴ Συνδιάσκεψη ὡς τὴν ἔκρηξη τοῦ πολέμου

(Σεπτέμβρης 1938—Σεπτέμβρης 1939)

Τοὺς μῆνες ποὺ ἀκολούθησαν τὴν ἵδρυση τῆς 4ης Διεθνοῦς σημειώθηκαν ἐπιδείνωση τῆς διεθνοῦς κατάστασης, ποὺ φερόταν γρήγορα πρὸς τὸν πόλεμο, χρεοκοπία τῆς πολιτικῆς τοῦ «Δημοκρατικοῦ Μετώπου γιὰ τὴν Εἰρήνη» τοῦ Κρεμλίνου μὲ τὴ βοήθεια τῶν Λαϊκῶν Μετώπων καὶ τῆς ταξικῆς συνεργασίας μὲ τὴ «δημοκρατικὴ» ἀστικὴ τάξη, καὶ νέες ἧττες τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου.

Ἀναλύοντας τὴ διεθνῆ κατάσταση μετὰ τὸ Μόναχο ὁ Λεὸν Τρότσκι, ἔδειξε εὔκολα στὸ φῶς τὸ ἀληθινὸ νόημα τῶν συμβιβασμῶν ποὺ ἔγιναν, οἱ ὁποῖοι μακριὰ ἀπ' τὸ νὰ ἐμποδίσουν τὸν πόλεμο, στὴν πραγματικότητα τὸν ἐπισπεύσανε. Ἔδειξε ἐξἄλλου τὴ χρεοκοπία τῆς πολιτικῆς τοῦ «Λαϊκοῦ Μετώπου» τοῦ Κρεμλίνου, καὶ ἔκανε ἔκκληση γιὰ μιὰ ταξικὴ πολιτική.

Μετὰ τὰ γεγονότα τῆς Τσεχοσλοβακίας, τὸ κλειδὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς κατάστασης εἴταν πάλι στὴ Γαλλία, ὅπου ὁμόφωνα σοσιαλιστὲς καὶ κομμουνιστὲς φέρανε στὴν ἐξουσία μὲ τὴ ψῆφο τους τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1938 τὴν κυβέρνηση Νταλαντιέ, νεκροθάφτη τοῦ Λαϊκοῦ Μετώπου. Ἡ Γαλλία βάδιζε τώρα γρήγορα πρὸς ἕνα ἀντιδραστικὸ καθεστὼς μὲ διέξοδο τὴν προοπτικὴ τοῦ πολέμου.

Ὡστόσο οἱ γαλλικές μάζες θέλανε ἀκόμα ν' ἀντισταθοῦν σ' αὐτὴν τὴν πορεία. Πα-

ρὰ τὴν προδοσία τῶν Ζουὸ καὶ Τορὲζ και τὴν ἀποθάρρυνση, τὴ σύγχυση τῶν πιὸ προχωρημένων τομέων τοῦ προλεταριάτου αὐτῆς τῆς χώρας, περίπου 2 ἑκατομμύρια ἐργάτες κατεβήκανε σὲ ἀπεργία ἀπὸ τὰ μέσα Νοέμβρη 1938 ὥς τὶς ἀρχὲς Δεκέμβρη, ἐναντίον τῶν ἐκτάκτων μέτρων τοῦ Νταλαντιέ. Ὅμως εἴτανε μιὰ μάχη τῆς ὀπισθοφυλακῆς. Ἡ ρεφορμιστικὴ καὶ σταλινικὴ ἡγεσία δὲν εἶχαν καμμιὰ διάθεση νὰ πολεμήσουν σοβαρὰ τὸ Νταλαντιὲ καὶ νὰ τὸν ἀντικαταστήσουν αὐτὴ τὴ φορὰ μὲ μιὰ πραγματικὰ ἐργατικὴ κυβέρνηση.

Στὶς 14 Δεκέμβρη 1938, ὁ Λεὸν Τρότσκι, σχολιάζοντας αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνες ἔγραψε τὸ ἄρθρο του «Ἡ κρίσιμη ὥρα πλησιάζει στὴν Γαλλία», ὅπου, ἀφοῦ κάμει τὸν ἀπολογισμὸ τῆς χρεοκοπίας τοῦ Λαϊκοῦ Μετώπου, δῆθεν «προδομένου» ἀπὸ τὸν παρτεναίρ του τοὺς ριζοσπάστες, «τὸ πιὸ διεφθαρμένο» κόμμα τῶν ἐπιχειρηματικῶν κύκλων καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς καρριέρας τῆς γαλλικῆς ἀστικῆς τάξης, προτρέπει τὰ πρωτοποριακὰ στοιχεῖα στὴν ἀποφασιστικὴ ἐπαναστατικὴ *δράση*, μόνη ἱκανὴ νὰ προσπαθήσει νὰ σταματήσει τὴν πορεία πρὸς τὴν ἀντίδραση τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ καὶ τὸν πόλεμο.

Παράλληλα, ἡ ἱσπανικὴ ἐπανάσταση ζοῦσε τὶς τραγικὲς τελευταῖες της ὧρες. Τὸ νέο ἔτος 1939 ἄρχισε μὲ τὴν προέλαση τῶν φασιστικῶν ὀρδῶν πρὸς τὴ Βαρκελόνα, ποὺ ἡ κυβέρνηση τοῦ «Λαϊκοῦ Μετώπου» τοῦ Νεγκρὶν ἐγκαταλείπει σὲ λίγο. Οἱ σταλινικοὶ προσπαθοῦν νὰ σκεπάσουν τὴ συμφορὰ μ' ἕνα στίλβωμα τῆς συνέχισης τῆς «ἀντίστασης», καί, προπαντός, ρίχνοντάς τα ὅλα στοὺς «δημοκράτες» ἀστοὺς συμμάχους καὶ τοὺς σο-

σιαλιστές, κ' ἐξακολουθοῦν, ὥς τὴν τελευταία στιγμὴ ποὺ ἔπεσε ἡ Βαρκελόνα, τους διωγμούς, τὶς δίκες, τὶς φυλακίσεις τῶν μελῶν τοῦ ΠΟΥΜ καὶ τῶν τροτσκιστῶν.

Τὸ Φλεβάρη τοῦ 1959 ὁ Τρότσκι κάνει τὸν ἀπολογισμὸ τῆς «ἱσπανικῆς τραγωδίας» καὶ ξαναβγάζει τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ Λαϊκὸ Μέτωπο κ' ἐδῶ ἀποδείχτηκε «ἕνα σύστημα ὀργανωμένο γιὰ νὰ ἐξαπατᾶ καὶ νὰ προδίνει τὶς καταπιεζόμενες μάζες».

Πολιτικὴ ταξικῆς συνεργασίας ὑποταγμένη, ὅπως καὶ παντοῦ ἀλλοῦ, στὴν πολιτικὴ ἡγεσία τοῦ «δημοκράτη» ἄστοῦ συμμάχου, τὸ ἱσπανικὸ Λαϊκὸ Μέτωπο σαμποτάρησε συστηματικὰ τὸ κοινωνικὸ βάθαιμα τῆς ἐπανάστασης γιὰ ν' ἀφοσιωθεῖ ἔτσι τάχα καλύτερα στὴ «στρατιωτικὴ» ἐπιδίωξη τοῦ ἀγώνα. Δὲν τόλμησε νὰ προχωρήσει οὔτε στὴν ἀγροτικὴ μεταρρύθμιση, οὔτε στὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Μαρόκου κ' ἔκαμε τὸ πᾶν γιὰ νὰ συντρίψει τὶς σοβιετικὲς ὀργανώσεις τῶν μαζῶν. Ἔτσι ταυτόχρονα καὶ τὶς μάζες ἀπογοήτεψε καὶ τὶς θέσεις τοῦ Φράνκο στερέωσε.

Ὁ Νεγκρὶν καὶ ὁ Ἀθάνα, ἐκλιπαρωντας τὴν «ειρήνη» ἀπὸ τὸν Φράνκο μὲ τὴν πτώση τῆς Βαρκελόνας, καὶ σὲ λίγο τὴν ἀξιοθρήνητη ἔξοδο πρὸς τὰ Πυρηναῖα, βάζουν πάνω σ' αὐτὲς τὶς εἰκόνες ταπείνωσης τὴ σφραγίδα τῆς ἐξαιρετικῆς ἐποποιΐας ποὺ ἔγραψαν ἐπὶ τρία χρόνια οἱ ἱσπανικὲς μάζες.

Ὅσον ἀφορᾶ στὴν κίνηση τῆς 4ης Διεθνοῦς κατά τοὺς πρώτους μῆνες μετὰ τὴν τὴν ἵδρυσή της, πρέπει νὰ ἀναφέρουμε: τὴ δραστηριότητα καὶ κάποιες ἐπιτυχίες τοῦ γαλλικοῦ, βελγικοῦ καὶ ἀμερικανικοῦ τμήμα-

τος. Εἰδήσεις ἀπὸ τὰ τμήματα τῆς Ἀργεντινῆς, τοῦ Περοῦ, τῆς Ἑλλάδας. Τὶς συλλήψεις πολλῶν ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τοῦ ἑνοποιημένου τμήματος τῆς τελευταίας αὐτῆς χώρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τοῦ Π. Πουλιόπουλου (Ὀκτώβρης 1938). Τὶς εἰδήσεις ποὺ ἦρθαν τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1939 γιὰ τὴ δίκη καὶ τὴν καταδίκη σὲ βαρειὲς ποινὲς φυλάκισης ἀπὸ τοὺς ναζὶ τῶν Γερμανῶν συντρόφων μας τοῦ Μαγδεβούργου καὶ τοῦ Βερολίνου. Τὸ διωγμὸ τῶν ἡγετῶν στὴν Ἱσπανία συντρόφων μας Μυνὶς καὶ Καρλίνι ἀπὸ τοὺς σταλινικούς. Τὴν συνδυασμένη ἐκστρατεία ἐναντίον τοῦ Τρότσκι, ἀπὸ τοὺς σταλινικοὺς τοῦ Μεξικοῦ, ποὺ τὸν κατηγοροῦσαν ὅτι εἶναι «πράκτορας τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ», κι ἀπὸ τὸν ἰμπεριαλιστικὸ τύπο στις Ἑμωμένες Πολιτεῖες, ποὺ τὸν κατηγοροῦσε ὅτι «ἐνέπνευσε» στὸν πρόεδρο Καρντένας τοῦ Μεξικοῦ τὴν πολιτική του τῆς «ἐθνικοποίησης» τῶν πετρελαίων, τὶς καμπάνιες τοῦ S.W.P. (Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος τῶν Ἐργατῶν) γιὰ τὸ δικαίωμα ἀσύλου στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῶν πολιτικῶν φυγάδων τῆς Εὐρώπης, γιά τὴν ἀπελευθέρωση τῶν ἡγετῶν τοῦ ΠΟΥΜ (Ἐργατικοῦ Κόμματος Μαρξιστικῆς Ἑνοποίησης), ποὺ τοὺς εἶχαν συλλάβει οἱ σταλινικοὶ στὴν Ἱσπανία, καὶ ἐναντίον τῶν πολεμικῶν σχεδίων τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ τῶν Γιάγκηδων, ποὺ ὅλο καὶ διαφαίνονταν καθαρότερα.

Γενικά, ἡ οὐσιαστικὴ πολιτικὴ τῶν τμημάτων τῆς 4ης Διεθνοῦς κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ εἶχε σὰν ἄξονα τὴν πάλη ἐναντίον τῆς ἀπειλῆς τοῦ πολέμου. Ἐμπνεόμενα ἀπό τὸ Μανιφέστο τοῦ ἱδρυτικοῦ Συνεδρίου, τὰ διάφορα τμήματα τῆς 4ης Διεθνοῦς ἐπιμέναν ε

στὶς ἑξῆς κεντρικὲς ἰδέες : «Δημοκράτες» ἰμπεριαλιστὲς καὶ «φασίστες» ἰμπεριαλιστὲς προετοιμάζουν δραστήρια ἕνα νέο πόλεμο. Αὐτὸς ὁ πόλεμος δὲν θὰ ἔχει σὰν αἰτία τὴν ὑπεράσπιση τῆς «δημοκρατίας» ἐναντίον τοῦ «φασισμοῦ». οὔτε ὁποιουδήποτε νέου «φτωχοῦ Βελγίου» (ἅς ποῦμε τῆς Τσεχοσλαβακίας) ἐναντίον τῆς «ἐπίθεσης», ἀλλὰ τὶς ἐσωτερικὲς ἀντιφάσεις τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στὸ σύνολό του. Μόνον ἡ ταξικὴ δράση τοῦ προλεταριάτου καὶ τῶν καταπιεζομένων λαῶν θὰ μποροῦσε νὰ φέρει τὴν ἀποτυχία στὸ φασισμὸ καὶ στὸν πόλεμο, ποὺ γεννάει ὁ καπιταλισμός.

Ὅπως καὶ κατὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο, ἔπρεπε νὰ στραφοῦμε ἀποφασιστικὰ ἐναντίον τοῦ «σοσιαλπατριωτισμοῦ», ἐναντίον τῆς συνεργασίας τῶν τάξεων, διαστέλλοντας ὅμως τὴ συμπτωματικὴ περίπτωση τῆς ΕΣΣΔ, ἐργατικοῦ κράτους μπλεγμένου σ' ἕναν ἐνδοιμπεριαλιστικὸ πόλεμο, καθὼς καὶ τὴν περίπτωση τῶν ἀποικιακῶν χωρῶν ποὺ στρέφονταν ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.

Ἡ ὀρθότητα αὐτῆς τῆς γραμμῆς δὲν ἄργησε νὰ ἐπαληθευτεῖ περίλαμπρα, ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ τὶς συμφωνίες ποὺ συνάψανε μεταξύ τους οἱ «δημοκράτες» ἀστοὶ μὲ τοὺς «φασίστες» ἀστούς, ἀπὸ τὸ σύμφωνο τοῦ Μονάχου κ' ἐδῶ, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τὴ θεαματικὴ στροφὴ ποὺ ἔκαμε ὁ Στάλιν μὲ τὴ γερμανοσοβιετικὴ προσέγγιση. Ὁ Λεὸν Τρότσκι εἶναι κεῖνος ποὺ πρῶτος διετύπωσε τὴν ὑπόθεση ὅτι εἶναι δυνατὴ μιὰ τέτοια προσέγγιση Στάλιν καὶ Χίτλερ, τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1938.

Ὕστερα ἀπὸ λίγο, καὶ ὁ διεθνὴς τύπος ἄρχισε νὰ διαβλέπει κι αὐτὸς αὐτὴ τὴ δυνατότητα. Στὶς 6 Μάρτη 1939 ὁ Τρότσκι συζητεῖ ξανὰ τὴ

δυνατότητα ἑνὸς συμφώνου Στάλιν - Χίτλερ, καὶ προσπαθεῖ νὰ δείξει καθαρὰ τὴ σημασία του. Καὶ σὲ λίγες μέρες (10 Μάρτη) ἔγινε τὸ 18ο Συνέδριο τοῦ Κ.Κ. τῆς ΕΣΣΔ, στὸ ὁποῖο ὁ Στάλιν παρουσιάζει μιὰν εἰσήγηση. Ὁ Μανουήλσκι, βαφτισμένος ξαφνικὰ «γραμματέας» τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς στὴ θέση τοῦ Ντημήτρωφ, ποὺ χάθηκε ἀπ' τὸ στερέωμα χωρὶς ἐξήγηση, μιλεῖ ἐπίσης ἐξ ὀνόματος τῆς Διεθνοῦς. Οἱ δυὸ αὐτοὶ λόγοι εἶναι ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀλλόκοτους, χαρακτηριστικοὶ τοῦ κυνικοῦ ὀπορτουνισμοῦ τῆς σταλινικῆς ἡγεσίας.

Οἱ δυὸ ὁμιλητὲς ποὺ ἀγόρευαν τὴν ἴδια σχεδὸν στιγμὴ ποὺ ἡ ἱσπανικὴ ἐπανάσταση δεχόταν μιὰ τελευταία ταπείνωση στὴ Μαδρίτη, ποὺ τὴν παρέδωσε στοὺς φρανκιστὲς ἡ στρατιωτικὴ Χούντα ποὺ πρόεδρός της εἴταν ὁ «σύντροφος» Μιάχα (6), στρατιωτικὸς ἥρωας τοῦ Λαϊκοῦ Μετώπου καὶ μέλος τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Ἱσπανίας, οὔτε κὰν μνημόνευσαν τὴν ἱσπανικὴ ἥττα. Σὰν νὰ μὴ συνέβη ποτὲ ἡ ἱσπανικὴ ἐπανάσταση καὶ τὸ τραγικό της τέλος ! Ὁ Στάλιν μάλιστα οὔτε κὰν εὐδόκησε νὰ βγά-

---

(6) Ποιὸς εἶταν ὁ στρατηγὸς Χοσὲ Μιάχα, πρόεδρος τοῦ «Συμβουλίου Ἄμυνας τῆς Μαδρίτης», ποὺ παρέδωσε τὴ Μαδρίτη στὸν Φράνκο, κ' οἱ σταλινικοὶ ἐξακολουθοῦσαν νὰ τὸν καλύπτουν; «Ὁ πρόεδρος τῆς περίφημης Ἐπιτροπῆς Ἄμυνας τῆς Μαδρίτης, ὁ σύντροφος Μιάχα εἶναι μέλος τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος. Τὸ ἔργο του, μαζὶ μὲ τὸ ἔργο τῶν συνεργατῶν του, θὰ εἰσέλθει στὴν ἱστορία!»—ἔγραφε τὸ ἐπίσημο ὄργανο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς, «Imprekor», στὶς 6 Φλεβάρη 1937.

λει μιὰ λέξη γιὰ τὴν πολιτικὴ τοῦ «Λαϊκοῦ Μετώπου», φυλάγοντας ὅλη του τὴν εὐγλωττία γιὰ ἕνα ἀπροσδόκητο κατηγορητήριο ἐναντίον τῶν «δημοκρατικῶν» κρατῶν καὶ τῆς «δημοκρατικῆς» ἀστικῆς τάξης, τῶν χθεσινῶν συμμάχων του, καὶ ἀπροκάλυπτες παραχωρήσεις πρὸς τὰ φασιστικὰ κράτη αὐτὴ τὴ φορά !

Ἀποκαλύπτοντας τοὺς «ἐνδο-ἰμπεριαλιστικοὺς ἀνταγωνισμοὺς» ἐξήγησε ὅτι οἱ ρίζες τῶν ἐνδο-ιμπεριαλιστικῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ τῶν δυνάμεων τοῦ Ἄξονα, ἀπὸ τὴ μιὰν καὶ τῶν «δημοκρατικῶν», ἀπὸ τὴν ἄλλη, πρέπει ν' ἀναζητηθοῦν στὴν «ἄδικη» συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν ποὺ ἐπέβαλαν οἱ ἰμπεριαλιστὲς νικητὲς τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου! Ἀκολουθώντας τον κατὰ πόδι ὁ Μανουήλσκι κριτικάρισε τὴν πολιτικὴ τῶν Λαϊκῶν Μετώπων ἐπειδὴ εὐνοήσανε «ὁρισμένες τάσεις δεξιοῦ ὀπορτουνισμοῦ» ποὺ «ἐξιδανίκευσαν τὸ ρόλο τῶν λεγόμενων «δημοκρατικῶν» κρατῶν, καὶ ἀπαλύνανε τὸν ἰμπεριαλιστικό τους χαρακτήρα»!

Μὲ τὴ συνηθισμένη του μέθοδο ὁ Στάλιν, διαπιστώνοντας τὴν ὁλοφάνερη χρεοκοπία τῆς πολιτικῆς του τοῦ Λαϊκοῦ Μετώπου καὶ πραγματοποιώντας μιὰ προσέγγιση μὲ τὸν Χίτλερ, φόρτωσε στοὺς ὑφισταμένους του ὅλα τὰ λάθη καὶ τίς ἧττες, καὶ, χωρὶς καμιὰν αὐτοκριτικὴ, πέρασε στὴν ἐντελῶς ἀντίθετη πολιτική!

Ἡ πορεία πρὸς τὸν πόλεμο ἐπιταχύνεται στὸ μεταξὺ σοβαρά. Ὁ Χίτλερ μπαίνει τὸ Μάρτη τοῦ 1939 στὴν Πράγα καὶ προσαρτᾶ ἔμπραχτα τὴν Τσεχοσλοβακία. Τὸν Ἀπρίλη ὁ Μουσολίνι προσσρτᾶ τὴν Ἀλβανία, καὶ τὸ Λονδίνο κινητοποιεῖται.

Στὶς 'Ενωμένες Πολιτεῖες ὁ Ροῦζβελτ ἀποπερατώνει τὰ σχέδια πολεμικῆς κινητοποίησης καὶ παίρνει ἀνοιχτὰ θέση γιὰ τὴ χρησιμοποίηση «βίας ἐναντίον τῆς βίας». Ἐνθαρρύνει ἔτσι τὴν Ἀγγλία καὶ τὴ Γαλλία στὶς πυρετώδεις τους προετοιμασίες γιὰ τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ Ἄξονα. Οἱ εἰδήσεις πού ἔρχονται ἀπὸ τὴ Διεθνῆ αὐτοὺς τοὺς μῆνες, ἀφοροῦν στὴ δραστηριότητα τῶν τροτσκιστικῶν ὀργανώσεων στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, στὴ Γαλλία, στὸν Καναδᾶ, στὴν Κίνα, στὴν Ἰνδοκίνα. Στὴν τελευταία αὐτὴ χώρα, ὁ τροτσκιστὴς ἡγέτης Τὰ-Τοὺ-Θάου, ἀποφυλακίζεται, καὶ ἀμέσως κατόπιν (Ἀπρίλης 1936) ἐκλέγεται θριαμβευτικὰ στὶς ἐκλογὲς στὴν Κοχινκίνα μὲ ὅλους τοὺς συνεργάτες του.

Οἱ ἐρωτοτροπίες μεταξὺ Χίτλερ καὶ Στάλιν συνεχίζονται. Μετὰ τὸ Ντημήτρωφ, θεωρητικὸ τοῦ Λαϊκοῦ Μετώπου, ποὺ ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸν Μανουήλσκι, ὁ ὁποῖος ἀνακαλύπτει τὶς ἀρετὲς τῆς ναζιστικῆς Γερμανίας, πετάχτηκε κι ὁ Λιτβίνοφ, ποὺ κατηύθυνε ἐπὶ χρόνια τὴ διπλωματία τοῦ «Δημοκρατικοῦ μετώπου γιὰ τὴν Εἰρήνη», καὶ ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸν Μολότοφ (Μάης 1939). Τὸ καλοκαίρι ἀρχίζει μὲ τοὺς οἰωνοὺς τῆς κρίσης τοῦ Ντάντσιχ καὶ τὶς ἀπειλὲς τοῦ Χίτλερ ἐναντίον τῆς Πολωνίας.

Στὶς 21 Αὐγούστου 1939 ὁ Χίτλερ ἀναγγέλλει τὸ σύμφωνο «μὴ ἐπιθέσεως» ποὺ συνῆψε μὲ τὸν Στάλιν!

Μακριὰ ἀπὸ τοῦ ν' ἀποτρέψει τὸν πόλεμο, αὐτὸ τὸ σύμφωνο, κλονίζοντας βαθιὰ τὸν προσανατολισμὸ τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου, ποὺ δὲν περίμενε, μολαταῦτα, μιὰ τέτοια θεαματικὴ στροφὴ τοῦ Κρεμλίνου, καὶ ἐνισχύ-

οντας τοὺς ναζί, ἐκεῖνο που πετυχε στην πραγματικότητα δὲν εἶταν παρὰ νὰ καταστήσει στὸ ἑξῆς τὴν ἔκρηξη τοῦ πολέμου ὑπόθεση τοῦ ἀμέσου μέλλοντος.

«***Γιὰ νὰ ἐπιτεθεῖ ἐναντίον τῆς Πολωνίας καὶ νὰ διεξάγει τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Γαλλίας καὶ τῆς 'Αγγλίας, ὁ Χίτλερ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ τὴν εὐνοϊκὴ «οὐδετερότητα» τῆς ΕΣΣΔ καὶ ἀπὸ τὶς πρῶτες της ὕλες,*** ἔγραφε ὁ Τρότσκι στὶς ἐφημερίδες στὶς 4 Σεπτέμβρη 1939. ***'Η σύναψη τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ συμφώνου ἐξασφαλίζει στὸ Χίτλερ καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο***».

Τὴν ἑπομένη, Παρασκευὴ 5 Σεπτέβρη, ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος εἶχε ἀρχίσει.

Ποιὰ εἶταν ἡ πολιτικὴ ποὺ ὑποστήριξε ἡ 4η Διεθνὴς ἔναντι αὐτοῦ τοῦ πολέμου ; Τὸ ζήτημα ἔχει σημασία τόσο ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς στάσης τῆς Διεθνοῦς καθ' ὅλη τὴ διάρκεια ποὺ διαδραματιζόταν ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, μέσα στὸν ὁποῖο βρέθηκε μπλεγμένη ἀπὸ τὸ 1941 καὶ ἡ ἴδια ἡ ΕΣΣΔ, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν διαφωνιῶν, ποὺ γεννήθηκαν μέσα στοὺς κόλπους τῆς ἴδιας τῆς Διεθνοῦς.

Αὐτὲς τὶς δυὸ πλευρὲς θὰ ἐξετάσουμε ἀμέσως παρακάτω, ποὺ χρονολογικὰ καλύπτουν τὴν περίοδο ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τοῦ πολέμου ὥς τὴ δολοφονία τοῦ Τρότσκι τὸν Αὔγουστο τοῦ 1940.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΡΑΠΤΗΣ
(PABLO)

ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ
4ης ΔΙΕΘΝΟΥΣ 1938—1958

(*Ἱστορία τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀγώνων της*)

Τοῦ MICHEL PABLO

II

Ενότητα

ΑΘΗΝΑ

2002

Το πρωτο μερος της μελετης του Μιχαλη Ραπτη - Παμπλο δημοσιευθηκε στο Μαρξιστικο Δελτιο τον Μαΐο 1963 για τα 25 χρονια της 4ης Διεθνους. Ειχε γραφει απο τον Μιχαλη Ραπτη το 1958 για τα 20 χρονια της 4ης Διεθνους στα γαλλικα για το περιοδικο της Διεθνους. Υπενθυμιζουμε οτι εκεινο τον καιρο και απο το 1943 ηταν Γραμματεας της 4ης.

Το *Μαρξιστικό Δελτίο* ηταν τοτε το παρανομο θεωρητικο οργανο του Κομμουνιστικου Διεθνιστικου Κομματος Ελλαδας που ηταν τμημα της 4ης Διεθνους. Υπευθυνος για την συνταξη του περιοδικου ηταν ο Χριστος Αναστασιαδης.

εκδοσεις ΕΝΟΤΗΤΑ
Σειρα Α΄ 1 - 7
Ιστορικη σειρα 1- 2
Σειρα Β΄ 1 - 24
Σειρα Γ΄ η παρουσα 1 - 40
Γενικη αριθμιση 72

Το δευτερο μερος που παρρουσιαζουμε με αυτο το φυλλαδιο δημοσιευθηκε στο Μαρξιστικο Δελτιο τον Ιουλιο 1963 τ.23

II

'Από τὴν ἔκρηξη τοῦ 2ου πολέμου (Σεπτέμβρης 1939) ὥς τὴ δολοφονία τοῦ Λεὸν Τρότσκι (Αὔγουστος 1940)

Μὲ τὸ θέμα τοῦ πολέμου εἶχε ἤδη ἀπασχοληθεῖ πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκρηξή του ἡ 4η Διεθνής. Πραγματικά, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Χίτλερ ἦρθε στὴν ἐξουσία στὴ Γερμανία, ὁ Τρότσκι ἔβγαλε τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος γινότανε στὸ ἑξῆς σχεδὸν ἀναπόφευχτος. Δὲν ἔπαψε ὡστόσο νὰ καλεῖ τὸ προλεταριάτο στὴν ἐπαναστατικὴ πάλη, τόσο στὶς φασιστικές, ὅσο καὶ στὶς «δημοκρατικὲς» καπιταλιστικὲς χῶρες· μόνο μιὰ τέτοια πάλη θὰ μποροῦσε ν' ἀνατρέψει τὴν πορεία τοῦ πολέμου μὲ τὴ νίκη τῆς ἐπανάστασης.

Τὸν 'Ιούνη τοῦ 1934 ἕνα θεμελιῶδες ντοκουμέντο τοῦ κινήματός μας, μὲ τίτλο «'Ο πόλεμος καὶ ἡ 4η Διεθνὴς», καθόριζε τὶς οὐσιώδεις θέσεις τῆς 4ης Διεθνοῦς γιὰ τὸν προπαρασκευαζόμενο πόλεμο (1). Τὸ ντοκουμέντο πρόβλεπε σωστὰ ὅτι ὁ καινούργιος πόλεμο θἄρχιζε σὰν *πόλεμος δι-ιμπεριαλιστικὸς* μεταξὺ δυὸ μπλὸκ ἰμπεριαλιστικῶν χωρῶν

τοῦ μπλὸκ τῶν «πλουσίων», νικητῶν τῆς Συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, ἀφ' ἑνός, καὶ τοῦ μπλὸκ τῶν «φτωχῶν», ἡττημένων αὐτῆς τῆς Συνθήκης ἢ ἀδικημένων κατὰ τὴ διανομὴ τοῦ κόσμου, ἀφ' ἑτέρου. Ὁ σκοπὸς ἑνὸς τέτοιου πολέμου θὰ εἶταν, ὅπως καὶ κατὰ τὴν πρώτη παγκόσμια σύρραξη, ἡ «ἀναδιανομὴ τοῦ κόσμου» μεταξὺ τῶν μεγάλων ἰμπεριαλιστικῶν δυνάμεων.

Ὅμως, ἔλεγε τὸ ντοκουμέντο, «κάθε μεγάλος πόλεμος, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ ἀρχικά του κίνητρα, θὰ θέσει ἀναπόφευχτα τὸ ζήτημα μιᾶς στρατιωτικῆς ἐπέμβασης ἐνάντια τῆς ΕΣΣΔ, μὲ σκοπὸ νὰ μεταγγίσει καινούργιο αἷμα στὶς σκληρυμένες φλέβες τοῦ καπιταλισμοῦ». Τὸ ντοκουμέντο ἐπαναλάμβανε παρὰ κάτω τὰ κλασικὰ ἐπιχειρήματα ποὺ εἶχε ἀναπτύξει ὁ Λένιν ἀπὸ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο (2) ἐναντίον τῶν σοσιαλπατριωτικῶν συνθημάτων τῆς «ὑπεράσπισης τοῦ ἔθνους», τῆς «ὑπεράσπισης τῆς δημοκρατίας», τῆς «ὑπεράσπισης τῶν μικρῶν ἢ τῶν οὐδέτερων ἐθνῶν», καὶ ἔκανε πολεμικὴ ἐναντίον τῆς ἐπανάληψής τους, μαγειρεμένης μὲ τὴ σάλτσα τῶν καινούργιων συνθηκῶν, ἀπὸ τοὺς ὑπέρμαχους τῆς σοσιαλδημοκρατίας, τοὺς κάθε λογῆς κεντριστές καί τῆς 3ης Διεθνοῦς τοῦ Στάλιν.

Αὐτὴ ἡ τελευταία, ἤδη ἀπόλυτα ὑπάκουη ὑπηρέτρια τῆς σοβιετικῆς διπλωματίας,

(1) Θέσεις ποὺ ἐκδόθηκαν ἀπὸ τὴ Διεθνῆ Γραμματεία, τῆς 10ης Ἰούνη 1934, Γενεύη.

(2) Βλ. σχετικὰ τὴ συλλογὴ τοῦ Γ. Ζηνόβιεφ : «Ἐναντίον τοῦ ρεύματος».

πάσκιζε νὰ λύσει προβλήματα τόσο σπουδαῖα ὅπως τὰ προβλήματα τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης μὲ ὀπορτουνιστικὲς φόρμουλες, ὅπως ὁ «γενικὸς ἀφοπλισμὸς» καὶ ἡ «μὴ-ἐπίθεση»!

Τὸ ντοκουμέντο ἀντιμετώπιζε συγκεκριμένα τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἐμπλακεῖ ἡ ΕΣΣΔ σ' ἕναν πόλεμο μεταξὺ ἰμπεριαλιστῶν, σὰν σύμμαχος μ' ἕνα ἀπὸ τὰ δυὸ ἐμπόλεμα μπλὸκ κρατῶν. Ἀναγνώριζε τὸ δικαίωμα τῆς ΕΣΣΔ —σὰν κράτους ἀπομονωμένου καὶ ἐξασθενημένου ἀπὸ τὶς ἀλλεπάλληλες ἧττες τοῦ προλεταριάτου, ἐξαιτίας τῆς σταλινικῆς ἡγεσίας —νὰ συνάπτει συμμαχία μὲ τοῦτο ἢ μὲ κεῖνο τὸ ἰμπεριαλιστικὸ κράτος, ἀκόμα καὶ μὲ τοῦτο ἢ μὲ κεῖνο τὸ στρατόπεδο ἰμπεριαλιστικῶν κρατῶν. Ἀλλὰ τὸ προλεταριάτο καὶ τὰ κόμματά του ἔπρεπε νὰ διατηρήσουνε τὴν ἀνεξαρτησία τους ἀπέναντι αὐτῶν τῶν ἰμπεριαλιστῶν συμμάχων τῆς ΕΣΣΔ. Μακριὰ ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς ἐξιδανικεύει μ' ὁποιοδήποτε τρόπο, τὸ προλεταριάτο πρέπει νὰ τοὺς πολεμάει σὲ περίπτωση πολέμου, μὲ μιὰ λενινιστικὴ στάση *ἐπαναστατικοῦ ντεφαιτισμοῦ, κηρυγμένου τόσο στὸ ἕνα ὅσο καὶ στὸ ἄλλο στρατόπεδο.*

Λέγοντας *ἐπαναστατικὸ ντεφαιτισμό*, τὸ ντοκουμέντο, ὅπως ὁ Λένιν καὶ ἡ 3η Διεθνὴς τῆς ἐποχῆς του, ἐννοοῦσε τὸ ἑξῆς: *Τὸ προλεταριάτο ν' ἀκολουθεῖ, σὲ περίπτωση πολέμου, ἐπαναστατικὴ πολιτικὴ ἔναντι τῆς δικῆς του ἀστικῆς τάξης, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἐνδεχόμενες συνέπειες αὐτῆς τῆς πολιτικῆς στὸ μέτωπο, τὴν ἐξασθένισή του ἀκόμα καὶ τὴν κατάρευσή του. Στρατιωτικὲς ἧττες*

τῆς ἀστικῆς τάξης, ποὺ θὰ εἴταν ἀποτέλεσμα τῆς ἀνάπτυξης τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τοῦ προλεταριάτου, εἶναι προτιμότερες καὶ μάλιστα εὐνοϊκὲς γιὰ τὸν τελικὸ σκοπὸ τῆς 'Επανάστασης ἀπὸ τὸ γονάτισμα τοῦ προλεταριάτου στὴν «ἱερὴ ἕνωση».

Ἡ συμμαχία μιᾶς ἱμπεριαλιστικῆς χώρας μὲ τὴν ΕΣΣΔ δὲ μεταβάλλει καθόλου αὐτὴ τὴ στάση τοῦ προλεταριάτου. Συνεπάγεται ὡστόσο μερικὰ ***πρακτικὰ καθήκοντα*** διαφορετικὰ ἀπὸ τὴν περίπτωση ἑνὸς προλεταριάτου μιᾶς χώρας ποὺ βρίσκεται σὲ πόλεμο ἐναντίον τῆς ΕΣΣΔ. Στὴν περίπτωση σύμμαχης χώρας, τὸ προλεταριάτο δὲ θὰ πρέπει λ. χ. νὰ σαμποτάρει τὴ μεταφορὰ ὅπλων ποὺ προορίζονται γιὰ τὴν ΕΣΣΔ, ἐνῶ στὴν περίπτωση χώρας ποὺ πολεμάει ἐναντίον τῆς ΕΣΣΔ ὅλες οἱ μορφὲς δράσης, περιλαμβανομένων καὶ τῶν σαμποτάζ, ἐπιτρέπονται καὶ μάλιστα ἐπιβάλλονται.

Τὸ ντοκουμέντο τέλειωνε ἀναλύοντας τὴν ἰδέα ὅτι ἡ πάλη ἐναντίον τοῦ πολέμου ποὺ προπαρασκευαζόταν, στὴν πραγματικότητα εἴταν συνώνυμη μὲ τὴν πάλη γιὰ τὸ σχηματισμὸ καὶ τὸ δυνάμωμα μιᾶς νέας ἐπαναστατικῆς Διεθνοῦς, τῆς 4ης Διεθνοῦς.

Στὶς 9 Αὐγούστου 1937, στὸ ἄρθρο του «Πρὶν ἀπὸ τὸ νέο παγκόσμιο πόλεμο», ὁ Λεὸν Τρότσκι γίνεται πιὸ κατηγορηματικὸς ὡς πρὸς τὸ ἐνδεχόμενο μιᾶς νέας δι-ιμπεριαλιστικῆς σύγκρουσης. Προσδιόριζε μάλιστα τὶς προθεσμίες μὲ ἀρκετὴ ἀκρίβεια: ἕνα ἢ δυὸ χρόνια. 'Ο πόλεμος, ἔλεγε ὁ Τρότσκι σ' αὐτὸ τὸ ἄρθρο, θ' ἄρχιζε μεταξὺ κρατῶν ποὺ εἶναι

ὑπὲρ τοῦ στάτου κβὸ καὶ κρατῶν ποὺ εἶναι κατά, ἀλλὰ μιὰ κι ἀρχίσει, θὰ ἐξελιχτεῖ γρήγορα σὲ ἀγώνα γιὰ μιὰ νέα διανομὴ ὅλου τοῦ κόσμου, περιλαμβανομένης καὶ τῆς ΕΣΣΔ.

Ὡς πρὸς τὴν ἐπιβίωση τῆς ΕΣΣΔ, παρὰ τὴ διεθνῆ ἀπομόνωσή της καὶ τὰ φοβερὰ λάθη καί ἐγκλήματα ποὺ ἔκαμε τὸ ἴδιο τὸ σταλινικὸ καθεστὼς στὴν ΕΣΣΔ, ὁ Λεὸν Τρότσκι ἔγραφε: «Ὅλα ἐπιτρέπουν νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἄν ὁλάκερη ἡ ἀνθρωπότητα δὲν ξαναριχτεῖ στὴ βαρβαρότητα, οἱ κοινωνικὲς βάσεις τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος (οἱ νέες μορφὲς ἰδιοχτησίας καὶ ἡ σχεδιασμένη οἰκονομία) θὰ ἀντέξουν στὴ δοκιμασία τοῦ πολέμου, καὶ μάλιστα θὰ βγοῦν ἐνισχυμένες». Ἐπαναλαμβάνει αὐτὴ τὴν ἴδια θέση στὸ ἄρθρο ποὺ ἔγραψε ἀκριβῶς τὴν παραμονὴ τῆς ἔκρηξης τοῦ πολέμου, στὶς 2 Σεπτέμβρη 1939, «Ὁ πόλεμος καὶ τὸ σοβιετο-ναζιστικὸ σύμφωνο».

Ἡ τελευταία ἐπίσημη θέση, ποὺ πῆρε ἡ 4η Διεθνὴς γιὰ τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο πρὶν ἀπὸ τὴν εἴσοδό τῆς ΕΣΣΔ στὴ σύρραξη καὶ πρὶν ἀκριβῶς ἀπὸ τὴ δολοφονία τοῦ Λεὸν Τρότσκι, περιλαμβάνεται στὸ μανιφέστο τῆς λεγόμενης ***Συνδιάσκεψης Συναγερμοῦ***, ποὺ ἔγινε στὶς 19 καὶ 20 Μάη στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες.

Αὐτὴ ἡ διεθνὴς συνδιάσκεψη κλήθηκε μὲ πρωτοβουλία τῶν τροτσκιστικῶν ὀργανώσεων τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, τοῦ Μεξικοῦ καὶ τοῦ Καναδᾶ, μὲ συμμετοχὴ καὶ ἀντιπροσώπων τῶν τροτσκιστικῶν ὀργανώσεων τῆς Γερμανίας, τοῦ Βελγίου, τῆς Ἱσπανίας, τῆς Κού-

βας, τῆς Ἀργεντινῆς, της Χιλης και του Πόρτο Ρίκο. Τὸ κύριο ντοκουμέντο της εἶταν ἕνα μάνιφέστο μὲ τίτλο «Ὁ ἰμπεριαλιστικὸς πόλεμος καὶ ἡ προλεταριακὴ ἐπανάσταση», ὅπου ἡ 4η Διεθνὴς ἐπιβεβαιώνει ξανὰ τὶς προηγούμενες θέσεις της γιὰ τὸν πόλεμο καὶ τὴ θέλησή της «*νὰ μὴν ἀλλάξει τὴ γραμμή της*», ὅπως ἔγραψε λίγο μετὰ ὁ Λεόν Τρότσκι σ' ἕνα ἄρθρο του μ' αὐτὸν τὸν τίτλο.

Στ' ἀλήθεια, ἡ πίεση ποὺ ἀσκοῦν αὐτὴ τὴ στιγμὴ οἱ ἐντυπωσιακὲς νίκες τοῦ Χίτλερ εἶναι τεράστια καὶ τὸ βάρος της εἶναι αἰσθητὸ καὶ ὥς τὶς γραμμές μας. Ἂς θυμίσουμε συνοπτικὰ τὴν ἐξέλιξη τῶν γεγονότων ἀπὸ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου κ' ἔπειτα.

Μετὰ τὴν εἰσβολὴ στὴν Πολωνία τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1939, ἀκολουθεῖ τὸ Δεκέμβρη τοῦ ἴδιου ἔτους ἡ εἰσβολὴ στὴ Φινλανδία ἀπὸ τὸν Στάλιν. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, ὅπου ἐπικρατοῦν οἱ «δημοκρατικοὶ» πρώην σύμμαχοι τοῦ Στάλιν, παίρνει θέση ἐναντίον τῆς ΕΣΣΔ. Τὸ Μάρτη τοῦ 1940 ἡ Φινλανδία, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἀναπάντεχη ἀντίσταση, καταλήγει γὰ ζητήσει εἰρήνη ἀπὸ τὸ Κρεμλίνο, τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1940 ἡ Νορβηγία καταλαμβάνεται συνδυασμένα ἀπὸ τοὺς «συμμάχους» καὶ ἀπὸ τὴ Γερμανία.

Τὸ Μάη τοῦ 1940 ἀρχίζει ἡ γαλλικὴ ἧττα καὶ ἡ κατάληψη τῆς Γαλλίας. Ἡ μάχη τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης εἶναι δυνάμει κερδισμένη ἀπὸ τὸ Χίτλερ, καὶ ἡ σκιά του ἁπλώνεται κιόλας πάνω ἀπὸ τὴν Ἀγγλία.

Ὁ Χίτλερ ὑπόσχεται στοὺς ὑπὸ κατοχὴ λαοὺς τῆς Εὐρώπης τὴ «γερμανικὴ εἰρήνη» γιὰ αἰῶνες, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν

κεραυνοβόλων ἐπιτυχιῶν· εἶναι τόσο μεγάλο πού νὰ ἀναρωτιέται κανεὶς ἴσαμε ποῦ καὶ γιὰ πόσο καιρὸ θὰ δουλεύει ὁ ναζιστικὸς συμπιεστής.

Ἡ ἀτμόσφαιρα ἀποσύνθεσης στὶς γραμμὲς τοῦ ἐργατικοῦ κιτήματος εἶναι βαρειὰ καὶ ἐπιτείνεται ἀπὸ τὴ φοβερὴ σύγχυση πού φέρνει ἡ στάση τῆς ΕΣΣΔ σὰν σύμμαχος τῶν ναζί.

Πραγματικὰ ἡ ἁρμονικὴ συμμαχία Χίτλερ—Στάλιν συνεχίζεται. Τὸ Νοέμβρη τοῦ 1939 ἡ 3η Διεθνής, μ' ἕνα ἄρθρο τοῦ Ντιμήτροφ, σκαρωμένο γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς περίστασης, καὶ μ' ἕνα Μανιφέστο, ἐπικυρώνει τὴν πολιτικὴ προσέγγιση μὲ τὸ Χίτλερ. Ὁ Ντιμήτροφ στὸ ἄρθρο του ἐπαναλάμβανε τὰ ἐπιχειρήματα πού εἶχε προβάλει λίγες μέρες προτήτερα ὁ Μολότοφ (διακήρυξη τῆς 31 Ὀκτώβρη 1939). Αὐτὸς ὁ τελευταῖος εἶχε πεῖ ὅτι ἡ Γερμανία ἀγωνιζόταν γιὰ νὰ τελειώσει πιὸ γρήγορα ὁ πόλεμος καὶ γιὰ τὴν εἰρήνη, ἐνῶ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία εἶταν ὑπὲρ τῆς συνέχισης τοῦ πολέμου καὶ ἀντίθετες πρὸς τὴ σύναψη εἰρήνης. Ὁ Ντιμήτροφ «θεωρητικοποιοῦσε» αὐτὰ τὰ ἐπιχειρήματα φτιάχνοντας «δυὸ στάδια»: Κατὰ τὸ πρῶτο, ὁ Χίτλερ εἶταν ὁ «ἐπιτιθέμενος». Κατὰ τὸ δεύτερο, εἶναι ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἐκεῖνες πού περνοῦν στὴν ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Γερμανίας, ἐνῶ αὐτὴ ζητοῦσε τώρα τὴν «εἰρήνη».

Τὸ Μανιφέστο τῆς 3ης Διεθνοῦς, ἐξάλλου, στρεφόταν ὁλοκληρωτικὰ ἐναντίον τῶν «δημοκρατιῶν», πρώην συμμάχων τῆς ΕΣΣΔ, καὶ οὔτε λέξη γιὰ τὸν Χίτλερ!

Τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1939 ὁ Στάλιν, ἀπαν-

τώντας στὶς εὐχὲς τοῦ Χίτλερ γιὰ τὴν ἐπέτειό του, διακήρυσσε «ὅτι ἡ φιλία τῶν λαῶν Γερμανίας καὶ Ρωσίας, *στερεωμένη μὲ αἷμα* (sic!), εἶχε ὅλες τὶς προϋποθέσεις γιὰ νὰ παραταθεῖ καὶ νὰ σταθεροποιηθεῖ»!

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι, παρὰ τὴν σκανδαλώδη αὐτὴ πολιτικὴ ἔναντι τοῦ Χίτλερ, τὸ Κρεμλίνο δὲν εἶταν καθόλου ἥσυχο γιὰ τὶς ἀπώτερες καὶ κρυφὲς ἐπιδιώξεις τοῦ Χίτλερ, καὶ ὅτι προσπαθοῦσε νὰ πάρει τὰ μέτρα του ἐναντίον μιᾶς ἐνδεχόμενης ξαφνικῆς στροφῆς τοῦ καινούργιου του συμμάχου. Ἡ κατάληψη τῆς Φινλανδίας, καθώς, ἀκόλουθα, τὸν Ἰούλη τοῦ 1940, ἡ κατάληψη τῶν βαλτικῶν χωρῶν, σὲ μεγάλο βαθμὸ ὑπαγορεύτηκαν ἀπ' αὐτὸν τὸ φόβο.

Μετὰ τὴν ἧττα τῆς Γαλλίας τὸν Ἰούνη τοῦ 1940, βρισκόμαστε μπροστὰ σ' ἕνα εἶδος βαθμιαίας ἀποδέσμευσης τῆς σταλινικῆς πολιτικῆς ἔναντι τοῦ Χίτλερ, ποὺ γίνεται πιὸ αἰσθητή, στὴν ἀρχή, στὴ στάση τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες καὶ στὴν Ἀγγλία, ποὺ δείχνει μιὰ καινούργια στροφὴ τῆς πολιτικῆς τοῦ Κρεμλίνου ἔναντι τοῦ Χίτλερ, ποὖχε γινει πολὺ ἰσχυρὸς καί, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη, πιὸ ἐπίφοβος ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά.

Δὲν εἶναι λιγότερο ἀλήθεια ὅτι μιὰ τρομερὴ ἀδυναμία βάραινε τὸ διεθνὲς ἐργατικὸ κίνημα, κάτω ἀπὸ τὶς ἧττες καὶ τὶς προδοσίες τῆς ἐπίσημης ἡγεσίας του. Αὐτὴ ἡ ἀδυναμία εἶχε τὶς ἐπιπτώσεις της ἀκόμα καὶ μέσα τὶς γραμμὲς τῆς νεαρῆς 4ης Διεθνοῦς, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω.

Πρὸς τὸ παρόν, ἄς σταθοῦμε στὸ ποιά εἴταν ἡ θέση τῆς ***Συνδιάσκεψης Συναγερμοῦ*** γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ πολέμου, τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ νίκη τοῦ Χίτλερ γινόταν συντριπτική. Αὐτὸ εἴτανε λόγος ἡ 4η Διεθνὴς «ν' ἀλλάξει τὴ γραμμή της», νὰ ἐγκαταλείψει τὴν πολιτική της, τοῦ «ἐπαναστατικοῦ ντεφαιτισμοῦ» ἐφαρμοστέου καὶ στὰ δυὸ στρατόπεδα, καὶ νὰ ταχτεῖ π.χ. στὸ πλευρὸ τῶν «δημοκρατιῶν» ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ;

Ἡ Συνδιάσκεψη ἀπάντησε ἀποφασιστικὰ ὄχι. Μολονότι τὸ Μανιφέστο γράφτηκε «τὴ στιγμὴ πού, ἀφοῦ κατέλαβαν τὴν Ὁλλανδία καὶ τὸ Βέλγιο καὶ συντρίψανε τὴν ἀρχικὴ ἀντίσταση τῶν συμμάχων, τὰ γερμανικὰ στρατεύματα κυλοῦσαν σὰν πύρινη πλημμυρίδα πρὸς τὸ Παρίσι καὶ τὴ Μάγχη», τὸ καθῆκον ποὺ ἔθετε ἡ Ἱστορία ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι πάντα τὸ «νὰ μὴν ὑποστηρίζουμε μιὰ μερίδα τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ συστήματος ἐναντίον τῆς ἄλλης, ἀλλὰ νὰ τελειώνουμε μιὰ καὶ καλὴ μ' ὁλόκληρο τὸ σύστημα».

Τὸ Μανιφέστο ἀντιμετώπισε σὰν ἀναπόφευχτη τὴν προσεχῆ ἐμπλοκὴ τῆς ΕΣΣΔ στὸν πόλεμο. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση, ὁ πόλεμος ἀπὸ τὴ μεριὰ τῆς ΕΣΣΔ θὰ εἴταν ***πόλεμος δίκαιος*** (ὅπως στὴν περίπτωση μιᾶς ἀποικίας ποὺ μάχεται ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ) ***καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπερασπίσουμε ἀνεπιφύλαχτα τὴν ΕΣΣΔ ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.*** Μὰ αὐτὸ δὲ δίνει τὸ δικαίωμα νὰ επεχτείνουμε αὐτὸν τὸ χαραχτηρισμὸ τοῦ «δίκαιου πολέμου» καὶ στοὺς περιστατικοὺς ἰμπεριαλιστὲς συμμάχους τῆς ΕΣΣΔ.

Μεταξὺ τῶν πιὸ σημαντικῶν μερῶν τοῦ

Μανιφέστου εἶναι ἐκεῖνα ποὺ καθορίζουν τὴν ἔγνοια τῆς ὑπεράσπισης τῆς ΕΣΣΔ παρὰ τὰ ἐγκλήματα ποὺ ἔκανε ὁ Στάλιν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις στὴν Πολωνία, στὴ Φινλανδία, γενικὰ μὲ τὴ συμμαχία του μὲ τοὺς ναζί, ἐναντίον τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου καὶ παρὰ τὴν τυραννική του διακυβέρνηση μέσα στὴν ἴδια τὴν ΕΣΣΔ. «Ὁ συνειδητὸς ἐργάτης, διακήρυσσε τὸ Μανιφέστο, γνωρίζει ὅτι ἡ νικηφόρα πάλη γιὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴ χειραφέτησή εἶναι ἀδιανόητη χωρὶς τὴν ὑπεράσπιση τῶν ὑφιστάμενων καταχτήσεων, ὅσο μέτριες κι ἂν εἶναι». Στὴν περίπτωση τῆς ΕΣΣΔ αὐτὲς οἱ καταχτήσεις ὀνομάζονται *κρατικοποιημένη καὶ σχεδιασμένη οἰκονομία, ποὺ πρέπει νὰ τὴν ὑπερασπίσουμε ἀνεξάρτητα ἀπὸ τήν τέτοια ἢ τέτοια πολιτικὴ τοῦ Στάλιν («ἀνεπιφύλαχτα») ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.*

Ἡ ὑπεράσπιση τῆς ΕΣΣΔ μ' αὐτὸ τὸ νόημα εἶταν συνδεδεμένη καὶ μὲ τὴν ὑπεράσπιση ὅλων τῶν ἀποικιῶν ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. «Στὶς ἀποικιακὲς καὶ μισοαποικιακὲς χῶρες, ἡ πάλη γιὰ ἕνα ἀνεξάρτητο ἐθνικὸ κράτος», διακήρυσσε τὸ Μανιφέστο, «καὶ συνεπῶς ἡ «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» εἶναι κατ' ἀρχὴν διαφορετικὴ ἀπ' ὅ,τι στὶς ἰμπεριαλιστικὲς χῶρες». Τὸ ἐπαναστατικὸ προλεταριάτο ὁλόκληρου τοῦ κόσμου «ὑποστηρίζει ἀνεπιφύλαχτα τὸν ἀγώνα τῆς Κίνας ἢ τῆς Ἰνδίας γιὰ τὴν ἐθνική τους ἀνεξαρτησία», γιατὶ αὐτὸς ὁ ἀγώνας, «ἀποσπώντας τοὺς καθυστερημένους λαοὺς ἀπὸ τὸ ἀσιατικὸ σύστημα, τὸν παρτικουλαρισμὸ καὶ τὸ ξενικὸ

ζυγό, δίνει γερὰ χτυπήματα στὸν ἰμπεριαλισμὸ» (Θέσεις *γιὰ τὸν πόλεμο καὶ τὴ 4η Διεθνῆ*).

Ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία τῶν ἀποικιῶν, πρόσθετε ἀκόμα τὸ Μανιφέστο τῆς **Συνδιάσκεψης Συναγερμοῦ**, εἶναι, ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου, μόνον ἕνα μεταβατικὸ στάδιο στὸ δρόμο τῆς ἕλξης πρὸς τὴ διεθνῆ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση τῶν καθυστερημένων χωρῶν.

Τὸ Μάνιφέστο ἔδινε σημαντικὴ θέση στὶς ἐπαναστατικὲς ἐξελίξεις ποὺ ὁ ἰμπεριαλιστικὸς πόλεμος χωρὶς ἄλλο θὰ ἔφερνε στὶς ἀποικίες, καὶ ἰδιαίτερα στὴν Κίνα, στὴν Ἰνδία, στὴ Λατινικὴ Ἀμερική. Καὶ κατέληγε πὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκμεταλλευτοῦμε τὸν πόλεμο, γιὰ νὰ κάνομε νὰ βγεῖ ἀπ' αὐτὸν ἡ νίκη τῆς διεθνοῦς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης.

Ἀντίθετα μὲ τὴν πολιτικὴ τῆς 2ης καὶ 3ης Διεθνοῦς, ἡ 4η Διεθνὴς—διακήρυσσε τὸ Μανιφέστο—οἰκοδομεῖ τὴν πολιτική της ὄχι πάνω στὶς στρατιωτικὲς περιπέτειες τῶν καπιταλιστικῶν κρατῶν, ἀλλὰ πάνω στὴ μετατροπὴ τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου σὲ πόλεμο τῶν ἐργατῶν ἐναντίον τῶν καπιταλιστῶν; μὲ τὴν ἀνατροπὴ τῶν κατεχουσῶν τάξεων ὅλων τῶν χωρῶν, πάνω στὴ διεθνῆ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση. «Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν πορεία τοῦ πολέμου, ἐκπληρώνουμε τὸ θεμελιῶδες καθῆκον μας: ἐξηγοῦμε στοὺς ἐργάτες τὸ ἀσυμβίβαστο μεταξὺ τῶν συμφερόντων τους καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ αἱματοβαμμένου καπιταλισμοῦ. Κινητοποιοῦμε τοὺς καταπιεζόμενους ἐναντίον τοῦ καπιταλισμοῦ. Προπα-

γανδίζουμε τὴν ἑνότητα τῶν ἐργατῶν σ᾿ ὅλες τὶς χῶρες. Κάνουμε ἔκκληση στὴ συναδέλφωση τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν σ᾿ ὅλες τὶς χῶρες καὶ τῶν στρατιωτῶν μὲ τοὺς στρατιῶτες τῆς ἄλλης πλευρᾶς τοῦ μετώπου. Κινητοποιοῦμε τὶς γυναῖκες καὶ τοὺς νέους ἐναντίον τοῦ πολέμου. Ἐπιδιώκουμε, σταθερά, ἐπίμονα, ἀκούραστα, τὴν προετοιμασία τῆς ἐπανάστασης μέσα στὰ ἐργοστάσια, στὶς ἐπιχειρήσεις, στὰ χωριά, στοὺς στρατῶνες, στὸ μέτωπο καὶ στὸ στόλο. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρόγραμμά μας. Προλετάριοι τοῦ κόσμου, δὲν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος παρὰ νὰ ἑνωθεῖτε κάτω ἀπὸ τή σημαία τῆς 4ης Διεθνοῦς !».

Καὶ βασικὰ αὐτὴ ἡ γραμμὴ τοῦ Μανιφέστου τῆς ***Συνδιάσκεψης Συναγερμοῦ*** εἶναι ποὺ φώτισε τὸ δρόμο ποὺ ἀκολούθησε γενικὰ ἡ 4η Διεθνὴς κατὰ τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

Οἱ διαφωνίες μέσα στὴ Διεθνῆ

Ἡ κήρυξη τοῦ πολέμου, τὰ καινούργια ἐγκλήματα καὶ προδοσίες τοῦ σταλινισμοῦ ὑπέβαλαν τὴ 4η Διεθνῆ σὲ πελώρια πίεση μὰ καὶ σὲ κρίσιμη δοκιμασία. Θὰ συνθηκολογοῦσε κι αὐτὴ μπροστὰ στὸ σοσιαλπατριωτισμὸ ἢ μπροστὰ στὴν ἀντισοβιετικὴ ὑστερία ; Θὰ ἄλλαζε τὴ γραμμή της, ἀναθεωρώντας τὶς θεμελιώδεις της θέσεις γιὰ τὸν πόλεμο, τὴν ΕΣΣΔ καὶ τὸ σταλινισμό ;

Ἡ ποιότητα ἑνὸς ἐπαναστατικοῦ κινήματος κρίνεται μέσα στὰ πιὸ κρίσιμα γεγονότα τῆς ἱστορίας, τοὺς πολέμους, τὶς ἐπαναστάσεις πού φέρνουνε τὶς ταξικὲς ἐντάσεις

στὸν παροξυσμό. Ἀπὸ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου, ἡ 4η Διεθνὴς ἔζησε μέσα σὲ μιὰ ὅλο καὶ μεγαλύτερη ἀπομόνωση — ποὺ ἄλλωστε εἶχε προβλεφτεῖ—ἐν σχέσει μὲ τὰ μαζικὰ ρεύματα.

Οἱ εἰδήσεις πού παίρναμε γιὰ τὴ δραστηριότητα τῶν τμημάτων, ἔδειχναν μιὰ σχεδὸν ἀπελπισμένη πάλη ἐναντίον τοῦ ρεύματος, καὶ εἶταν ἀντίλαλος τῶν πρώτων καταπιεστικῶν μέτρων ἐναντίον ἀκριβῶς τῶν ἐπαναστατῶν μαρξιστῶν ποὺ ἀγωνίζονταν ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου. Τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1939. ἡ βελγικὴ ἀστυνομία συλλαμβάνει τὸν W. Dauge, γραμματέα τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, τῆς ὀργάνωσης τῆς 4ης Διεθνοῦς, γιὰ τὴ δράση του ἐναντίον τοῦ πολέμου.

Στὸν Καναδᾶ, ὁ τροτσκιστὴς ἀγωνιστὴς Frank Watson, ἔχει τὴν ἴδια τύχη, καθὼς καὶ πολλοὶ ἀγωνιστὲς στὴ Γαλλία.

Οἱ διακηρύξεις τῶν ὀργανώσεων τῆς 4ης Διεθνοῦς ἐναντίον τοῦ ἐπερχόμενου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, ποὺ καλοῦσαν τὸ προλεταριάτο σέ δράση, πολλαπλασιάζονταν: στὸ Βέλγιο, στὴ Γαλλία, στὴν Ἑλλάδα, στὴν Δανία, στὴν Ἀγγλία, στὸν Καναδᾶ, στὴν Αὐστραλία, στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, στὴν Κίνα, σὲ πολλὲς χῶρες τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς. Ταυτόχρονα, ἀσκώντας πάντα κριτικὴ στὴ δράση τοῦ Στάλιν, οἱ ὀργανώσεις τῆς 4ης Διεθνοῦς κάνουν ἐνεργητικὰ διάκριση μεταξὺ τοῦ Κρεμλίνου, πολιτικοῦ ἐκπρόσωπου τῆς γραφειοκρατίας, καὶ τῆς ΕΣΣΔ σὰν ἐργατικοῦ κράτους. Ἀντιτίθενται στὴν ἀν-

τισοβιετική ὑστερία, πού τόν τροφοδοτοῦν τά ἐγκλήματα τοῦ Στάλιν, καί καλοῦν ἀνεπιφύλαχτα σέ ὑπεράσπιση τῆς ΕΣΣΔ, ἐναντίον τῶν συνωμοσιῶν τῶν ἰμπεριαλιστῶν.

Μέ θάρρος, σαφήνεια, μέ ἀπόλυτη ψυχραιμία, ἡ 4η Διεθνής ἀγωνίζεται σ' ὅλα τά μέτωπα γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς γραμμῆς της, τῆς γραμμῆς τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ στήν ἐφαρμογή της σέ μιά δεδομένη κατάσταση. Εἶναι μιά μάχη λαμπρή, πού τήν κάνουν δυνάμεις, φυσικά, περιορισμένες, μά πού σώζουν τήν τιμή τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριακοῦ κινήματος καί προετοιμάζουν τό μέλλον μέ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη.

Ὡστόσο ἡ 4η Διεθνής ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο τμῆμα τοῦ συνόλου τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητας, καί οἱ πιέσεις πού ἀσκοῦνται πάνω στήν τάξη τήν διαπερνοῦν κι αὐτήν, ἄν καί ἀναγκαστικά μέ τρόπο παραμορφωμένο. Μιά ἰδεολογική πάλη ἰδιαίτερης σημασίας διεξάγεται, σέ λίγο, στίς γραμμές της, μέ ἄξονα τήν πολιτική της ἔναντι τοῦ πολέμου, καί ἰδιαίτερα ἔναντι τῆς ΕΣΣΔ. Τό κέντρο αὐτῆς τῆς πάλης εἶναι τό Σοσιαλιστικό Κόμμα Ἐργατῶν, ἡ τροτσκιστική ὀργάνωση τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, τῆς χώρας πού, ἀπό τήν ἐξέλιξη τῶν περιστάσεων, βρίσκεται στήν καρδιά τῆς ἀντίστασης ἐναντίον τῶν φασιστικῶν χωρῶν, καί ὑπαγορεύει καί σέ λίγο κατευθύνει τόν ἀγώνα τοῦ στρατοπέδου τῶν «δημοκρατιῶν».

Ἐξἄλλου δέν εἶναι τυχαῖο τό ὅτι οἱ διαφωνίες ἀποκρυσταλλώνονται στό πρόβλημα τῆς ΕΣΣΔ καί τοῦ σταλινισμοῦ. Αὐτό τό θέ-

μα κατέλαβε θέση ἀποφασιστική, θέση κεντρική, στὴν ἰδεολογικὴ διαμόρφωση τοῦ κινήματός μας ποὺ οἱ ρίζες του βυθίζονται στὴν πάλη ποὺ ἀκολούθησε τὸ θάνατο τοῦ Λένιν, στοὺς κόλπους τοῦ Κ.Κ. τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῆς 3ης Διεθνοῦς ἐναντίον τῆς ἀνερχόμενης σταλινικῆς γραφειοκρατίας. Ἀφ' ἑτέρου, τὰ ἔτη 1936—1939 ἀποτελοῦν τό ἀπόγειο τῆς σταλινικῆς θερμιδοριατῆς ἀντίδρασης: δίκες τῆς Μόσχας· ἧττα τῆς ἱσπανικῆς ἐπανάστασης· ξαναγύρισμα σὲ καθεστὼς ἀνδραστικὸ στὴ Γαλλία· σύμφωνο Χίτλερ-Στάλιν· ἔκρηξη τοῦ πολέμου· σοβιετικὴ κατάληψη τῆς Πολωνίας καὶ Φινλανδίας.

Μπροστὰ σὲ μιὰ τέτοια ἐξέλιξη τῆς κατάστασης, εἴταν σχεδὸν ἀναπόφευχτο νά ὑψωθοῦν φωνές, ἀκόμα καὶ μέσα στὶς γραμμές μας, ποὺ νὰ θέτουν σὲ ἀμφισβήτηση τὶς θέσεις μας γιὰ τὴν ΕΣΣΔ καὶ τὸ σταλινισμό. Τὸ ἀναθεωρητικὸ ρεῦμα, ποὺ ὑπῆρχαν κιόλας μερικὲς ἐκδηλώσεις του πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τοῦ πολέμου, εὕρισκε ρίζες μέσα στὴ συγκεκριμένη πραγματικότητα τῆς ἐξέλιξης τοῦ σταλινισμοῦ καὶ τῆς διεθνοῦς κατάστασης. Πῆρε τὴν πιὸ ὁλοκληρωμένη του ἔκφραση μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ἀμερικανικῆς ὀργάνωσης, ποὺ ἔπαιξε, ἀπὸ τὸ σχηματισμὸ τῆς 4ης Διεθνοῦς ὥς τὸ τέλος τοῦ πολέμου, κεντρικὸ ρόλο στὴ ζωὴ τῆς Διεθνοῦς.

Αὐτὸ ἐξηγεῖται τόσο ἀπὸ τὸ ὅτι βρέθηκε ἔξω ἀπὸ τὴ ζώνη τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς σταλινικῆς καταπίεσης, ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι διέθετε σημαντικὰ ὑλικὰ καὶ ἀνθρώπινα μέσα.

Μεταξὺ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1939 καὶ τοῦ

Απρίλη τοῦ 1940, γίνεται μέσα στοὺς κόλπους τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος Ἐργατῶν (Σ.Κ.Ε.) μιὰ σημαντικὴ ἰδεολογικὴ πάλη, ποὺ εἶχε συνέπειες σ' ὅλη τὴ Διεθνῆ καὶ παντοιοτρόπως ἀνακίνησε θεμελιώδη προβλήματα στὸ θεωρητικό, πολιτικό, καθὼς καὶ στὸν ὀργανωτικὸ τομέα γιὰ ὅλο τὸ κίνημά μας. Οἱ συνέπειες αὐτῆς τῆς πάλης σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς τομεῖς ἐνσωματώθηκαν κατόπιν, μόνιμα, ὀργανικά, στὴ διαμόρφωση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς 4ης Διεθνοῦς. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ σταθοῦμε σ' αὐτὴν πιὸ λεπτομερειακά.

Οἱ διαφωνίες, ποὺ εἶχαν ὡριμάσει ἀπὸ κάμποσον καιρὸ στοὺς κόλπους τῆς ἡγεσίας τοῦ Σ.Κ.Ε., ξέσπασαν μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ὑπογραφῆς τοῦ συμφώνου Χίτλερ—Στάλιν στὶς 22 Αὐγούστου 1939. Τὴν ἴδια τὴν ἡμέρα τῆς ὑπογραφῆς τοῦ συμφώνου, ὁ ***Μὰξ Σάχτμαν***, ἕνας ἀπὸ τοὺς τότε ἡγέτες τοῦ Σ.Κ.Ε., ἔλεγε: «Ἡ προσεχὴς συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου (τοῦ Σ.Κ.Ε.) πρέπει ν' ἀρχίσει μιά συζήτηση τῆς ἐκτίμησής μας γιὰ τὸ σύμφωνο Στάλιν—Χίτλερ ἐν σχέσει μὲ τὸν ***χαραχτηρισμὸ ποὺ δίνομε στὸ σοβιετικὸ κράτος***, καὶ μὲ τὶς προοπτικὲς γιὰ τὸ μέλλον». Στὶς 5 Σεπτέμβρη 1939, ὁ ***Τζαίημς Μπάρναμ***, ἄλλος ἡγέτης τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τοῦ Σ.Κ.Ε., ὑπέβαλλε στὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ ἕνα ντοκουμέντο γιὰ τὸ «χαραχτήρα τοῦ πολέμου», ὅπου ἔθεσε ὑπὸ ἀμφισβήτηση τὴν ἐκτίμηση γιά τὴν ΕΣΣΔ σὰν ἐργατικὸ κράτος «μ' ὁποιαδήποτε ἔννοιαν».

Ὁ Μπάρναμ φρονοῦσε ὅτι ἡ ἐμπλοκὴ τῆς ΕΣΣΔ στὸν ἰμπεριαλιστικὸν πόλεμο δὲν

δημιουργοῦσε καμμιὰ διάκριση ὅσον ἀφορᾶ στὴν ἰδιαίτερη περίπτωση τῆς ΕΣΣΔ καὶ κηρυσσόταν ἐναντίον τῆς ἄνευ ὅρων ὑπεράσπισής της, δηλαδὴ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τούτην ἢ ἐκείνην τὴν πολιτικὴ τοῦ Κρεμλίνου, τοῦ Στάλιν.

Ἡ πάλη στοὺς κόλπους τοῦ Σ.Κ.Ε. εἶχε ἔτσι πιὰ ἀνοίξει. Ὁ Λεὸν Τρότσκι ἀπάντησε ἀμέσως στὸ ντοκουμέντο τοῦ Μπάρναμ μὲ τὸ ἄρθρο του «Ἡ ΕΣΣΔ στὸν πόλεμο» (25 Σεπτέμβρη 1939), ποὺ ἀκόμα καὶ τώρα δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μειώσει τὴ σημασία του μέσα στὴν ἰδεολογικὴν ἱστορία τοῦ κινήματός μας. Ἀπὸ ἄποψη θεωρητικὴ καὶ πολιτική, ἡ πάλη ἐναντίον τῆς ἀναθεωρητικῆς τάσης Σάχτμαν—Μπάρναμ, ἔγινε σχεδὸν ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὸν Λεὸν Τρότσκι, ποὺ βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ ξαναϋποστηρίξει, βαθαίνοντάς τες, τὶς προηγούμενες ἀντιλήψεις του, γιὰ τὴν ΕΣΣΔ καὶ τὸ σταλινισμὸ (3). Οἱ κατευθύνσεις του κατὰ τὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς πάλης, ἀφ᾽ ἑτέρου, εἶναι πολὺ σημαντικὲς ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν ἀντιλήψεων ποὺ ἀναπτύσσει ὡς πρὸς τὸν τρόπο ποὺ πρέπει νὰ λύνονται οἱ διαφορὲς μέσα σὲ μιὰν ὀργάνωση τοῦ κινήματός μας, καὶ στὸν κυρίως τομέα τῆς ὀργάνωσης.

Γι᾽ αὐτὸ ἐπιβάλλεται ν᾽ ἀντλήσουμε ὅλα τὰ διδάγματα ἀπ᾽ αὐτὴ τὴν πείρα, ποὺ εἶναι

(3) Ἡ συλλογὴ ὅλων τῶν κειμένων τοῦ Λεὸν Τρότσκι κατὰ τὴν πάλη αὐτὴ δημοσιεύτηκε ἀγγλικὰ μὲ τίτλο «In Defence of Marxism» στὶς ἐκδόσεις Pioneer Publishers, New York.

ἀπὸ τὶς πιὸ σημαντικὲς καὶ τὶς πιὸ πλούσιες τῆς ἱσταρίας τῆς 4ης Διεθνοῦς.

Στὸ θεωρητικὸ καὶ πολιτικὸ τομέα, ἡ ἰδεολογικὴ πάλη μέσα στὸ Σ.Κ.Ε. ἀνακίνησε γρήγορα τὰ θεμελιωδέστερα προβλήματα: διαλεκτικὴ ὑλιστικὴ οὐσία τῆς ἀναλυτικῆς μεθόδου τοῦ μαρξισμοῦ· χαραχτήρας τοῦ πολιτικοῦ καθεστῶτος τῆς ΕΣΣΔ· χαραχτήρας τῆς ἐποχῆς· προοπτικές.

Ἡ μέθοδος ταῦ μαρξισμοῦ

Σὲ μιὰ δεδομένη πολιτικὴ πραγματικότητα, ποὺ χαραχτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἔκρηξη ἑνὸς ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, ὅπου ἡ ΕΣΣΔ θὰ ἐμπλεκόταν σὲ λίγο, σύμμαχος μὲ τὸν Χίτλερ, ἢ ξανὰ μὲ τὶς «δημοκρατίες», ἐπρόκειτο νὰ ξαναδιακριβώσομε τὸν κοινωνικὸ χαραχτήρα τῆς ΕΣΣΔ καὶ νὰ καθορίσουμε τόσο ἔναντι τοῦ πολέμου ὅσο καὶ ἔναντι τῆς ΕΣΣΔ τὴ γραμμή, τὰ καθήκοντα τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου. Πῶς νὰ καταπιαστεῖ κανεὶς μ' αὐτὸ τὸ δύσκολο, τὸ πολύπλοκο θέμα; Μὲ ποιὰ κριτήρια, μὲ ποιὰ μέθοδο;

Ἡ συζήτηση θὰ ὁδηγήσει γρήγορα στὰ θεμέλια, στὴ δομή, στὴ λειτουργία τῆς ἀνάλυσης. Εἴταν δυνατόν, γιὰ νὰ ὁρίσουμε τὸν εἰδικὸ χαραχτήρα τής ΕΣΣΔ, νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ «συγκεκριμένα πολιτικὰ θέματα», ἀπὸ τὸ σύμφωνο Στάλιν—Χίτλερ, ἀπὸ τὴν κατάληψη τῆς Πολωνίας ἢ τῆς Φινλανδίας ἀπὸ τὸ Κρεμλίνο, πράξεις πολιτικὲς ποὺ ὅλες τους ἔγιναν σὲ στὺλ ποὺ μοιάζει μὲ τὸ φασισμὸ καὶ τὸν ἰμπεριαλισμό; Ἢ θὰ ἔπρεπε νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ *ταξικὰ κριτήρια*, ἀπὸ τὸν

ταξικὸν ὁρισμὸ τῶν πολιτικῶν φαινομένων γιὰ νὰ φτάσουμε σὲ ἔγκυρα συμπεράσματα;

Ἄς πάρουμε γιά παράδειγμα τὸ θέμα τοῦ πολέμου. Ὁ πόλεμος εἶναι πολιτικὸ φαινόμενο, *λειτουργία καὶ ὄχι συστατικὸ ὄργανο πού χαραχτηρίζει τὴν κοινωνία*. Γιὰ νὰ καταλάβουμε τὸν πόλεμο τὸν «δίκαιο» ἢ «ἄδικο», τὸν προοδευτικὸ ἢ ἀντιδραστικὸ χαρακτήρα του, καὶ νὰ καθορίσουμε μιὰ σωστὴ γραμμὴ ἔναντι αὐτοῦ τοῦ φαινομένου, δὲν πρέπει νὰ ξεκινᾶμε ἀπὸ τὴ *λειτουργία* ἀλλὰ ἀπὸ τὸ *κράτος* καὶ ἀπὸ τὴν *κοινωνία* ποὺ λειτουργία τους ἀποτελεῖ. Μ' ἄλλα λόγια, χρειάζεται μιὰ βαθειὰ ταξικὴ ἀνάλυση γιὰ νὰ καθορίσουμε τὸν χαραχτήρα τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πολέμου.

Στὶς δεδομένες συνθῆκες τῆς ἐποχῆς, μόνο μιὰ τέτοια διαλεκτικὴ ὑλιστικὴ μέθοδος ἐπιτρέπει ν' ἀποφύγουμε τὸν κίνδυνο τοῦ πραγματισμοῦ καὶ τοῦ ἐκλεκτισμοῦ, καὶ νὰ πάρουμε σωστὴ θέση ἔναντι τοῦ πολέμου ποὺ διεξάγουν οἱ «δημοκράτες» σύμμαχοι, οἱ φασίστες ἀντίπαλοί τους, ἔναντι τῆς «ὑπεράσπισης» τῆς Φινλανδίας, τῆς «ἐπίθεσης» τῆς ΕΣΣΔ ἐναντίον τῆς, τῆς ἀντίστασης τῶν ἀποικιῶν ἐναντίον τῶν μητροπόλεων. Πότε ἔχουμε ἰμπεριαλιστικὸ πόλεμο, «πόλεμο ἄδικο», καὶ πότε ἔχομε «πολεμο δίκαιο»; Ξεκινώντας μόνον ἀπὸ τὰ «συγκεκριμένα γεγονότα», ἀπὸ τὰ «περιστατικὰ», ἀπὸ τὶς μορφὲς τοῦ πολέμου, θὰ μποροῦσε κανεὶς εὔκολα νὰ καταλήξει π.χ. νὰ πάρει τὸ μέρος τῶν «δημοκρατιῶν» ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ, ἢ τῆς «ὑπεράσπισης» τῆς «μικρῆς Φινλανδίας» ἐναντίον τῆς «ἐπίθεσης» τῆς ΕΣΣΔ. Ἀλλὰ τὰ

συμπεράσματα μπορεῖ νὰ εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὰ ἂν ἀντιμετωπίσουμε τὸν πόλεμο σὰν *φαινόμενο πολιτικό*, σὰν λειτουργία κρατῶν καὶ κοινωνιῶν μὲ διαφορετικὸ ταξικὸ χαραχτήρα.

Ὁ πρῶτος τρόπος ἐξέτασης εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀκολούθησε ὁ Μπάρναμ, δεδηλωμένος ἀντίπαλος τῆς διαλεκτικῆς, καὶ ὁ Σάχτμαν· ὁ δεύτερος εἶναι τοῦ Λεὸν Τρότσκι. Σ' ἕνα περίφημο ἀπόσπασμα τοῦ ἄρθρου του «Κίνδυνος γάγγραινας ἀπὸ μιὰ γρατζουνιὰ» (24 Γενάρη 1940), ὁ Τρότσκι καθόριζε μὲ τρόπο ἐπιγραμματικὸ τὶς διαφορὲς ὅσον ἀφορᾶ στὴν ἀντίληψη τῆς μεθόδου. Νὰ αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα:

«Στὴ μαρξιστικὴ κοινωνιολογία, ἡ πρωταρχικὴ ἀφετηρία τῆς ἀνάλυσης εἶναι ὁ *ταξικὸς* ὁρισμὸς ἑνὸς δεδομένου φαινομένου: κράτους, κόμματος, φιλοσοφικῆς τάσης, λογοτεχνικῆς σχολῆς κλπ. Στὶς περισσότερες περιπτώσεις ὡστόσο, ὁ ἁπλὸς ταξικὸς ὁρισμὸς δὲν εἶναι πάντα πρόσφορος, γιατὶ μιὰ τάξη ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα στρώματα, περνάει ἀπὸ διάφορα στάδια ἀνάπτυξης, ὑπόκειται σὲ συνθῆκες διαφορετικές, ὑπόκειται στὴν ἐπίδραση τῶν ἄλλων τάξεων. Εἶναι ἀνάγκη νὰ λαμβάνουμε ὑπ' ὄψη αὐτοὺς τοὺς παράγοντες δεύτερου καὶ τρίτου βαθμοῦ γιὰ νὰ ἐπιτύχουμε πλήρη ἀνάλυση, καὶ τοὺς παίρνουμε εἴτε μερικῶς, εἴτε συνολικῶς ἀνάλογα μὲ τὸν εἰδικὸ σκοπὸ τῆς ἔρευνας. Ἀλλὰ γιὰ ἕνα μαρξιστὴ ἡ ἀνάλυση εἶναι ἀδύνατη χωρὶς τὸν ταξικὸ χαραχτηρισμὸ τοῦ ὑπὸ ἐξέταση φαινομένου.

»Ὁ σκελετὸς καὶ τὸ μυϊκὸ σύστημα δὲν

ἐξαντλοῦν ὅλη τὴν ἀνατομία ἑνὸς ζώου. Ὡστόσο, ἕνα σύστημα ἀνατομίας ποὺ θά ἔκανε «ἀφαίρεση» τῶν ὀστῶν καὶ τῶν μυώνων, θὰ βρισκόταν μετέωρο στὸ κενό. Ὁ πόλεμος δὲν εἶναι ἕνα ὄργανο, ἀλλά μιὰ λειτουργία τῆς κοινωνίας, δηλαδὴ τῆς κυρίαρχης τάξης. Εἶναι ἀδύνατο νὰ ὁρίσουμε καὶ νὰ μελετήσουμε μιὰ λειτουργία χωρὶς νὰ ἔχουμε σαφῆ ἀντίληψη τοῦ ὀργάνου, στὴ συγκεκριμένη περίπτωση τοῦ κράτους. Εἶναι ἀδύνατο νὰ ἔχουμε ἀντίληψη τοῦ ὀργάνου, ἂν δὲν ἔχουμε σαφῆ ἀντίληψη τῆς γενικῆς δομῆς τοῦ ὀργανισμοῦ, δηλαδὴ τῆς κοινωνίας. Τὰ ὀστᾶ καί οἱ μυῶνες τῆς κοινωνίας, εἶναι οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις καὶ οἱ ταξικὲς σχέσεις (ἰδιοκτησία). Ὁ Σάχτμαν ὑποστηρίζει ὅτι μιὰ λειτουργία, ὁ πόλεμος δηλαδή, μπορεῖ νὰ μελετηθεῖ «συγκεκριμένα» ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ὄργανο μὲ τὸ ὁποῖο συνάπτεται δηλαδή τὸ κράτος. Δὲν εἶναι τερατῶδες ;

»Αὐτὸ τὸ θεμελιῶδες λάθος συμπληρώνεται ἀπὸ ἕνα ἄλλο ἐξίσου χτυπητό. Ἀφοῦ ἀποχώρισε τὴ λειτουργία ἀπὸ τὸ ὄργανο, ὁ Σάχτμαν προχωρεῖ στὴ μελέτη αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς λειτουργίας ἀντίθετα μὲ ὅλα ὅσα ὑποσχέθηκε, ὄχι ἀπὸ τὸ ἀφηρημένο πρὸς τὸ συγκεκριμένο, ἀλλὰ ἀντίθετα διαλύοντας τὸ συγκεκριμένο μέσα στὸ ἀφηρημένο. Ὁ *ἰμπεριαλιστικὸς* πόλεμος εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς λειτουργίες τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, δηλαδὴ τῆς ἀστικῆς τάξης σ' ἕνα στάδιο τῆς ἀναπτυξής της, ποὺ καθορίζεται ἀπὸ ἕναν καπιταλισμὸ μιᾶς εἰδικῆς δομῆς, τὸ μονοπωλιακὸ καπιταλισμό. Αὐτὸς ὁ ὁρισμὸς εἶναι ἀρκετὰ συγκεκριμένος γιὰ τὰ θεμελιώδη πο-

λιτικὰ συμπεράσματά μας. Ἀλλὰ ὅταν, κατ' ἐπέχταση, ὁ Σάχτμαν χρησιμοποιεῖ τὸν ὅρο «*ἰμπεριαλιστικὸς* πόλεμος» καὶ γιὰ τὸν πόλεμο ποὺ διεξάγει τὸ σοβιετικὸ κράτος, χάνει τὸ ἔδαφος κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του. Γιὰ νὰ δικαιολογήσει, ἔστω καὶ ἐπιφανειακά, τὴ χρήση ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὁρισμοῦ γιὰ τὴν ἐπέχταση τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου καὶ τὴν ἐπέχταση τοῦ ἐργατικοῦ κράτους, ὁ Σάχτμαν καταλήγει νὰ ξεκόβει ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ δομὴ τῶν δύο κρατῶν, λέγοντας ὅτι εἶναι μιὰ ἀφαίρεση. Χάρη σ' αὐτὴ τὴν τυφλόμυγα ὁ Σάχτμαν κολλάει τὴν ἐτικέττα «ἀφηρημένο» πάνω στὸ συγκεκριμένο καὶ παρουσιάζει ταχυδαχτυλουργικὰ τὸ ἀφηρημένο σὰν νὰ εἶναι συγκεκριμένο».

Κοινωνικὸς χαραχτήρας τῆς ΕΣΣΔ

Τὸ πρόβλημα τῆς μεθόδου, μιὰ καὶ ρυθμιστεῖ, δὲ δίνει φυσικὰ ἕνα κλειδὶ πασπαρτοῦ γιὰ τὴ λύση τῶν προβλημάτων ποὺ ἀνακινεῖ ὁ πόλεμος καὶ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Κρεμλίνου. Γιατὶ καὶ μὲ τὴν παραδοχὴ ὅτι ὁ χαραχτήρας τοῦ πολέμου πρέπει, σὲ τελευταία ἀνάλυση, νὰ καθορίζεται ἀπὸ τὸν κοινωνικὸ χαραχτήρα τοῦ κράτους καὶ τῆς κοινωνίας ποὺ τὸν διεξάγει, αὐτὸ δὲ λύνει τὸ πρόβλημα ἂν ἡ ΕΣΣΔ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἐργατικὸ κράτος, ἔστω καὶ ἐκφυλισμένο. Καὶ μολονότι ὁ Σάχτμαν ἰδιαίτερα κατὰ τὴ συζήτηση τοῦ Αὐγούστου 1939 — Ἀπρίλη 1940, δὲν τόλμησε νὰ θέσει ἄμεσα ὑπὸ ἀμφισβήτηση τὴ θέση τῆς 4ης Διεθνοῦς γιὰ τὸν κοι-

νωνικὸ χαραχτήρα τῆς ΕΣΣΔ (4), τὸ πρόβλημα αὐτὸ στὴν πραγματικότητα βρισκόταν πίσω ἀπ' ὅλη τὴ συζήτηση καὶ καθόριζε τὶς θέσεις τῆς ἀναθεωρητικῆς τάσης.

Ὁ Τρότσκι κατὰ τὴ συζήτηση καθόρισε, γιὰ τελευταία φορά, σχεδὸν τὴν παραμονὴ τοῦ θανάτου του, τὸ ὀργανικὸ σύνολο τῶν λόγων ποὺ δικαιολογοῦν τὴ θέση τῆς 4ης Διεθνοῦς γιὰ τὸν κοινωνικὸ χαραχτήρα τῆς ΕΣΣΔ σὰν ***ἐκφυλισμένου ἐργατικοῦ κράτους***.

Ἔχομε ἕνα παράδειγμα ἐφαρμογῆς τῆς διαλεκτικῆς ἱστορικῆς μεθοδολογίας τοῦ μαρξισμοῦ σ' ἕνα δεδομένο κοινωνικὸ φαινόμενο, ποὺ ἐξετάζεται στὴν ἱστορία του, τὴ γέννησή του, τὴν ἐξέλιξή του, τὶς ἀντιφάσεις του, τὸ μέλλον του· δηλαδὴ ποὺ ἐξετάζεται στὴ ***συγκεκριμένη διαλεκτικὴ ὁλότητά του***.

Αὐτοὶ ποὺ καταπολέμησαν καὶ καταπολεμοῦν ἀκόμα τὸν ὁρισμὸ ποὺ δίνει ἡ 4η Διεθνὴς γιὰ τὸν καινωνικὸ χαραχτήρα τῆς ΕΣΣΔ πέφτουν γενικὰ—ὅπως ἡ ἀναθεωρητικὴ τάση κατὰ τὴν πάλη μέσα στὸ Σ.Κ.Ε.—στὸν ***πραγματισμὸ*** ἢ στὸν ***ἐκλεκτισμὸ*** ἢ καὶ στὰ δυὸ μαζί, χτυπώντας τούτη ἢ ἐκείνη ξεχωριστὰ τὴν πλευρὰ τῆς ἀντίληψης τοῦ ὁρισμοῦ μας γιὰ τὴν ΕΣΣΔ καὶ δείχνοντας ἀνικανότητα νὰ τὴ διακριβώσουν, ἄς τὸ ἐπαναλάβουμε, στὴ συγκεκριμένη διαλεκτικὴ ὁλότητά της.

Γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὴν ΕΣΣΔ καὶ τὸν

---

(4) Ἀντίθετα μὲ τὸν Τζαίημς Μπάρνάμ ποὺ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἔλεγε ὅτι ἡ ΕΣΣΔ εἶταν ἕνα κράτος οὔτε «καπιταλιστικὸ» οὔτε «ἐργατικό».

ὁρισμό της πρέπει νὰ λάβουμε ὑπόψη μας *ταυτόχρονα* τὴ *γέννησή της* μέσω μιᾶς προλεταριακῆς ἐπανάστασης, ποὺ ἀνέτρεψε τὶς παλιὲς σχέσεις ἰδιοκτησίας καὶ ἐγκαθίδρυσε νέες σχέσεις, ποὺ χαραχτηρίζονται ἀπὸ μιὰ κρατικοποιημένη καὶ σχεδιασμένη οἰκονομία· τὴν *ἐξέλιξή* της, πάντοτε στὴ βάση *αὐτῶν τῶν σχέσεων*, παρὰ τὴν ἀπαλλοτρίωση τῆς διακυβέρνησης καὶ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ποὺ ὑπέστη στὸ μεταξὺ τὸ προλεταριάτο, καὶ συνεπῶς, παρὰ τὴν ἀντίφαση ποὺ δημιουργήθηκε μεταξὺ τῶν *σχέσεων παραγωγῆς*, καρπῶν τῆς ἐπανάστασης, καὶ τῆς *πολιτικῆς ἐξουσίας*, στὰ χέρια μιᾶς προνομιοῦχας γραφειοκρατίας· καὶ τὶς ἱστορικὲς *προοπτικές* της, σὰν μεταβατικοῦ σχηματισμοῦ ποὺ μπαίνει μέσα στὴ δυναμικὴ τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ εἶναι ἡ δυναμικὴ τῆς ἀκάθεχτης καὶ ἀναπότρεπτης ἀνάπτυξης τῆς παγκόσμιας ἐπανάστασης προορισμένης νὰ βάλει τέλος στὴν ἀπομόνωση τῆς ΕΣΣΔ μέσα σὲ ἱστορικὴ προθεσμία σχετικὰ σύντομη.

Ἡ γέννηση τῆς ΕΣΣΔ ἀπὸ ἐπανάσταση ἔχει τὴ σημασία της σὰν ἐπιχείρημα ἐναντίον ἐκείνων ποὺ κάνουν πὼς ξεχνοῦν ὅτι οἱ *νέες σχέσεις ἰδιοκτησίας* ποὺ ἐγκαθιδρύθηκαν στὴν ΕΣΣΔ (*κρατικοποιημένη καὶ σχεδιασμένη οἰκονομία*) δὲν εἶναι προϊὸν ἑνὸς εἴδους ἐξέλιξης ἐν ψυχρῷ, ὀργανικῆς, τοῦ καπιταλισμοῦ πρὸς ἕνα «κρατικὸ καπιταλισμὸ» ἢ ἕνα «γραφειοκρατικὸ κολλεχτιβισμό», ἀλλὰ ἀποτέλεσμα τῆς πάλης συγκεκριμένων κοινωνικῶν δυνάμεων, πάλης ποὺ βρίσκει τὸ ἀποκορύφωμά της στὴ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση. Δηλαδὴ αὐτὲς οἱ σχέσεις ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι

προϊὸν μιᾶς προλεταριακῆς ἐπανάστασης, καὶ χωρὶς αὐτὴν εἶναι πραχτικὰ ἀδύνατο νὰ ἐγκαθιδρυθοῦν τέτοιες σχέσεις.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, πραχτικά, στὴ συγκεκριμένη ἱστορικὴ περίπτωση, ποὺ ἡ προλεταριακὴ ἐπανάσταση ἀναπτύσσεται μέσω περιορισμένων ἐθνικῶν νικῶν, ἀρχίζοντας ἀπὸ καθυστερημένες χῶρες τῆς περιφέρειας τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος, κ᾽ ἐδῶ ἡ σοσιαλιστικὴ οἰκοδόμηση τῆς κοινωνίας πρέπει, ἀναγκαστικά, ν᾽ ἀρχίσει μὲ τὴν ἐγκαθίδρυση τέτοιων σχέσεων. Ἡ ἱστορία δὲν ἔχει δώσει καμιὰ ἀπόδειξη ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ γίνει ἀλλιώτικα, μὲ ἄλλες σχέσεις.

Τὸ τελευταῖο αὐτὸ ἐπιχείρημα ἰσχύει ἐναντίον ἐκείνων πού, λ.χ. δίνοντας μεγαλύτερη σημασία στὸ χαραχτήρα τῆς ***πολιτικῆς ἐξουσίας***, ὑποτιμοῦν τὴ σημασία τῶν σχέσεων παραγωγῆς σὰν ἀποφασιστικοῦ κριτηρίου γιὰ τὸν χαραχτηρισμὸ τῆς ***κοινωνικῆς φύσης*** ἑνὸς καθεστῶτος.

Ἐπειδὴ τὸ προλεταριάτο στὴν ΕΣΣΔ εἶναι ἀποξενωμένο ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ἐξουσία, τὴν ὁποία κατέχει μιὰ προνομιοῦχα γραφειοκρατία, ἰσχυρίζονται οἱ ὀπαδοὶ τοῦ «κρατικοῦ καπιταλισμοῦ» ἢ τοῦ «γραφειοκρατικοῦ κολλεχτιβισμοῦ», οἱ σχέσεις παραγωγῆς δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ χαραχτηρίσουμε τὴν ΕΣΣΔ σὰν ***ἐργατικὸ κράτος*** ἔστω καὶ ***ἐκφυλισμένο***.

Ἂς παραδεχτοῦμε πρῶτα-πρῶτα ὅτι αὐτὲς οἱ σχέσεις εἶναι ἐκεῖνες ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀρχίζει ἀναγκαστικὰ ἡ ἀνοικοδόμηση τῆς κοινωνίας, ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν ἐπαναστατικὴ ἀνατροπὴ τοῦ καπιταλισμοῦ, τοῦ ἰμπεριαλισμου, σὲ μιὰ δεδομένη χώρα. Αὐτὸ εἶναι ἰ-

στορικὸ γεγονός. Ἕνα ἄλλο ἱστορικὸ γεγονός, ποὺ ἀποδείχτηκε ἀπὸ πεῖρα σαράντα τόσων χρόνων, εἶναι ὅτι αὐτὲς οἱ σχέσεις ἀποτελοῦν τεράστια πρόοδο ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς *ἀνάπτυξης τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων* ἐν σχέσει μὲ τὸν καπιταλισμό. Αὐτὴ ἡ πλευρὰ τοῦ προβλήματος ἔμεινε γιὰ χρόνια κρυμμένη, ἐξαιτίας τῶν τεραστίων δυσχερειῶν ποὺ ἡ ΕΣΣΔ, σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ καθυστερημένες χῶρες τοῦ κόσμου, εἶχε νὰ ὑπερνικήσει, πρὶν βάλει τὶς βάσεις μιᾶς σύγχρονης οἰκονομίας, καὶ τῶν λαθῶν καὶ τῶν τερατωδῶν παραμορφώσεων ποὺ ὀφείλονταν στὴ σταλινικὴ διεύθυνση.

Μ᾽ὅλα ταῦτα, οἱ νέες σχέσεις ἰδιοκτησίας πέρασαν μ᾽ ἐπιτυχία ὅλες τὶς δοκιμασίες τῆς ἀπομόνωσης καὶ τοῦ πολέμου, ἐνισχύθηκαν καὶ σήμερα ἀναπτύσσονται μὲ ταχύτητα, δύναμη καὶ λάμψη, καὶ στὰ προσεχῆ χρόνια θὰ σημάνουν τὴ νεκρικὴ καμπάνα τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ στὸν τομέα τῆς οἰκονομίας ἐπίσης.

Μήπως ὅμως μποροῦμε νὰ νοήσουμε, θεμελιωμένο πάνω στὴ βάση αὐτῶν τῶν σχέσεων, ἕνα ἐνδιάμεσο κοινωνικὸ καθεστὼς λ.χ. μεταξὺ καπιταλισμοῦ καὶ σοσιαλισμοῦ, ποὺ δὲν τὄχαν προβλέψει οἱ κλασικοὶ τοῦ μαρξισμοῦ; Καὶ σ᾽αὐτὸ τὸ ζήτημα ἡ μόνη ἱκανοποιητικὴ ἀπάντηση εἶναι αὐτὴ ποὺ ἔδωσε ὁ Λεὸν Τρότσκι ἀπὸ τὸ καιρὸ τῆς πάλης μέσα στὸ ΣΚΕ. Γράφοντας στὸν Τζαίημς Κάννον στὶς 12 Σεπτέμβρη 1939, διευκρίνιζε :

«Τὸ πρόβλημα τῆς ΕΣΣΔ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἀπομονώνουμε ἀπὸ τὸ καθολικὸ κοινωνικὸ προτσέσο τῆς ἐποχῆς, Ἢ τὸ

κράτος τοῦ Στάλιν εἶναι ἕνας προσωρινὸς σχηματισμός, μιὰ παραμόρφωση τοῦ ἐργατικοῦ κράτους σὲ μιὰ καθυστερημένη χώρα, ἢ ὁ «γραφειοκρατικὸς κολλεχτιβισμὸς» (5) εἶναι ἕνας νέος κοινωνικὸς σχηματισμός, ποὺ πάει νὰ ἀντικαταστήσει τὸν καπιταλισμὸ σ' ὅλον τὸν κόσμο (μὲ τὴ μορφὴ τοῦ σταλινισμοῦ, τοῦ φασισμοῦ, τοῦ Νιοὺ Ντήλ κλπ.). Τὰ ὁρολογικὰ δοκίμια (ἐργατικὸ ἢ μὴ ἐργατικὸ κράτος· τάξη ἢ μὴ τάξη κλπ.) ἀποχτοῦν νόημα μόνον κάτω ἀπ' αὐτὴν τὴν ἱστορικὴ θεώρηση. Αὐτοὶ ποὺ προτιμοῦν τὸ δεύτερο ὅρο τοῦ διλήμματος παραδέχονται ρητὰ ἢ σιωπηρὰ ὅτι ἐξαντλήθηκαν ὅλες οἱ ἐπαναστατικὲς δυναμικότητες τοῦ παγκόσμιου προλεταριάτου, ὅτι τὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα χρεοκόπησε, καὶ ὅτι ὁ παλιὸς καπιταλισμὸς ἀρχίζει ἤδη νὰ μεταμορφώνεται σὲ ἕνα «γραφειοκρατικὸ κολλεχτιβισμό», σὲ μιὰ νέα ἐκμεταλλεύτρια τάξη. Ἡ τεράστια σημασία ἑνὸς τέτοιου συμπεράσματος ἐξηγεῖται ἀπὸ μόνη της. Ἀφορᾶ σ' ὁλόκληρο τὸ πεπρωμένο τοῦ προλεταριάτου καὶ τῆς ἀνθρωπότητας. Ἔχομε τὸν παραμικρὸ λόγο νὰ μπλεχτοῦμε ἀπὸ μόνοι μας γιὰ καθαρὰ ὁρολογικοὺς πειραματισμοὺς σὲ μιὰ καινούργια ἱστορικὴ ἀντίληψη ποὺ ἀποδείχνεται πὼς εἶναι σὲ πλήρη ἀντίφαση μὲ τὸ πρόγραμμά μας, τὴ στρατηγική μας καὶ τὴν ταχτική μας; Ἕνα τέτοιο τυχοδιωχτικὸ ἅλμα θὰ εἴτανε διπλὰ ἐγκληματικὸ σήμερα, τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ πόλεμος κάνει τὴν

---

(5) Σύμφωνα μὲ τὸν ὅρο ποὺ χρησιμοποίησε ὁ Bruno R. στὸ ἔργο του «Γραφειοκρατικοποίηση τοῦ Κόσμου» ποὺ ἐκδόθηκε στὸ Παρίσι τὸ 1939.

προοπτικὴ τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης ἐπικείμενη πραγματικότητα, καὶ ἡ περίπτωση τῆς ΕΣΣΔ θὰ φανεῖ σ' ὅλους σὰν ἕνα παροδικὸ ἐπεισόδιο μέσα στὴν ἐξέλιξη τῆς παγκόσμιας σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης».

Στὰ γραφτά του ἐναντίον τῆς ἀναθεωρητικῆς τάσης ὁ Τρότσκι βρῆκε τὴν εὐκαιρία ν' ἀναπτύξει πλατιὰ αὐτὴν τὴν ἐπιχειρηματολογία, ποὺ εἶχε ὁλοφάνερα ὕψιστη σημασία. Τά γεγονότα ποὺ καθόρισαν τὸν πόλεμο καὶ τὴν κατοπινὴ ἐξέλιξη, δικαίωσαν τὸ γενικὸ νόημα αὐτῆς τῆς ἐπιχειρηματολογίας. Ὁ πόλεμος δὲν ἔφερε τὴν παρακμὴ τοῦ προλεταριάτου καὶ τῆς ἐπανάστασης, ἀλλὰ μιὰ μακρὰ ἐπαναστατικὴ περίοδο, ὅπου ὁ συσχετισμὸς τῶν δυνάμεων μεταξὺ καπιταλισμοῦ καὶ ἐπανάστασης ἄλλαξε κ' ἐξακολουθεῖ ν' ἀλλάζει σὲ βάρος τοῦ καπιταλισμοῦ, καὶ ὅπου ὁ συσχετισμὸς τῶν δυνάμεων μεταξὺ γραφειοκρατίας καὶ προλεταριάτου ἀλλάζει ὅλο καὶ περισσότερο ὑπὲρ τοῦ προλεταριάτου.

Αὐτό εἶναι τὸ γενικὸ νόημα τῶν γεγονότων τόσο στὸν καπιταλιστικὸ κόσμο ὅσο καὶ στὴν ΕΣΣΔ καὶ τὶς «λαϊκὲς δημοκρατίες».

Φυσικά, ὅλο αὐτὸ τὸ προτσέσο πῆρε καὶ παίρνει μορφὲς πιὸ ἑλικοειδεῖς, πιὸ περίπλοκες, καθὼς καὶ προθεσμίες μεγαλύτερες ἀπ' ὅ,τι εἶχε προβλέψει ὁ Λεὸν Τρότσκι. Θὰ εἴταν δύσκολο νὰ γινόταν ἀλλιῶς, μὲ τὸ βάθος καὶ τὴν ἔκταση τῶν ἀνατροπῶν ποὺ ἔγιναν στὴ διεθνῆ κατάσταση ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τοῦ πολέμου, μὲ τὸ πλῆθος καὶ τὸ πολυσύνθετο τῶν παραγόντων ποὺ μπῆκαν στὴ μέση, παραγόντων ποὺ κι αὐτοὶ ἀλλάξανε κα-

τὰ τὴν πορεία τῶν γεγονότων. Ὅμως ἡ γενικὴ γραμμὴ τῶν ἐξελίξεων ἀκολουθεῖ τὴν προοπτικὴ ποὺ χάραξε ὁ Λεὸν Τρότσκι καὶ δικαιώνει ὁλότελα τὴν ἐπαναστατικὴ αἰσιοδοξία του.

Στὴν ἱστορικὴ κλίμακα ὁ καιρὸς ποὺ πέρασε ἀπὸ τότε εἶναι μονάχα μιὰ στιγμή, ποὺ ὅμως εἶναι γεμάτη ἀπὸ σπουδαῖες ἐπαναστατικὲς καταχτήσεις, καὶ συσσωρεύει ἕναν ἐπαναστατικὸ δυναμισμό, προορισμένον νὰ τραντάξει συθέμελα «γῆ καὶ οὐρανό».

Μὲ τὸ πρόβλημα γιὰ τὴν ταξικὴ φύση τῆς ΕΣΣΔ συνδέεται ὁλοφάνερα καὶ τὸ πρόβλημα γιὰ τὴν ταξικὴ φύση τῆς σοβιετικῆς γραφειοκρατίας, ποὺ ἔχει τὴν πολιτικὴ ἐξουσία στὴν ΕΣΣΔ. ***Νέα κοινωνικὴ τάξη*** ἢ ***παρασιτικὴ καὶ παροδικὴ κοινωνικὴ κάστα*** ; Σ' αὐτὸ ἔγκειται ὅλο τὸ πρόβλημα καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ ἄποψη καθαρῶς ὁρολογική.

Ὁ Λεὸν Τρότσκι προσπάθησε, κατὰ τὴν πάλη μέσα στὸ Σ.Κ.Α. νὰ τὸ ξεκαθαρίσει ἀπὸ ***ἐπιστημονικὴ*** καὶ ***πολιτικὴ*** ἄποψη. Ἀνάλυσε ξανὰ τὴ διαμόρφωση τῆς σοβιετικῆς γραφειοκρατίας ***ἱστορικά***, λέγοντας ὅτι πρόκειται γιὰ ἕνα κοινωνικὸ στρῶμα ἐν ἐξελίξει, ποὺ δὲν ἔχει ἀποχτήσει ἀκόμα ***πάγιες μορφές***. Ἔθεσε τὸ πρόβλημα ὡς ἑξῆς: «Ἡ γραφειοκρατία ἀντιπροσωπεύει ἕνα παροδικὸ καρκίνωμα ἑνὸς κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, ἢ αὐτὸ τὸ καρκίνωμα μεταμορφώθηκε κιόλας σὲ ἱστορικὰ ἀναγκαῖο ὄργανο ;» (6).

(6) Λ. Τρότσκι: «Ἡ ΕΣΣΔ στὸν πόλεμο».

Οἱ σπασμοί, ἡ διαρκὴς κρίση μέσα στὴν ὁποία κρατάει τὴ σοβιετικὴ κοινωνία ἡ σοβιετικὴ γραφειοκρατία, δείχνει ὅτι τὸ ὄργανο, πρὶν σταθεροποιηθεῖ καὶ γίνει ἱστορικὰ ἀναγκαῖο, βρίσκεται, πραγματικά, σὲ βαθειὰ ἀντίφαση μὲ τὰ συμφέροντα, τοὺς πόθους, τὶς ἀνάγκες αὐτῆς τῆς κοινωνίας. Ἀπ' αὐτὴν τήν ἄποψη ἐμφανίζεται μᾶλλον σὰν ἕνα παρασιτικὸ καρκίνωμα πρόσκαιρο, παρὰ σὰν ***τάξη σταθερὴ ποὺ ἔχει νὰ ἐκπληρώσει μιὰ ἱστορικὴ λειτουργία.***

Γιὰ τὴν ταξικὴ φύση τῆς ΕΣΣΔ σὰν κράτους, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ταξικὴ φύση τῆς σοβιετικῆς γραφειοκρατίας, ὁριστικὴ ἀπάντηση δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχουμε παρὰ ἅμα σταθοῦμε σὲ μιὰν ***ἱστορικὴ προοπτική.*** Ἂν τὸ προλεταριάτο μακροπρόθεσμα, ἀποδεικνυόταν ἀνίκανο νὰ ξαναπάρει στὰ χέρια του τὴν πολιτικὴ ἐξουσία στὴν ΕΣΣΔ καὶ ἂν στὶς ἀνεπτυγμένες χῶρες ἡ ἐπανάσταση κατέληγε ἐπίσης στὴν ἐγκατάλειψη τῆς προλεταριακῆς ἐξουσίας πρός ὄφελος τῆς ἐξουσίας τῆς γραφειοκρατίας, θὰ ἔπρεπε νὰ συμπεράνουμε ὅτι τὸν καπιταλισμὸ θὰ τὸν διαδεχτεῖ διεθνῶς ἕνα νέο ἐκμεταλλευτικὸ κοινωνικὸ καθεστὼς μ' ἐπικεφαλῆς τὴν γραφειοκρατικὴ ***τάξη*** (καὶ ὄχι πλέον ***κάστα***) ἔτσι ὅπως διαμορφώνεται σήμερα στὴν ΕΣΣΔ. Ὅμως μερικὲς δεκαετίες δὲν ἀποτελοῦν ἀποφασιστικὴ πεῖρα. Τόσο περισσότερο ὅσο δὲν ὑπάρχει κανένας σοβαρὸς λόγος νὰ ὑποθέσουμε ὅτι τὸ διεθνὲς προλεταριάτο ἐξάντλησε τὶς ἐπαναστατικές του ἱκανότητες καὶ ἡ σοβιετική γραφειοκρατία καπάφερε νὰ ἀποχτήσει διαρκῆ σταθεροποίηση.

Όλη ἡ μεταπολεμικὴ πείρα εἶναι ἐδῶ γιὰ ν' ἀποδείξει τὸ ἀντίθετο: ὁ κόσμος στὸ σύνολό του μπῆκε σὲ μιὰ φάση βαθειῶν ἐπαναστατικῶν μετασχηματισμῶν, τῶν πιὸ δυναμικῶν καὶ τῶν πιὸ ριζικῶν σ' ὅλη τὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

Πῶς νὰ βγάλει κανείς, κάτω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους, ἀπὸ τώρα συμπεράσματα γιὰ διαδικασίες ποὺ βρίσκονται σὲ πλήρη ἀνάπτυξη;

Τὸ πιὸ ἀντιλεγόμενο σημεῖο αὐτῆς τῆς ταξικῆς ἀνάλυσης τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῆς σοβιετικῆς γραφειοκρατίας ὑπῆρξε στὴν πραγματικότητα—καὶ κατὰ μιὰν ἔννοια παραμένει ἀκόμα—ἡ ***ἄνευ ὅρων*** ὑπεράσπιση τῆς ΕΣΣΔ, δηλαδὴ ἡ ὑπεράσπιση τῶν θεμελιωδῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν βάσεων τῆς ΕΣΣΔ ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀντίδρασης, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τούτη ἢ ἐκείνη τὴν πολιτικὴ τοῦ Κρεμλίνου, τῆς πολιτικῆς διεύθυνσης τῆς σοβιετικῆς γραφειοκρατίας.

Αὐτὸ ἀποτελεῖ κεφαλαιώδη θέση τοῦ κινήματός μας, ποὺ μᾶς διέκρινε ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα ρεύματα τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος, καὶ ποὺ διατηρήσαμε ἀπαρασάλευτα μέσα ἀπὸ τὶς χειρότερες δυσχέρειες.

Ἡ ***ἄνευ ὅρων*** ὑπεράσπιση τῆς ΕΣΣΔ δὲν εἶναι ἕνα σύνθημα, ἀλλὰ ***μιὰ πολιτικὴ γραμμὴ ὑποταγμένη στὴν ὑπεράσπιση τῶν συμφερόντων τῆς διεθνοῦς ἐπανάστασης.***

Ἡ σύγχυση ποὺ ὑπάρχει σ' αὐτὸ τὸ θέμα προέρχεται ἀπὸ τὴ σύγχυση γιὰ τὶς ***μέθοδες*** καὶ τὰ ***μέσα*** αὐτῆς τῆς «ὑπερά-

σπισης». Δὲ σημαίνει καθόλου ὁποιαδήποτε ἐξιδανίκευση τῆς γραφειοκρατίας τοῦ Κρεμλίνου ἢ προσέγγιση πρὸς αὐτήν, ἀποδοχὴ τῆς πολιτικῆς της ἢ συμφιλίωση μὲ τὴν πολιτικὴ τῶν ἀστῶν ἢ ἄλλων συμμάχων της. Γιὰ μᾶς «ἡ ὑπεράσπιση τῆς ΕΣΣΔ ταυτίζεται μὲ τὴν προετοιμασία τῆς διεθνοῦς ἐπαναστάσεως. Ἐπιτρέπονται μόνον οἱ μέθοδες ποὺ δὲν ἔρχονται σὲ σύγκρουση μὲ τὰ συμφέροντα τῆς ἐπανάστασης. Ἡ ὑπεράσπιση τῆς ΕΣΣΔ συνδέεται μὲ τὴν παγκόσμια σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση ὅπως ἕνα καθῆκον τακτικῆς συνδέεται πρὸς τὸ στρατηγικό σκοπό»(7).

Ἡ ὑπεράσπιση τῆς ΕΣΣΔ— καθὼς καὶ τῶν ἄλλων ἐργατικῶν κρατῶν σήμερα— ἔχει νόημα σὲ περίπτωση ἐπίθεσης ἐκ μέρους τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἤ ἐσωτερικῶν ἀντιδραστικῶν δυνάμεων, ἤ πολέμου ὅπου παίρνουν μέρος ἐργατικὰ καὶ καπιταλιστικὰ κράτη. Σὲ τέτοιες περιπτώσεις, τὸ κίνημά μας, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τούτην ἤ ἐκείνη τὴν πολιτικὴ τοῦ Κρεμλίνου, προπαγανδίζει καὶ θέτει σὲ ἐφαρμογὴ τὸν ἐπαναστατικὸ ντεφαιτισμὸ στὸ καπιταλιστικὸ στρατόπεδο καὶ εἶναι ὑπὲρ ἑνὸς εἴδους ἑνιαίου μετώπου μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ ἐργατικοῦ κράτους ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Σὲ καμιὰ περίπτωση δὲ βάζομε «ἴσον» μεταξὺ ἑνὸς καπιταλιστικοῦ κ᾽ ἑνὸς ἐργατικοῦ κράτους, οὔτε υἱοθετοῦμε μιὰ «οὐδέτερη» γραμμὴ ἀπέναντι καὶ στοὺς μὲν καὶ στούς δέ, οὔτε ἀφήνομε στὸν ἰμπεριαλισμὸ τὸ καθῆκον ν᾽ ἀνατρέψει τὴ γραφειοκρατία.

Φυσικά, ἀκόμα καὶ σὲ μιὰ τέτοια ἀκραία περίπτωση, τὸ κίνημά μας δὲ θὰ ἐγκατέλει-

(7) Στὸ ἴδιο.

πε *τὴν ἐπαναστατική του προπαγάνδα*, ἐναντίον τοῦ πολιτικοῦ καθεστῶτος τῆς γραφειοκρατίας, προετοιμάζοντας τὴν ἀνατροπή του, *ἀλλὰ γιὰ τὸ «ἑπόμενο στάδιο»* ποὺ *ὑποτάσσεται στὰ συμφέροντα τοῦ ἀμέσου κοινοῦ ἀγώνα ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.*

Τὸ περίπλοκο μιᾶς τέτοιας γραμμῆς, ποὺ μένει νὰ καθοριστεῖ συγκεκριμένα σὲ κάθε περίπτωση, προέρχεται ἀπὸ τὴν περίπλοκη, ἀντιφατική, διαλεκτικὴ φύση τῆς ΕΣΣΔ καί τῆς γραφειοκρατίας. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λυθοῦνε μὲ φόρμουλες ἁπλοϊκὲς προβλήματα ποὺ ἡ ἱστορία τὰ ἔφτιαξε περίπλοκα, χωρὶς νὰ πέσουμε στὸν πραγματισμό, ποὺ φέρνει ἀσυναίσθητα μακριὰ ἀπὸ μιὰ σωστὴ ταξικὴ γραμμή. Ἡ πεῖρα τόσο ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς «οὐδετερότητας» ἔναντι καὶ τῶν δυὸ «στρατοπέδων», ὅσο καὶ ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ «τρίτου στρατοπέδου», ἀπόδειξε καθαρά, ἀπὸ τότε, τὸ γλίστρημά τους στὴν πράξη, ἀντικειμενικά, μέσα σ' ἕνα μόνο «στρατόπεδο», τὸ στρατόπεδο τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.

Πῶς λύνονται οἱ διαφορὲς μέσα σ' ἕνα προλεταριακὸ κόμμα;

Ἡ πάλη ποὺ ὁ Λεὸν Τρότσκι διεξήγαγε ἐναντίον τῆς ἀναθεωρητικῆς τάσης μέσα στὸ Σ.Κ.Ε. καὶ τὴ Διεθνῆ ἔχει ἀκόμα καὶ σήμερα γιὰ μᾶς καὶ μιὰν ἄλλη σημαντικὴ πλευρά: αὐτὴν ποὺ σχετίζεται μὲ τὸ πῶς νὰ λύνονται οἱ διαφορὲς ποὺ ἀνακύπτουν μέσα σ' ἕνα τμῆμα ἢ μέσα στὴ Διεθνῆ. Πρῶτα-πρῶτα εἶναι ἡ ἀνάγκη νὰ δίνεται ἡ δυνατότητα στὶς

τυχὸν τάσεις νὰ ἐκφράζουν καθαρά, ἐλεύθερα, γραφτά, σὲ ντοκουμέντα, τὶς ἀκριβεῖς πολιτικὲς θέσεις τους, χωρὶς πρόωρους χαρακτηρισμὺς γιὰ τὴν τυχὸν ταξική τους φύση, χωρὶς ὀργανωτικοὺς περιορισμοὺς ἢ ἀπειλές.

Ἡ ἰδεολογικὴ πάλη, όσο ἀμείλιχτα κι ἂν πρέπει νὰ διεξάγεται στὸν αὐστηρὰ θεωρητικὸ καὶ πολιτικὸ τομέα, πρέπει ταυτόχρονα νὰ βαδίζει παράλληλα μιὰ «πολὺ συνετὴ καὶ πολὺ στοχαστικὴ ὀργανωτικὴ τακτική» ([8]). Πλειοψηφία καὶ μειοψηφία ὀφείλουν νὰ δέχονται τὴν ἐλεύθερη πολιτικὴ συζήτηση καὶ τὴν ἐτυμηγορία μιᾶς δημοκρατικο-συγκεντρωτικῆς ὀργάνωσης.

Ὕστερα ἀπὸ πολύμηνη συζήτηση, ὁ Τρότσκι ἔφτασε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀναθεωρητικὴ τάση μέσα στὸ Σ.Κ.Ε. εἶχε χτυπητὰ μικροαστικὰ χαραχτηριστικά. Μὰ ἔσπευσε νὰ προσθέσει ὅτι αὐτὰ τὰ χαραχτηριστικὰ δὲν εἶταν τὰ μοναδικὰ χαραχτηριστικὰ αὐτῆς τῆς τάσης, καὶ οὔτε εἶταν ὁριστικὰ ἀποκρυσταλλωμένα. Κάτω ἀπὸ ἄλλες περιστάσεις, αὐτὴ ἡ τάση θὰ μποροῦσε νὰ ἐκδηλώσει ἐνδεχομένως ἄλλα χαραχτηριστικά. Δὲν ὑπάρχει μοιραῖος προκαθορισμὸς στοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνες ποὺ ξετυλίγονται μέσα σ' ἕνα κινούμενο σύνολο κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν συνθηκῶν καὶ ποὺ ἡ ἐπέμβαση τοῦ ὑποκειμενικοῦ παράγοντα, ἡ ὡριμότητα, ἡ προσπάθεια, ἡ λεπτότητα τῆς πραγματικὰ ἐπαναστατικῆς μαρξι-

(8) Γράμμα τοῦ Λεόν Τρότσκι στὸν John G. Wriggt, τῆς 19-12-1939.

στικῆς τάσης δυνατὸν ν' ἀσκήσει μεγάλη ἐπίδραση ὡς πρὸς τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα.

Ὁ Λ. Τρότσκι ἔθεσε τὸ ζήτημα ἂν ὁ τότε ἐπικρατῶν μικροαστικὸς χαραχτήρας τῆς ἀναθεωρητικῆς τάσης ἀπόκλειε τὴν συστέγαση μέσα στὴν ἴδια ὀργάνωση μὲ τὴν προλεταριακὴ τάση. Σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ἀπάντησε ἀρνητικά, καὶ ἀντιμετώπισε μάλιστα τὴν περίπτωση ἡ προλεταριακὴ τάση νὰ εἶναι ἡ μειοψηφοῦσα καὶ νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ πειθαρχεῖ μέσα σὲ μιὰν ὀργάνωση ποὺ θὰ διευθυνόταν ἀπὸ τὴν ἀναθεωρητικὴ τάση. Πρόβλεπε φυσικὰ ὅτι ἕνα τέτοιο ἐνδεχόμενο ὁπωσδήποτε θὰ εἶχε προσωρινὸ χαραχτήρα ποὺ θὰ ἐπέτρεπε ἕνα καλύτερο πολιτικὸ ξεκαθάρισμα.

Γιὰ ν' ἀποτρέψει τὸ σχίσμα, ὁ Λ. Τρότσκι ἔφτασε νὰ δεχτεῖ καὶ νὰ ἐκδοθοῦν γιὰ τὸ κοινὸ γενικὰ τὰ ντοκουμέντα τῆς ἐσωτερικῆς συζήτησης. Ἡ ὀργανωτικὴ εὐκαμψία ὡστόσο τοῦ Τρότσκι δὲν στάθηκε ἐπαρκὴς ν' ἀντισταθμίσει τὶς φυγόκεντρες δυνάμεις ποὺ ἔσπρωχναν τὴν ἀναθεωρητικὴ τάση ἔξω ἀπο τὴν 4η Διεθνῆ.

Ἡ ἐθνικὴ συνδιάσκεψη τοῦ Σ.Κ.Ε. στὶς 5 ἕως 9 Ἀπρίλη 1940, ὕστερα ἀπὸ μιὰ πλατειὰ καὶ δημοκρατικὴ ἐσωτερικὴ συζήτηση πολλῶν μηνῶν καὶ τὴν ἔκδοση 13 ἐσωτερικῶν Δελτίων, τερματίστηκε μὲ πραγματικὸ σχίσμα γιατὶ ἡ ἀναθεωρητικὴ τάση ἀπόρριπτε κατηγορηματικὰ τὴ δημοκρατικοσυγκεντρωτικὴ λειτουργία τῆς ὀργάνωσης.

Ὁ Λ. Τρότσκι ἔβγαλε τὰ ὁριστικὰ πολιτικὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὸ σχίσμα ποὺ συνέβη στὸ Σ.Κ.Ε., στὸ ἄρθρο του τῆς 23 τοῦ

Ἀπρίλη 1940 μὲ τίτλο «Μικροαστοὶ ἠθικολόγοι καὶ προλεταριακὸ κόμμα». Ὑποστήριζε ὅτι ἡ ἀναθεωρητικὴ μειονοψηφία, παρὰ τὶς ὀργανωτικὲς παραχωρήσεις ποὺ τῆς ἔκανε ἡ πλεισνοψηφία, ἤθελε νὰ σπάσει τὸ δημοκρατικοσυγκεντρωτικὸ πλαίσιο ποὺ χαραχτηρίζει κάθε ἐπαναστατικὴ προλεταριακὴ ὀργάνωση.

Ἡ μειονοψηφία, διανοουμενίστικη «ἀριστοκρατία», ἔνιωθε τὸν ἑαυτό της μειωμένο μέσα σὲ μιὰ προλεταριακὴ ὀργάνωση ποὺ δὲν διεύθηνε ἡ ἴδια, ἀλλὰ τὸ βάθος αὐτῆς τῆς πράξης, τῆς ἀπείθαρχης, τῆς ἀνεύθυνης στάσης, βρισκόταν, προφανῶς ἀλλοῦ:

«Ἡ μικροαστικὴ μειονοψηφία τοῦ Σ.Κ.Ε., ***ἔγραφε ὁ Λ. Τρότσκι***, χωρίστηκε ἀπὸ τὴν προλεταριακὴ πλειονοψηφία στὴ βάση μιᾶς πάλης ἐνάντιον τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ». Ὁ Μπάρναμ ἔλεγε ὅτι ὁ διαλεκτικὸς ὑλισμὸς εἶταν ἀσυμβίβαστος μὲ τὴ σκωροφαγωμένη «ἐπιστήμη» του. Ὁ Σάχτμαν ἔλεγε ὅτι ὁ ἐπαναστατικὸς μαρξισμὸς δὲν εἴτανε πιὰ τῆς ἐποχῆς ἀπὸ ἄποψη «πραχτικῶν καθηκόντων». Ἡ μειονοψηφία συσπειρώθηκε κάτω ἀπὸ τὴ σημαία τοῦ «τρίτου στρατοπέδου».

«Τί εἶναι αὐτὸ τὸ ζῶο;» ρωτοῦσε εἰρωνικὰ ὁ Τρότσκι. «Ὑπάρχει τὸ στρατόπεδο τοῦ καπιταλισμοῦ. Ὑπάρχει τὸ στρατόπεδο τοῦ προλεταριάτου. Μὰ ὑπάρχει μήπως καὶ ἕνα «τρίτο στρατόπεδο», ἄσυλο τῶν μικροαστῶν;». «Ἐργάτες τῆς πρωτοπορίας, κατάληγε ὁ Τρότσκι, μὴν ἔχετε τὴν παραμικρὴ ἐμπιστοσύνη στὸ «τρίτο μέτωπο» τῶν μικροαστῶν!»

"Ενα μήνα μόλις μετὰ τὸ σχίσμα ὁ Τζ. Μπάρναμ, συναρχηγὸς μαζὶ μὲ τὸν Μὰξ Σάχτμαν τῆς ἀναθεωρητικῆς τάσης, τὴν ἐγκατέλειπε καὶ αὐτήν. Οἱ ἰδέες του εἶχαν ἤδη ἐξελιχτεῖ πρὸς τὶς ἰδέες ποὺ περιέχονται στὸ γνωστὸ βιβλίο του «The Managerial Revolution», ποὺ κυκλοφοροῦσε λίγους μῆνες ἀργότερα.

Ὁ Σάχτμαν μὲ τὴ σειρά του σὲ λίγο υἱοθετοῦσε τὴ θέση τοῦ Μπάρναμ γιὰ τὴν ΕΣΣΔ: κράτος «γραφειοκρατικὸ - κολλεχτιβιστικό», οὔτε καπιταλιστικὸ οὔτε προλεταριακό, καὶ ἐγκατέλειπε φυσικὰ τὴν ἄνευ ὅρων ὑπεράσπιση τοῦ κράτους αὐτοῦ ποὺ ἤδη εἶχε μπεῖ στὸν πόλεμο.

Μετὰ τὸ σχίσμα στὸ Σ.Κ.Ε. ἀκολούθησε κ' ἕνα σχίσμα, μολονότι πολὺ περιορισμένο, μέσα στὴ Διεθνῆ, ὅπου ὁρισμένα στοιχεῖα ὅπως οἱ Lebrun, Johnson, Trent καὶ Anton, ποὺ μετεῖχαν στὴ Διεθνῆ 'Εκτελεστικὴ 'Επιτροπή, εἶχαν συνταχθεῖ μὲ τὶς πολιτικὲς καὶ ὀργανωτικὲς θέσεις τοῦ Σάχτμαν.

Ἡ δολοφονία τοῦ Λεὸν Τρότσκι

Μόλις ἔκλεισε ἡ πάλη μέσα στὸ Σ.Κ.Ε. καὶ τὴ Διεθνῆ, μιὰ μοιραία μέρα πλησίαζε: Ἡ μέρα τῆς δολοφονίας τοῦ Λ. Τρότσκι ἀπὸ τοὺς πράχτορες τοῦ Στάλιν. «'Απὸ τὶς δίκες τῆς Μόσχας, *ὅπως ἔγραψε πολὺ σωστὰ ὁ* ***Βικτὸρ Σέρζ,*** ἡ δολοφονία τοῦ Λ. Τρότσκι γίνεται καὶ πολιτικὴ καὶ λογικὴ ἀναγκαιότητα. Τίποτε δὲν ὠφελεῖ νὰ τουφεκίζεις δεκάδες χιλιάδες ἀνθρώπους, ἄν τὸ πιὸ μεγάλο

κεφάλι τῆς ἐπαναστατικῆς γενιᾶς, αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ διαγράψεις ἀπὸ τὴν ἱστορία, ἐξακολουθεῖ νὰ ζεῖ ἐλεύθερο. Καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι ἐναντίον τοῦ Τρότσκι, πού τὸν καταγγέλλουν σὰν τὸ πιὸ σατανικὸ πρόσωπο τῆς ἱστορίας, ὅλα ἐπιτρέπονται στὰ μάτια τοῦ ρωσικοῦ κόσμου, ποὺ διαποτίστηκε μὲ τὸ δηλητήριο τῶν δικαστικῶν σκηνοθεσιῶν».

Ὡστόσο, ἀπὸ τὴν κήρυξη τοῦ 2ου παγκόσμιου πολέμου καὶ μὲ τὴν προοπτικὴ νὰ ἐμπλακεῖ ἡ ΕΣΣΔ στὴ σύρραξη, ἡ ὀργάνωση τῆς δολοφονίας τοῦ Τρότσκι ἐπιταχύνεται. Ἡ ἔξαλλη καμπάνια τοῦ μεξικανικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ἐνάντιον τῆς παρουσίας τοῦ Τρότσκι στὸ Μεξικὸ προλειαίνει τὸ ἔδαφος. Τὸ Μάρτη τοῦ 1940 ἡ ἡγεσία τοῦ Κ.Κ. τοῦ Μεξικοῦ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Herman Laborde ἐκκαθαρίζεται ἀπὸ τὴν Γκεπεού, μὲ τὴν κατηγορία ὅτι εἶταν «φιλοτροτσκιστική», καὶ ἡ ἐκστρατεία ἐναντίον τοῦ δικαιώματος ἀσύλου καὶ ἐναντίον τοῦ Λαζάρου Καρντένας, προέδρου τοῦ Μεξικοῦ, «προστάτη» τοῦ Λ. Τρότσκι γίνεται δυὸ φορὲς βιαίστερη. Τὸ Μάη τοῦ 1940 τό ὀχυρωμένο σπίτι τοῦ Τρότσκι, στὸ Κογιοακάν στὰ περίχωρα τῆς πρωτεύουσας, δέχεται τὴν ἐπίθεση εἴκοσι σταλινικῶν ὁπλισμένων μὲ μυδραλλιοβόλα, ποὺ κατάφεραν νὰ δέσουν τοὺς ἀστυνομικοὺς φρουροὺς τοῦ σπιτιοῦ καὶ ν' ἀπαγάγουν τὸ σωματοφύλακα τοῦ Τρότσκι, τὸ σύντροφο Ρόμπερτ Σέλντον Χάρτ, Ἀμερικανὸ νέο ἀγωνιστὴ τοῦ Σ.Κ.Ε. (9).

«Ἔριξαν κατά πάνω μας, διηγεῖται ἡ συντρόφισσα Νατάλια Τρότσκι, στὸ ὑπνοδω-

μάτιό μας, ἑξήντα σφαῖρες, μὲ διασταυρούμενα πυρὰ ἀπὸ τέσσερες διαφορετικὲς διευθύνσεις. Ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ πυκνὸς πολυβολισμὸς μᾶς ἔσωσε. Οἱ δολοφόνοι εἶταν σίγουροι πὼς μᾶς πέτυχαν μ' αὐτὲς τὶς συνδυασμένες ριπὲς καὶ φοβοῦνταν μὴ σκοτωθοῦν μεταξύ τους»(10).

Ἡ μεξικανικὴ ἀστυνομία συνελάμβανε σὲ λίγο τοὺς πιὸ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ὀργανωτὲς καὶ ἐκτελεστὲς τῆς ἐπίθεσης, ὅλους μέλη ἢ συμπαθοῦντες τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τοῦ Μεξικοῦ. Ἀλλὰ οἱ κύριοι ὑπεύθυνοι, ἀλλοδαποί, μέλη τῆς Γκεπεού, ἔμεναν στὴ σκιά.

Ὁ Λ. Τρότσκι ἀνάπτυξε μεγάλη δραστηριότητα γιὰ νὰ καταγγείλει τὸ ρόλο τοῦ Στάλιν στὴν ἐπίθεση καὶ νὰ ἀποκαλύψει μπροστὰ στὴ διεθνῆ κοινὴ γνώμη πῶς λειτουργοῦσε ἡ Γκεπεοὺ μέσα στοὺς κόλπους καθενὸς Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, προπαρασκεύαζε καὶ ἐκτελοῦσε τὰ ἐγκλήματά της. Ἐξἄλλου εἶταν βέβαιος ὅτι σὲ λίγο θὰ γινόταν νέα ἀπόπειρα δολοφονίας του, μιὰ ποὺ ὁ Στάλιν εἶχε ἀποφασίσει τὸ θάνατό του.

---

(9) Ὁ Robert Sheldon Harte, ποὺ εἶχε θεωρηθεῖ ὕποπτος ὅτι πρόδωσε τὸν Τρότσκι, βρέθηκε νεκρὸς στὶς 25 Ἰούνη 1940, σκοτωμένος ἐνῷ κοιμόταν, καὶ θαμμένος σὲ μιὰ ἐρημική καλύβα στὸ βουνό, στὸ Ταλμινάλκο στὴ Desierto de los Leones, ποὺ εἶχαν νοικιάσει οἱ Λεοπόλδος καὶ Λουῒς Ἀρσενάλ, κουνιάδοι τοῦ ζωγράφου Δαβὶδ Ἀλφάρο Σικουέϊρος.

(10) «Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Λεὸν Τρότσκι» τοῦ Βίκτορ Σέρζ.

Στὸ ἄρθρο του τῆς 8 Ἰούνη 1940 μὲ τίτλο ***«Ὁ Στάλιν ζητάει νὰ μὲ σκοτώσει»*** ἔγραφε μὲ ψύχραιμη διαύγεια: «Ἡ τυχαία ἀποτυχία τῆς ἐπίθεσης (τῆς 24 Μάη), ποὺ εἶχε προπαρασκευαστεῖ μὲ τόση φροντίδα κι ἐπιδεξιότητα, εἶναι ἕνα σοβαρὸ πλῆγμα γιὰ τὸν Στάλιν. Ἡ Γκεπεοὺ ὀφείλει ν' ἀποκαταστάθεῖ στὰ μάτια τοῦ Στάλιν. Ὁ Στάλιν πρέπει ν' ἀποδείξει τὴ δύναμή του. ***Μιὰ ἐπανάληψη τῆς ἀπόπειρας εἶναι ἀναπόφευχτη»***.

Ἡ φυσική του ἐξόντωση εἶχε γίνει ἤδη ἀπὸ καιρὸ ἐπιτακτικὴ ἀναγκαιότητα γιὰ τὸν Στάλιν. Ὁ Τρότσκι τὸ ἤξαιρε ὅτι εἴταν καταδικασμένος καὶ ὅτι θὰ τὸν σκοτώνανε ἀπὸ μέρα σὲ μέρα. Τὰ τεράστια μέσα ποὺ διέθετε ὁ Στάλιν θ' ἀποδεικνύονταν στὸ τέλος ἰσχυρότερα ἀπ' ὁποιοδήποτε προστατευτικὸ μέτρο ποὺ θὰ μποροῦσε να πάρει ὁ ἴδιος καὶ οἱ φίλοι του. Ξεδιπλώνοντάς τοὺς συλλογισμούς του, μὲ τὴ συνηθισμένη του γαλήνη, κατάληγε στὸ ἑξῆς συμπέρασμα σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο ἄρθρο: «Μπορῶ νὰ πῶ συνεπῶς ὅτι ζῶ πάνω σ' αὐτὴ τὴ γῆ ὄχι σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα, ἀλλὰ σὰν ἐξαίρεση τοῦ κανόνα».

Ἡ νέα ἐπίθεση, μοιραία αὐτὴ τὴ φορά, ἔγινε στὶς 20 Αὐγούστου. Ὁ Λεὸν Τρότσκι ξύπνησε, τὴ μέρα ἐκείνη, μὲ ἐξαιρετικὸ κέφι, διηγεῖται ἡ Νατάλια Τρότσκι. «Μιὰ διπλὴ δόση βαρβιτούρικοῦ τοῦ εἶχε ἐξασφαλίσει ἕναν ἱκανοποιητικὸ ὕπνο. Εἶχε πολλὲς μέρες νὰ νιώσει τὸν ἑαυτό του τόσο ζωηρό: «Ἄ, θὰ δουλέψω σπουδαῖα», εἶπε».

Κατὰ τὶς 5 τὸ ἀπόγεμα, δεχόταν στὸ

γραφεῖο του τὸ λεγόμενο Τζάκσον Μορνάρ, ἕνα δῆθεν Βέλγο, γυιὸ ἑνὸς διπλωμάτη, ποὺ τὸν εἶχε φέρει στὸ περιβάλλον μερικῶν στενῶν φίλων τοῦ Τρότσκι ἡ Σύλβια Ἀγγέλοβα, μέλος τῆς ἀμερικανικῆς τροτσκιστικῆς ὀργάνωσης. Ὁ Τζάκσον Μορνάρ, ποὺ εἶχε καταφέρει νὰ κερδίσει τὴν ἀφοσίωση τῆς Ἀγγέλοφ καὶ τὴν ὁμόφωνη συμπάθεια κι ἄλλων οἰκείων τοῦ Τρότσκι, ἐρχόταν δῆθεν γιὰ νὰ τοῦ δείξει ἕνα ἄρθρο. Ἡ Ναταλία Τρότσκι ἀφηγεῖται ὡς ἑξῆς τί συνέβη κατόπιν : «Πέρασαν τρία τέσσερα λεπτά. Εἴμουνα στὸ διπλανὸ δωμάτιο (τοῦ γραφείου τοῦ Τρότσκι). Μιὰ τρομαχτικὴ κραυγὴ ἀκούστηκε... Παρουσιάστηκε ὁ Λεὸν Νταβίντοβιτς, ἀκουμπώντας στὸν παραστάτη τῆς πόρτας, μὲ αἵματα στὸ πρόσωπο, χωρὶς τὰ γυαλιά του, μὲ τὰ μάτια του μελανιασμένα, τὰ χέρια πεσμένα. «Τί εἶναι ; τί εἶναι ;». Τὸν ἔσφιξα στὴν ἀγκαλιά μου χωρὶς νὰ καταλαβαίνω. Μοῦ ἀπάντησε ἤρεμα : «Ὁ Τζάκσον», σὰ νά πρόφερε: «Ὅ,τι εἶταν νὰ γίνει, ἔγινε».

Ὁ Τζάκσον Μορνὰρ τὸν χτύπησε στὸ κεφάλι μὲ ὀρειβατικὴ σκαπάνη κρυμμένη κάτω ἀπὸ τὸ ἀδιάβροχό του. Ὁ δολοφόνος προσπάθησε νὰ τὸν χτυπήσει καὶ δεύτερη φορά, ἀλλὰ ὁ Λεὸν Νταβίντοβιτς ρίχτηκε πάνω του. Στὸ μεταξὺ οἱ σωματοφύλακες τοῦ Τρότσκι, οἱ σύντροφοι Τσάρλι Κόρνελ, Τζόε Χάνσεν καὶ Χάρολντ Ρόμπινς, τρέξανε, ἁρπάξανε βίαια τὸ δολοφόνο, ποὺ κραύγαζε: «Μὲ ἀναγκάσανε νὰ χτυπήσω!... Ἔχουν στὰ χέρια τους τὴ μητέρα μου!... Ἔχουν στὴ φυλακὴ τὴ μητέρα μου!...».

Παρὰ τὴ γρήγορη ἐπέμβαση τῶν για-

τρῶν καὶ τὴν ἀσυνήθιστη ἀντίσταση τοῦ ὀργανισμοῦ του, ὁ Λεὸν Τρότσκι πέθανε ἤρεμα στὶς 21 Αὐγούστου 1940, στίς 7.25′ τὸ βράδυ. Εἴταν ἑξῆντα χρονῶ. Πρὶν τοῦ κάνουν ἀνάτρηση φώναξε κοντά του τὸν Τζόε Χάνσεν καὶ τοῦ ὑπαγόρευσε μερικὰ λόγια ἐν εἴδει πολιτικῆς διαθήκης. Ἰδοὺ αὐτά : *«Νὰ πῆτε, σᾶς παρακαλῶ, στοὺς φίλους μου πὼς εἶμαι σίγουρος γιὰ τὴ νίκη τῆς 4ης Διεθνοῦς. Προχωρεῖτε ἐμπρός!»*

Ἡ κηδεία του ἔγινε δημοσία δαπάνη ἀπὸ τὴ μεξικανικὴ κυβέρνηση. Ἐπὶ πέντε μέρες ἡ σορός του, φρουρούμενη ἀπὸ ἀγωνιστές, εἴταν ἐκτεθειμένη στὸ κοινὸ σὲ μιὰν αἴθουσα τῆς ὁδοῦ Τακούμπα. Ἑκατὸ χιλιάδες ἄνθρωποι περίπου, Μεξικάνοι, ἁπλοὶ ἐργάτες καὶ χωρικοὶ οἱ πιὸ πολλοί, ἀποτίσανε σιωπηλὸ φόρο τιμῆς στὴ γεμάτη ἡρωισμὸ καὶ ἔξαρση ζωὴ τοῦ ἐπαναστάτη.

Τὸ «Τζάκσον Μορνὰρ» γρήγορα διαπιστώθηκε ὅτι εἴταν ψεύτικο ὄνομα. ποὺ ἔκρυβε ἕναν αὐθεντικὸ πράχτορα τῆς Γκεπεού. Ἀκόμα δὲν ξαίρομε καλὰ ὅλες τὶς λεπτομέρειες τῆς ὀργάνωσης τῆς ἐπίθεσης, τὶς διεθνεῖς προσωπικότητες ποὺ συνέβαλαν σ᾽αὐτὴν, καλὰ-καλὰ οὔτε τὴν ἀκριβῆ ταυτότητα τοῦ δολοφόνου. Σύμφωνα μὲ τὶς ἀποκαλύψεις τοῦ στρατηγοῦ Σάντσεθ Σαλαζάρ, πρώην ἀρχηγοῦ τῆς Μυστικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Μεξικοῦ ποὺ διεξήγαγε τὶς ἀνακρίσεις γιὰ τὸ δολοφόνο, τὸ πραγματικὸ ὄνομα τοῦ «Τζάκσον Μορνὰρ» εἴταν Μερκαντέρ, ἡ καταγωγή του εἴταν ἀπὸ τὴν Καταλωνία, ἡ μητέρα του ἔζησε στὴ Γαλλία καὶ στὸ Βέλγιο, καὶ

μπῆκε στὴν ὑπηρεσία τῆς Γκεπεοῦ κατὰ τον ἱσπανικὸ ἐμφύλιο πόλεμο.

Ὁ θάνατος τοῦ Λεὸν Τρότσκι ἦρθε σὲ μιὰ στιγμὴ ὅπου στὴ διεθνῆ κατάσταση δέσποζαν οἱ ἐντυπωσιακὲς νίκες τοῦ Χίτλερ στὴν Εὐρώπη. Ἡ ἐκστρατεία τῆς Γαλλίας εἶχε τελειώσει νικηφόρα γιὰ τοὺς ναζί, καὶ ὁ κόσμος περίμενε τὴ σειρὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Ἰταλία, ποντάροντας σ' ἐνδεχόμενο γρήγορο τέλος τοῦ πυλέμου, ἀποφάσισε νὰ μπεῖ στὴ σύγκρουση. Ὁ Χίτλερ εἶταν στὸ ἀπόγειο τῆς δύναμής του.

Μέσα σ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, τὸ ἔγκλημα τοῦ Στάλιν δὲν ἀποκαλύφτηκε ἐμφαντικὰ οὔτε στίς χῶρες μὲ φασιστικὸ καθεστώς, ποὺ ἀκόμα τὰ εἶχαν καλὰ μὲ τὸν Στάλιν, οὔτε στὶς χῶρες τὶς «δημοκρατικές», ποὺ σπεκουλάρανε πάνω στὴν ἐνδεχόμενη ρήξη μεταξὺ Στάλιν καὶ Χίτλερ.

Μονάχα οἱ ἐπαναστάτες ἀγωνιστὲς τῆς πρωτοπορίας νιώσανε τὴν ὀδύνη ἀπὸ τὸ τρομερὸ χτύπημα. Τὸ πιὸ δυνατὸ κεφάλι τῆς διεθνοῦς ἐπανάστασης βρισκόταν συντριμμένο ἀπὸ τὴ θερμιδοριανὴ ἀντίδραση. Ἡ πιὸ πιὸ πλούσια καὶ ζωντανὴ μαρξιστικὴ σκέψη τοῦ καιροῦ μας, ἡ πιὸ ἀδάμαστη ἐπαναστατικὴ φύση, παρορμητικὸ παράδειγμα γιὰ ὅλους μας, εἶχε χαθεῖ. Στὸ μέλλον θὰ ἔπρεπε νὰ βρίσκουμε μόνοι τὸ δρόμο μας, θὰ ἔπρεπε νὰ συνεχίζουμε τὸν ἀγώνα, σφυρηλατώντας μέσα στὴ δράση τὰ πνεύματα καὶ τοὺς χαραχτῆρες ποὺ θὰ κρατοῦσαν ψηλὰ τὴ σημαία τῆς 4ης Διεθνοῦς.

Στὸ πεῖσμα ὅλων, εἶταν ἀνάγκη νὰ προχωρήσουμε στ' ἀλήθεια μπροστά !

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΝΟΤΗΤΑ
ΑΘΗΝΑ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΡΑΠΤΗΣ
(PABLO)

ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ 4ης ΔΙΕΘΝΟΥΣ 1938—1958

(*Ἱστορία τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀγώνων της*)

Τοῦ MICHEL PABLO

III

Ενότητα
ΑΘΗΝΑ
2002

Αυτο το πρωτο μερος της μελετης του Μιχαλη Ραπτη - Παμπλο δημοσιευθηκε στο Μαρξιστικο Δελτιο τον Μαΐο 1963 για τα 25 χρονια της 4ης Διεθνους.
Ειχε γραφει απο τον Μιχαλη Ραπτη το 1958 για τα 20 χρονια της 4ης Διεθνους στα γαλλικα για το περιοδικο της Διεθνους. Υπενθυμιζουμε οτι εκεινο τον καιρο και απο το 1943 ηταν Γραμματεας της 4ης.

Το *Μαρξιστικό Δελτίο* ηταν τοτε το παρανομο θεωρητικο οργανο του Κομμουνιστικου Διεθνιστικου Κομματος Ελλαδας που ηταν τμημα της 4ης Διεθνους. Υπευθυνος για την συνταξη του περιοδικου ηταν ο Χριστος Αναστασιαδης.

εκδοσεις ΕΝΟΤΗΤΑ
Σειρα Α΄ 1 - 7
Ιστορικη σειρα 1- 2
Σειρα Β΄ 1 - 24
Σειρα Γ΄ η παρουσα 1 - 40
Γενικη αριθμιση 72

Το δευτερο μερος δημοσιευθηκε στο ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ τον Ιουλιο 1963 τ. 23
Το τριτο μερος που παρουσιαζουμε μ΄αυτο το φυλλαδιο δημοσιευθηκε στο ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ τον Σεπτεμβριο 1963 τ.24

III

Ἡ 4η Διεθνής

κατά τὸ 2ο παγκόσμιο πόλεμο

Ἡ κατάληψη τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὶς στρατιὲς τοῦ Χίτλερ τσάκισε στὰ πρῶτα τους βήματα, σὲ διάφορες χῶρες, τὶς νεαρὲς ὀργανώσεις τῆς 4ης Διεθνοῦς. Ἡ σύνδεση ἀνάμεσά τους στὴν Εὐρώπη, καὶ μὲ τὶς ὀργανώσεις στὶς ἄλλες ἠπείρους, χαλαρώθηκε καὶ σὲ λίγο σχεδὸν διακόπηκε ἐντελῶς. Ἡ πεῖρα ὡστόσο ἔδειξε κατόπιν ὅτι, παρ' ὅλη τούτη τὴν καταναγκαστικὴ ἀπομόνωση τῶν περισσότερων ὀργανώσεων, αὐτὲς ἔζησαν ὅλες πάνω στὶς ἴδιες βασικὲς ἰδέες καὶ στὴν ἴδια γραμμὴ καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου, ἔχοντας καθεμιά τους πεποίθηση γιὰ τὴ νικηφόρα ἐπιβίωση τῆς Διεθνοῦς.

Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, ἡ ἀναδίπλωση τῆς διεθνοῦς ἡγεσίας στὴν ἀμερικανικὴ ἤπειρο, πού, στὴν πράξη, ἔμενε ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν ἀναταραχή, ἐπιβεβαιώθηκε καὶ σταθεροποιήθηκε. Ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τοῦ πολέμου καὶ ὥς τὴν ἐπαύριο τοῦ τέλους τῆς σύρραξης, ἡ κεντρικὴ διεθνὴς ἡγεσία λει-

τούργησε στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, σὲ στενὴ συνεργασία μὲ τὴν ἀμερικανικὴ ὀργάνωση. Ἀλλά, λόγω τῆς χαλαρᾶς ἐπαφῆς μὲ τὰ τμήματα, εἶχε περιορισμένη δραστηριότητα. Σημείωσε, ὅμως, σχολίασε κ' ἐξήγησε ὅλα τὰ σημαντικὰ γεγονότα καὶ τὶς κύριες καμπές τοῦ πολέμου, στὴ σταθερὴ προσπάθειά της νὰ ξανασυσπειρώσει στὴ βάση μιᾶς ἀποτελεσματικῆς ἐπαναστατικῆς δράσης τὴ διεθνῆ πρωτοπορία.

Τὸ πέρασμα τῆς Γαλλίας, τὸ 1940, κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τοῦ Χίτλερ καὶ τὸ καθεστώς τοῦ Πεταίν, ὑπῆρξε τὸ ἀντικείμενο ἑνὸς Μανιφέστου τῆς 4ης Διεθνοῦς πού βγῆκε τὸ Νοέμβρη τοῦ 1940, ποὺ ὑπογράμμιζε τὴν ἱστορικὴ ἀδυναμία τῶν ναζὶ νὰ «ἑνοποιήσουν» τὴν Εὐρώπη, καὶ προεξοφλοῦσε τὴν ἀναπόφευκτη ἀπελευθερωτικὴ ἀντίσταση τῶν εὐρωπαϊκῶν μαζῶν ἐναντίον τῆς φασιστικῆς τυραννίας: «Ὁ Χίτλερ μετέτρεψε τὴν Εὐρώπη σ' ἕνα ἀπέραντο στρατόπεδο συγκεντρώσεως τῶν λαῶν. Τὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἑνότητα ὅλων τῶν Γερμανῶν τὸν ἀκολούθησε ὁ ἀγώνας τῆς ἕνωσης ὅλων τῶν μὴ Γερμανῶν κάτω ἀπὸ τὴν μπότα τῶν ναζί. Ἀλλὰ ἡ Ἱστορία εἶναι ἀσφαλὴς ἐγγύηση ὅτι ποτὲ δὲν ὑπῆρξε ἐθνικὴ καταπίεση χωρὶς νὰ ὑπάρξει καὶ ἐθνικὸς ἀγώνας».

Πολὺ σύντομα ἡ ἐλπίδα τοῦ Χίτλερ νὰ τελειώσει τὸν πόλεμο μὲ τὴν κατάληψη τῆς Εὐρώπης διαλύθηκε. Ἡ μάχη τῆς Ἀγγλίας, μὲ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1941, δὲ φέρνει οὔτε τὴν κατάληψη οὔτε τὴν ὑποταγή της, ἐνῶ ὁ ἀμερικανικὸς ἰμπεριαλισμὸς κινητοποιεῖται καὶ ἐντείνει τὴν ἐπέμβασή του στὴ σύγκρουση.

Πιστὴ στὴ γραμμὴ τῆς ἐπαναστατικῆς ἀντίθεσης πρὸς κάθε ἰμπεριαλισμό, ἡ 4η Διεθνὴς παίρνει θέση ὅσον ἀφορᾶ στὴν ἀμερικανικὴ ἐπέμβαση στὴν Κίνα ὑπὲρ τοῦ Τσάνγκ-Κάϊ-Σέκ ἐναντίον τῆς Ἰαπωνίας. Τὸ ζήτημα φυσικὰ εἶναι μπερδεμένο γιατὶ ἡ Κίνα εἶναι μιὰ χώρα ἀποικιακὴ ποὺ τῆς ἐπιτέθηκε ἡ Ἰαπωνία, καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Κίνας ὑπάρχει ἕνας ἐμφύλιος πόλεμος, σὲ παροξυσμὸ πυρετοῦ, μεταξὺ τοῦ καθεστῶτος τῆς κινέζικης ἀστικῆς τάξης καὶ τῶν ἐνόπλων χωρικῶν μ' ἐπικεφαλῆς τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα.

Στὴν ἀπόφαση τῆς Διεθνοῦς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς 4ης Διεθνοῦς τῆς 31 Μάρτη 1941, οἱ ἰμπεριαλιστικοὶ σκοποὶ τῆς ἀμερικανικῆς ἐπέμβασης ὑπὲρ τοῦ Τσάνγκ-Κάϊ-Σὲκ καταγγέλλονται καθαρά, καὶ γίνεται ἔκκληση γιὰ τὴ νίκη τοῦ κινεζικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῶν Ἰαπώνων εἰσβολέων, καὶ ξανοίγεται ἡ προοπτικὴ τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης στὴν Κίνα :

«Ἡ αὐξανόμενη συνεργασία μεταξὺ Τσὰνγκ Κάϊ-Σὲκ καὶ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ εἶχε κιόλας τὶς ἀντανακλάσεις της στὶς ἐπιθέσεις τοῦ Τσὰνγκ-Κάϊ-Σὲκ ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τῶν χωρικῶν ποὺ ἐλέγχουν οἱ σταλινικοί. Καταδικάζοντας τὴν πολιτικὴ συνεργασίας τῶν τάξεων τῶν Κινέζων σταλινικῶν ἡγετῶν ποὺ εὐνοεῖ αὐτὲς τὶς ἐπιθέσεις, οἱ ἐπαναστάτες κηρύσσονται ἀλληλέγγυοι μὲ τοὺς θαρραλέους χωρικοὺς ποὺ μάχονται κάτω ἀπὸ τὴ σταλινικὴν ἡγεσία καὶ διακηρύσσουν ὅτι εἶναι ἕτοιμοι νὰ ἑνωθοῦν μαζί τους, ἐ-

ναντίον τῶν ἀντεπαναστατικῶν πράξεων τοῦ Τσάνγκ-Κάϊ-Σὲκ... Ἡ ὑπεράσπιση τῆς Κίνας ἀπὸ τὸν ἀμερικανικὸν ἰμπεριαλισμό, στὴν πραγματικότητα εἶναι προπαρασκευὴ μιᾶς νέας δουλείας γιὰ τὴ χώρα αὐτή... Ὅπως ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς Ἰαπωνίας ἔκαμε τὸν Τσάνγκ-Κάϊ-Σὲκ ὄργανο τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ—ἔτσι καὶ οἱ μάζες τῆς Κίνας, σὲ συμμαχία μὲ τοὺς ταξικοὺς ἀδερφούς τους μέσα στὴν ἰαπωνικὴ αὐτοκρατορία, θὰ ὁδηγηθοῦν πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἐπανάσταση».

Ἡ συμμαχία τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ μὲ τὸν Τσάνγκ-Κάϊ-Σὲκ στερεώθηκε κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου, τόσο γιὰ νὰ βοηθήσει ἐναντίον τῆς Ἰαπωνίας, ὅσο καὶ ν' ἀνοίξει μετὰ τὸν πόλεμο τὴν ἀγορὰ τῆς Κίνας στοὺς Ἀμερικανούς.

Μόνον *ἐκ τῶν ὑστέρων*, στὸ φῶς τῶν σημερινῶν γεγονότων, μπορεῖ κανεὶς νὰ κρίνει πόσο εἴταν σωστό, ἤδη κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου, τὸ νὰ ἀποκαλύπτεται διαρκῶς στὰ μάτια τῶν μαζῶν ἡ ἀληθινὴ φύση τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τῶν ἐνεργουμένων του, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὴ σταλινικὴ πολιτικὴ ποὺ ἐξιδανίκευε τὴν ἀμερικανικὴ «συμμαχία» καὶ κοίταζε νὰ μὴ δυσαρεστήσει ποτὲ τὸν Τσάνγκ-Κάϊ-Σέκ.

Τὸν Ἰούνη τοῦ 1941 ὁ πόλεμος γνωρίζει μιὰν ἀποφασιστικὴ ἱστορικὴ ἐξέλιξη. Ὁ Χίτλερ παρ' ὅλες τὶς διαβεβαιώσεις ποὺ ἔδωσε στὸν Στάλιν, κι αὐτὸς τὶς ἔχαψε, ἐπιτίθεται ἀπροσδόκητα ἐναντίον τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης. Ὁ τύπος τῆς 4ης Διεθνοῦς κάνει ἀμέσως ἔκκληση *γιὰ τὴν ἄνευ ὅρων ὑπερά-*

σπιση τοῦ πρώτου ἐργατικοῦ κράτους. Τὸ Μανιφέστο ποὺ βγῆκε τότε ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴ ὀργάνωση, τὸ Σ.Κ.Ε., διακηρύσσει χωρὶς διφορούμενα: «Ὑπερασπίζετε τὴν Σοβιετικὴ Ἕνωση μὲ κάθε θυσία καὶ σὲ κάθε περίσταση ἐναντίον τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἐπίθεσης! Ὁ Στάλιν πρέπει ν' ἀνατραπεῖ, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν ἐργατικὴ τάξη. Ὁ ἀγώνας τῶν ἐργατῶν πρέπει νὰ ὑποταχθεῖ στὸν ἀγώνα ἐναντίον τοῦ κυρίως ἐχθροῦ: τοῦ στρατοῦ τοῦ Χίτλερ. Ὅ,τι λέμε καὶ ὅ,τι κάνουμε πρέπει νὰ ἔχει γιὰ πρῶτο σκοπὸ τὴ νίκη τοῦ Κόκκινου Στρατοῦ. Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση πρέπει, μᾶλλον, νὰ ἐκλαμβάνεται σὰν ἕνα μεγάλο συνδικάτο ποὺ ἔχει πέσει στὰ χέρια διεφθαρμένων καὶ ἐκφυλισμένων ἡγετῶν. Ἡ πάλη μας ἐναντίον τοῦ σταλινισμοῦ εἶναι πάλη μέσα στοὺς κόλπους τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Παρὰ τὶς φυλακίσεις καὶ τὴν καταπίεση, οἱ σύντροφοί μας στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση θ' ἀποδείξουν στὶς σοβιετικὲς μάζες ὅτι οἱ τροτσκιστὲς εἶναι οἱ καλύτεροι μαχητὲς ἐναντίον τοῦ καπιταλιστικοῦ ἐχθροῦ».

Παράλληλα τὸ Μανιφέστο στρεφόταν ἐναντίον τῶν καπιταλιστικῶν συμμάχων τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, ὑποστηρίζοντας τὴν ἀσυμφιλίωτη ἀντίθεση ἔναντι ὅλων τῶν ἰμπεριαλιστῶν, καὶ τὴν ἐπαναστατικὴ μετατροπὴ τοῦ πολέμου ἐναντίον τοῦ Χίτλερ. Δηλαδή, στὶς σύμμαχες μὲ τὴν ΕΣΣΔ καπιταλιστικὲς χῶρες, νὰ μὴν ἐξιδανικεύουμε τοὺς Τσῶρτσιλ, Ροῦσβελτ, Ντὲ Γκώλ, Τσάνγκ-Κάϊ-Σέκ, ὅπως κάνουν οἱ σταλινικοί, ἀλλὰ νὰ τηροῦμε ἀπέναντί τους τὴν ἐπαναστατικὴ ἀντίθεση, νὰ προπαγανδίζουμε τὴ συναδέλφωση μὲ τοὺς

ἐργάτες καὶ χωρικοὺς ποὺ φοροῦν τὸ χακὶ τοῦ χιτλερικοῦ στρατοῦ, ν' ἀποφεύγουμε τὴ μυστικὴ διπλωματία καὶ τὴ διανομὴ ζωνῶν ἐπιρροῆς μὲ τοὺς ἰμπεριαλιστὲς συμμάχους, νὰ προετοιμάζουμε σταθερὰ τὸ μέλλον τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης, στὴν ἴδια τὴν Γερμανία, τὴν 'Ιταλία, τὴν 'Ιαπωνία, καὶ σὲ κάθε χώρα.

Τὸ Μανιφέστο γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, ποὺ βγῆκε ἐκ μέρους τῆς Διεθνοῦς 'Εκτελεστικῆς 'Επιτροπῆς τῆς 4ης Διεθνοῦς τὸν Αὔγουστο τοῦ 1941, ἐπαναλαμβάνει οὐσιαστικὰ τὴν ἴδια γραμμή: «Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση βρίσκεται σὲ πόλεμο! Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση βρίσκεται σὲ θανάσιμο κίνδυνο!». «Στὴ Γερμανία καὶ στὶς κατειλημμένες ἀπὸ τὰ γερμανικὰ στρατεύματα εὐρωπαϊκὲς χῶρες, ὑπεράσπιση τῆς ΕΣΣΔ — λέει τὸ Μανιφέστο — σημαίνει ἀπ' εὐθείας σαμποτὰζ τῆς γερμανικῆς στρατιωτικῆς μηχανῆς. 'Εργάτες καὶ χωρικοὶ τῆς Γερμανίας, ποὺ φορᾶτε τὸ χακί, ἡ 4η Διεθνὴς σᾶς καλεῖ νὰ περάσετε μὲ τὰ ὅπλα καὶ τὰ πράγματά σας στὶς γραμμὲς τοῦ Κόκκινου Στρατοῦ! 'Εργάτες καὶ χωρικοι τῆς Γερμανίας, ποὺ βρίσκεστε αὐτὴ τὴ στιγμὴ στὰ ἐργοστάσια, στοὺς σιδηροδρόμους καὶ στὰ χωράφια, καὶ σεῖς ὑπόδουλοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης, κάνετε μὲ κάθε τρόπο νὰ παραλύσει ἡ λειτουργία τοῦ γερμανικοῦ μιλιταρισμοῦ!».

Ταυτόχρονα τὸ Μανιφέστο ἄνοιγε στοὺς Γερμανοὺς ἐργάτες τὴν προοπτικὴ τῆς γερμανικῆς καὶ εὐρωπαϊκῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης. Στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση ἔκανε ἔκ-

κλήση «νὰ εἶναι οἱ καλύτεροι στρατιῶτες» καὶ κατέληγε διακηρύσσοντας στοὺς ἐργάτες ὅλου τοῦ κόσμου: «Ὑπερασπίζοντας τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση, ὑπερασπίζετε τὸν ἑαυτό σας, ἐπιταχύνετε τὴν ὥρα τῆς ἀπελευθέρωσής σας».

Ἡ εἴσοδος τῆς ΕΣΣΔ στὸν πόλεμο εἶχε ὡστόσο, ὅπως εἴχαμε προβλέψει, σὰν συνέπεια νὰ προκαλέσει μιὰ καινούργια στροφὴ τοῦ Κρεμλίνου: Ἐπάνοδος κατὰ κάποιον τρόπο στὴ συμμαχία μὲ τὶς «δημοκρατίες» ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ, καὶ ξανὰ ἔξαρση τῆς ὑποταγῆς τῆς πολιτικῆς τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων ποὺ κινοῦνται μέσα στὶς «σύμμαχες» χῶρες, στὴν πολιτικὴ τῆς ἀστικῆς τάξης αὐτῶν τῶν χωρῶν. Ἔτσι, εἴδαμε τοὺς Ἀμερικανοὺς σταλινικοὺς νὰ ξαναγυρίζουν στὰ ἐγκώμια ποὺ κάνανε στὸν Ροῦσβελτ τὸ 1936. Τοὺς Ἄγγλους σταλινικοὺς νὰ κηρύσσουν τὴν «ἐθνικὴ ἕνωση» γύρω ἀπὸ τὸν Τσώρτσιλ. Τοὺς Γάλλους σταλινικοὺς νὰ οἰκοδομοῦν τὸ γόητρο τοῦ Ντὲ Γκὼλ στὶς γαλλικὲς μάζες. Τοὺς Κινέζους σταλινικούς, κατὰ προτροπὴ τοῦ Κρεμλίνου, νὰ βάζουν ξανὰ σουρντίνα στὴν πάλη ἐναντίον τοῦ Τσὰνγκ-Κάϊ-Σέκ. Παντοῦ ἡ πολιτικὴ τῆς «ἐθνικῆς ἕνωσης» κάτω ἀπὸ τὴν ἀστικὴ ἡγεσία «ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ».

Ἡ εἴσοδος τῆς ΕΣΣΔ στὸν πόλεμο ὄξυνε στὴν ὑπὸ κατοχὴν Εὐρώπη τὴν ἀντίσταση ἐναντίον τοῦ Χίτλερ. Ἡ ξανασυσπείρωση τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων ἐντείνεται καὶ ἐπαφὲς πετυχαίνονται στὸ δι-ευρωπαϊκὸ ἐπίπεδο. Ἀλλὰ πρέπει νὰ περιμένουμε ὥς τὶς ἀρχὲς τοῦ 1943 γιὰ νὰ μπορουμε νὰ μιλοῦμε

γιὰ μιὰ ἀξιόλογην ἐξάπλωση τοῦ κινήματος ἀντίστασης τῶν μαζῶν στὴν Εὐρώπη, καὶ γιὰ μιὰ σημαντικότερη ἀναδιοργάνωση τῆς ἐπαναστατικῆς πρωτοπορίας.

Οἱ εἰδήσεις γιὰ τὴ δραστηριότητα τῶν ὀργανώσεων τῆς 4ης Διεθνοῦς πολλαπλασιάζονται ἤδη ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 1941. Στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, 18 ἀγωνιστὲς τοῦ Σ.Κ.Ε. καὶ μέλη τοῦ συνδικαλιστικοῦ τμήματος 544 τοῦ C.I.O. (Συνέδριο Βιομηχανικῶν Ὀργανώσεων) στὴ Μινεάπολη κατηγορήθηκαν βάσει τοῦ νόμου Σμὶθ γιὰ προπαγανδα ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ποὺ διεξάγειν οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες καὶ καταδικάστηκαν σὲ ποινὲς φυλάκισης 12—16 μηνῶν.

Στὴ Γαλλία τὸ Διεθνιστικὸ Κομμουνικὸ Κόμμα ἀναδιοργανωμένο ἐκδίδει κανονικὰ τὴν ἐφημερίδα του «La Vérité» («Ἡ Ἀλήθεια») κάθε 15 μέρες. Τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1941 κάνει μιὰ συνδιάσκεψη, κατὰ τὴν ὁποία διακηρύσσει τὴν ἀνάγκη νὰ συνδυαστεῖ ὁ ἀποφασιστικὸς ἀγώνας ἐναντίον τοῦ Χίτλερ μὲ τὴν πολιτικὴ συναδέλφωσης ἔναντι τῶν Γερμανῶν στρατιωτῶν, ἐργατῶν καὶ χωρικῶν, καὶ ἀντιτίθεται στὴν πολιτικὴ τοῦ «ἐθνικοῦ μετώπου» γιὰ τὴν «ἀνεξαρτησία τῆς Γαλλίας».

Τὴν ἴδια ἐπίσης ἐποχὴ (1941) προσχωρεῖ στην 4η Διεθνῆ τὸ Λάνκα Σαμασαμάγια Πάρτυ τῆς Κεϋλάνης καὶ ἀκοῦμε νὰ γίνεται λόγος γιὰ τὴ δραστηριότητα τοῦ Μπολσεβίκικου Λενινιστικοῦ Κόμματος τῶν Ἰνδιῶν, τροτσκιστικῆς ὀργάνωσης στὶς Ἰνδίες.

Τὸ 1942 ἀρχίζει μὲ τὸ σῆμα μιᾶς κινητοποίησης ποὺ κερδίζει τὶς Ἰνδίες ποὺ ζητάει τὴν ἀνεξαρτησία της, καὶ ποὺ τὸ σχέδιο Κρίπς τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1942 τὴν ἐπιτυχύνει.

Τὸ Μάρτη τοῦ 1942, ὁ κυβερνήτης τῆς Κεϋλάνης, σὲρ Andrew Caldecott θέτει ἐκτὸς νόμου τὸ Λάνκα Σαμασαμάγια Πάρτυ. Στὶς 9 Ἀπρίλη 1942 οἱ «Τάϊμς» τοῦ Λονδίμου ἀναφέρουν ὡς ἑξῆς τὴν ἐντυπωσιακὴ ἀπόδραση τῶν συντρόφων Κόλβιν ντὲ Σίλβα, Ν.Μ. Περέρα, Ντ. Ρ.Ρ. Γκουναγουωρντένε καὶ Έντμοντ Σαμαρακόντυ ἀπὸ τὴ φυλακὴ ὅπου κρατοῦνταν καὶ τὸ πέρασμά τους στὶς Ἰνδίες μαζὶ μὲ τὸν δεσμοφύλακά τους, ποὺ τοὺς ἀκολούθησε: «Εἰκάζεται ὅτι ἔφυγαν μαζὶ μὲ τὸν δεσμοφύλακά των, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπών...Κρατοῦνταν ἀπὸ τὸν Ἰούνη 1940». Ὁ σύντροφος Λέσλι Γκουναγουωρντένε, ποὺ διώκονταν μὲ ἔνταλμα συλλήψεως ὁμοίως ἀπὸ τὸ 1940, κατάφερε κι αὐτὸς νὰ καταφύγει ἐγκαίρως στὶς Ἰνδίες.

Τὸ Μάη τοῦ 1942 σχηματίζεται στὶς Ἰνδίες τὸ Μπολσεβίκικο Λενινιστικὸ Κόμμα Ἰνδιῶν Μπούρμας καὶ Κεϋλάνης ποὺ ἐκδίδει τὴ «Διαρκῆ Ἐπανάσταση».

Τὸν Αὔγουστο τοῦ 1942, ἕνα πολὺ μεγάλο ἀπεργιακὸ κῦμα τοῦ προλεταριάτου σαρώνει τὶς Ἰνδίες. Ἡ 4η Διεθνής, ποὺ ὑπερασπίζεται τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση ἐναντίον τοῦ Χίτλερ, τὴν Κίνα ἐναντίον τῆς Ἰαπωνίας, ὑπερασπίζεται ἐπίσης καὶ τὶς Ἰνδίες ἐναντίον τῆς Μεγάλης Βρεταννίας. Χωρὶς νὰ ἐξομοιώνει τὸν ἀγῶνα αὐτῶν τῶν χωρῶν ἐναντίον τῶν ἰμπεριαλιστῶν ἀντιπάλων τους

μὲ ἀγώνα «ἑνὸς ἰμπεριαλιστικοῦ στρατοπέδου ἐναντίον ἄλλου», ὅπως ἔλεγε τότε ὁ Μὰξ Σάχτμαν, ὑπερασπίζεται ἄνευ ὅρων, στὴν πράξη, αὐτὲς τὶς χῶρες ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Στὸ Μανιφέστο της πρὸς τοὺς ἐργατες καὶ χωρικοὺς τῶν 'Ινδιῶν τοῦ Σεπτέμβρη τοῦ 1942, ἡ 4η Διεθνὴς παίρνει θέση γιὰ τὴν ἄμεση ἀνεξαρτησία τῶν 'Ινδιῶν καὶ τάσσεται—ἀντίθετα πρὸς τὶς μέθοδες «παθητικῆς ἀντίστασης» ποὺ πρότειναν οἱ ἡγέτες τοῦ Κογκρέσσου—ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατικῶν μεθόδων πάλης καὶ ἐπαναστατικῶν συνθημάτων: 'Αγροτικὴ μεταρρύθμιση. Δημοκρατικὲς ἐπιτροπὲς ἀγώνα. Συντακτικὴ Συνέλευση. Πρόγραμμα ἐκβιομηχάνισης τῆς χώρας. Κυβέρνηση ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν.

Οἱ Ἄγγλοι καὶ 'Ινδοὶ σταλινικοὶ ἀντίθετα, κοιτάζοντας νὰ μὴ δυσαρεστήσουν τὸ Βρεταννὸ «σύμμαχο» τῆς ΕΣΣΔ, ἀφήνονται νὰ ρυμουλκοῦνται ἀπὸ τὴν πολιτικὴ τοῦ Τσώρτσιλ ἔναντι τῶν 'Ινδιῶν καὶ τάσσονται ἐναντίον τῆς κινητοποίησης τῶν μαζῶν τῆς χώρας.

Τὸ 1943 σημαδεύεται ἀπὸ τὶς περιβόητες νίκες τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ, τὴ διάλυση τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς, τὴν κατάληψη τῆς 'Ιταλίας ἀπὸ τοὺς 'Αγγλοαμερικανούς. Ταυτόχρονα φαίνονται καθαρὰ οἱ ἀντιδραστικὲς γιὰ τὸ μέλλον τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ παγκόσμιας ἐπανάστασης συνέπειες τῆς συμμαχίας τοῦ Κρεμλίνου μὲ τοὺς «δημοκράτες» ἰμπεριαλιστές. Πρῶτα-πρῶτα, ἐν σχέσει μὲ τὴ Γερμανία καὶ τὴ γερμανικὴ ἐπανάσταση, κλειδὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπανάστασης.

Ὁ Ἀμερικανὸς Οὐέλλες καὶ ὁ Ἄγγλος Βάνσιρτυτ εἶχαν ἤδη ἀπὸ τὸ 1942 προτείνει τὴ θεωρία τῆς συλλογικῆς εὐθύνης τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, καὶ ὑποστήριζαν τὴ συλλογικὴ τιμωρία του. Οἱ μυστικὲς συμφωνίες, ποὺ συνάφθηκαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μεταξὺ τοῦ Κρεμλίνου καὶ τῶν Ἄγγλων καὶ Ἀμερικανῶν συμμάχων του, ἀποβλέπουν στὸ νὰ προλάβουν κάθε δυνατότητα ἐπανάστασης στὴν Εὐρώπη, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει καθένας ἀπὸ τοὺς συμμάχους μιὰν ἀποκλειστικη ζώνη ἐπιρροῆς. Ἔτσι π.χ. οἱ συνθῆκες ποὺ συνῆψε το 1942 τὸ Κρεμλίνο ἀφ' ἑνὸς μὲ τοὺς Ἄγγλους, καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ τοὺς Ἀμερικανούς, ὅριζαν ὅτι οἱ σύμμαχοι ὑποχρεοῦνται νὰ μὴ συνάψουν χωριστὴν εἰρήνη μὲ *καμιὰ* κυβέρνηση στὴ Γερμανία, δηλαδὴ οὔτε μὲ ἐνδεχόμενη ἐπαναστατικὴ κυβέρνηση. Τὸν ἀφοπλισμὸ κάθε μελλοντικῆς Γερμανίας. Νὰ ἐργασθοῦν ἀπὸ κοινοῦ γιὰ «τὴν εἰρήνη, τὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν εὐημερία τῆς Εὐρώπης».

Τὸν Ἰούνη τοῦ 1943 ὁ Στάλιν ἀποφασίζει νὰ διαλύσει τὴν Κουμμουνιστικὴ Διεθνῆ, γιὰ νὰ καθησυχάσει τοὺς ἰμπεριαλιστὲς συμμάχους του γιὰ τὶς ἀντεπαναστατικὲς διαθέσεις του καὶ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν τήρηρη τῶν συναφθεισῶν συνθηκῶν. Μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι ἡ σημασία καὶ ἡ ὡριμότητα ποὺ κατάχτησαν τὰ διάφορα κομμουνιστικὰ κόμματα καθιστοῦσαν στὸ ἑξῆς περιττὴ τὴν ὕπαρξη τῆς Διεθνοῦς, δὲν ἔκανε παρὰ νὰ ἐπιβεβαιώσει μιὰν ἔμπραχτη ἀλήθεια : ἡ Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς ἤδη ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶχε πάψει νὰ λειτουργεῖ σὰν ἔστω καὶ λίγο αὐτόνομη καὶ ζωντανὴ Διεθνής. . . .

Ἡ 4η Διεθνής, σ' ἕνα Μανιφέστο τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1943, σημειώνει καὶ ἐξηγεῖ τὸ γεγονὸς καὶ καταλήγει ὅτι «δὲν ὑπάρχει παρὰ μιὰ μονάχα Διεθνὴς τώρα, τὸ Παγκόσμιο Κόμμα τῆς Σοσιαλιστικῆς Ἐπανάστασης, ἡ 4η Διεθνής. Ἑνωθεῖτε μὲ τίς γραμμές της καὶ ἑτοιμαστεῖτε μαζί της νὰ κατευθύνετε νικηφόρα τόν ἀγώνα γιὰ τὴν παγκόσμια ἐπανάσταση!»

Ἡ διάλυση τοῦ Κ.Κ. τῆς Ἀμερικῆς, διαταγμένη ἀπὸ τὸν Μπράουντερ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Κρεμλίνου, συνδυάζεται μὲ τὴν πολιτικὴ τοῦ Κρεμλίνου κατευνασμοῦ ἔναντι τῶν συμμάχων του, γιὰ νὰ γίνουν οἱ μελλοντικὲς καταχτήσεις του μέσῳ τῶν μυστικῶν συμφωνιῶν κατανομῆς ζωνῶν ἐπιρροῆς μεταξὺ κρατῶν, χωρὶς εἰσβολὴ τῆς αὐτόνομης ἐπανάστασης.

Ἐντελῶς ἄλλη εἶναι ἀντίθετα ἡ πολιτικὴ τῆς 4ης Διεθνοῦς ποὺ ἀποβλέπει στὴν προετοιμασία τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης στὴν Εὐρώπη καὶ στὸν κόσμο καὶ προσπαθεῖ νὰ δώσει στὸν ἀναγκαῖον ἀγώνα ἐναντίον τοῦ Χίτλερ ἕνα ἐπαναστατικὸ προσανατολισμὸ καὶ μιὰν ἐπαναστατικὴ προοπτική, δηλαδὴ ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀντίσταση τῶν μαζῶν στὴν κατοχὴ καὶ τὸν πόλεμο τοῦ Χίτλερ, νὰ τὴν πλουτίσει σιγὰ-σιγὰ μ' ἕνα προλεταριακὸ περιεχόμενο καὶ νὰ τὴν προσανατολίσει πρὸς σκοποὺς ὄχι ἀποκλειστικὰ «ἐθνικούς», ἀλλά, τελικά, ἀντικαπιταλιστικούς. Ἡ δυσκολία ἑνὸς τέτοιου ἔργου, ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὸν περίπλοκο χαραχτήρα τοῦ πολέμου καὶ τῆς πολιτικῆς συνεργασίας τῶν τάξεων τῆς σοσιαλιστικῆς καὶ σταλινικῆς ἡ-

γεσίας, ἀντανακλᾶται ἀκόμα καὶ μέσ' τὶς γραμμὲς τῆς 4ης Διεθνοῦς μὲ τὶς συζητήσεις ποὺ προέκυψαν, ἰδίως ἀπὸ τὸ 1942, γιὰ «τὸ ἐθνικὸ ζήτημα στὴν Εὐρώπη» καὶ κατόπιν γιὰ τὴ σημασία καὶ τὶς προοπτικὲς τῶν γεγονότων τῆς Ἰταλίας τοῦ 1943, καὶ γιὰ τὶς προοπτικὲς τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπανάστασης γενικά.

Τὸ ἐθνικὸ ζήτημα

Ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ λάβουμε θέση γιὰ τὸ ἐθνικὸ ζήτημα κατὰ τὸν πολεμο εἴταν ἤδη τὸ 1941. Εἴταν κατὰ κάποιον τρόπο ἀποτέλεσμα τῶν γεγονότων: τῆς σίγουρης ἐθνικῆς καταπίεσης στὴν ὁποία καταλήγει ἡ ὑποδούλωση τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τοὺς ναζί, τῆς ἀρχῆς μιᾶς μαζικῆς ἀντίστασης σ' αὐτὴν τὴν καταπίεση.

Ἀλλὰ ἀπὸ τὴ φύση του, τὸ ζήτημα εἴταν «ἀσυζήτητα περιπεπλεγμένο» γιὰ νὰ μεταχειριστοῦμε τὴν ἔκφραση τοῦ Λένιν γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα κατὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμο. Γιατὶ ἔπρεπε ταυτόχρονα νὰ λάβουμε ὑπ' ὄψη μας τὸν ἰμπεριαλιστικὸ χαραχτήρα τοῦ πολέμου τόσο ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν μεγάλων καπιταλιστικῶν Δυνάμεων τοῦ Ἄξονα, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν μεγάλων καπιταλιστικῶν χωρῶν τοῦ «δημοκρατικοῦ» στρατοπέδου, καὶ τὶς ἀντιδράσεις τῶν μαζῶν τῶν κατεχόμενων χωρῶν.

Ἡ πρόσκαιρη κατάληψη μιᾶς καπιταλιστικῆς χώρας κατὰ τὴν ἰμπεριαλιστικὴν ἐποχὴ ἀπὸ μιὰν ἄλλη καπιταλιστικὴ χώρα δὲν

καταργεῖ αὐτόματα τὸν ἰμπεριαλιστικὸ χαρακτήρα τῆς καταχτημένης χώρας καὶ δὲν δίνει τὸ δικαίωμα γιὰ μιὰ «ἐθνική» κινητοποίηση πάνω σ' ἕνα «ἐθνικὸ» πρόγραμμα ὅλων τῶν τάξεων ἐναντίον τῆς κατέχουσας. Κατὰ τὴ διδασκαλία τοῦ Λένιν «τὸ ἐθνικὸ ζήτημα στὴν ἰμπεριαλιστικὴ ἐποχὴ εἶναι χαραχτηριστικὸ τῶν ἀποικιακῶν καὶ ἐξαρτημένων χωρῶν, καθὼς καὶ τῶν χωρῶν ποὺ εἶναι μονίμως προσαρτημένες στὶς καπιταλιστικὲς καὶ ἰμπεριαλιστικὲς χῶρες. Φυσικά, ὁ Λένιν δὲν ἀρνιόταν τὴ δυνατότητα ὁρισμένων ὑποτροπῶν κατά τὴν ἰμπεριαλιστικὴν ἐποχή, ποὺ κάνουν ὥστε μιὰ καπιταλιστικὴ χώρα νὰ ὀπισθοδρομήσει φτάνοντας στὸ ἐπίπεδο καταπιεζόμενης χώρας, ὅπου τίθεται ξανὰ «ἐθνικὸ ζήτημα» καὶ «ἐθνικὸς πόλεμος».

Ἀλλά, γενικά, ἡ ἐπιχειρηματολογία του εἶταν ἡ ἑξῆς: «Τὸ 1793 καὶ τὸ 1848, στὴ Γαλλία, καθὼς καὶ στὴ Γερμανία, καὶ σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη, ἡ ἀστικοδημοκρατικὴ ἐπανάσταση εἶταν ἀντικειμενικὰ στὴν ἡμερήσια διάταξη. Σ' αὐτὴν τὴν ἱστορικὴ κατάσταση ἀντιστοιχοῦσε ἕνα πρόγραμμα «ἀληθινὰ ἐθνικό», δηλαδὴ τὸ ἀστικὸ ἐθνικὸ πρόγραμμα τῆς τοτινῆς δημοκρατίας, ποὺ τὸ 1793 πραγματοποιήθηκε ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπαναστατικὰ στοιχεῖα τῆς ἀστικῆς τάξης καὶ τοῦ λαοῦ. Πρόγραμμα ποὺ τὸ 1848 διακήρυσσε ὁ Μὰρξ ἐν ὀνόματι ὅλης τῆς προχωρημένης δημοκρατίας. Ἀπέναντι τοῦ πολέμου τῶν φεουδαρχῶν καὶ τῶν δυναστῶν τοποθετοῦνταν τότε, ἀντικειμενικά, οἱ δημοκρατικοὶ ἐπαναστατικοὶ πόλεμοι, οἱ ἐθνικοαπελευθερωτικοὶ πόλεμοι. Σήμερα, γιὰ τὰ μεγάλα κράτη τῆς Εὐ-

ρώπης, ἡ ἀντικειμενικὴ κατάσταση εἶναι ἄλλη. Ἡ πρόοδος—ἂν ἀφήσουμε στὴν ἄκρη μερικὲς ὀπισθοδρομήσεις—δὲν πραγματοποιεῖται παρὰ μόνον πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας. Στὸν ἀστικὸν ἰμπεριαλιστικὸν πόλεμο, στὸν πόλεμο ἑνὸς ὑπερανεπτυγμένου καπιταλισμοῦ δὲν μπορεῖ ν' ἀντιπαραβληθεῖ ἀντικειμενικά, ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς προόδου, ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς προχωρημένης τάξης, παρὰ ἕνας πόλεμος ἐναντίον τῆς ἀστικῆς τάξης, ὁ πόλεμος γιὰ τὴν ἐξουσία, χωρὶς τὸν ὁποῖο δέν ὑπάρχει σοβαρὸ προοδευτικὸ κίνημα, καί, ἐν συνεχεία— ἀλλὰ μόνον κάτω ἀπὸ ὁρισμένες ἰδιαίτερες συνσυνθῆκες—ἕνας πόλεμος γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ σοσιαλιστικοῦ κράτους ἐναντίον τῶν ἀστικῶν κρατῶν».

Ὁ Λένιν εἶταν ἰδίως ἐναντίον «ἐκείνων τῶν μπολσεβίκων» ἢ «ἐκείνων τῶν ἐπαναστατῶν» ποὺ εἶταν θιασῶτες μιᾶς «ὑπεράσπισης τοῦ ἔθνους», ποὺ ἤθελαν τὸ 1914 — 1918 νὰ ἐφαρμόσουν στὶς χῶρες τους ἀμοιβαῖα (στὴ Ρωσία, στὴ Γερμανία, ἀλλοῦ) ἕνα «ἐθνικὸ πρόγραμμα» καὶ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν «πατρίδα» ἐναντίον τῆς «εἰσβολῆς» καὶ τῆς «κατάληψης», ὑπὸ ὅρους, μὲ «τὰ μέσα τῆς πάλης τῶν τάξεων».

Ἀλλὰ ὁ Λένιν εἶταν, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, καὶ μέ τὸ δίκιο του, πολὺ προσεχτικὸς σ' ὁποιοδήποτε κίνημα μαζικὸ ποὺ στρεφόταν ἀντικειμενικὰ ἐναντίον «τῶν δεινῶν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» κατὰ τὸν πόλεμο, κ' ἕτοιμος νὰ τὸ χρησιμοποιήσει στὴν «πάλη τοῦ προλεταριάτου γιὰ τὸ σοσιαλισμό».

Συνεπῶς, καὶ κατὰ το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ἔπρεπε ἐπίσης νὰ γίνει διάκριση μεταξὺ τοῦ κοινωνικοῦ χαραχτήρα τῶν προσωρινὰ κατειλημμένων χωρῶν καὶ τῶν μαζικῶν κινημάτων ποὺ στρέφονταν ἐναντίον τῆς χιτλερικῆς κατοχῆς, παρὰ τὴν ὑποκειμενικὴ «μὴ καθαρότητά» τους.

Οἱ συζητήσεις καὶ οἱ διαφωνίες μέσα στὸ κίνημά μας κατὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο γύρω στὸ «ἐθνικὸ ζήτημα», στὴν πραγματικότητα εἶταν στὰ ἑξῆς σημεῖα: «Ἐθνικοδημοκρατικὸς ἀγῶνας» κατὰ κύριο λόγο, ἂν ὄχι ἀποκλειστικά, ἢ ὑποταγή του στὴν πάλη τοῦ προλεταριάτου γιὰ τὸ σοσιαλισμό; Ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῶν «ἐθνικοδημοκρατικῶν» συνθημάτων καὶ τῶν αὐστηρὰ σοσιαλιστικῶν συνθημάτων, μέσα σ' ἕνα μεταβατικὸ πρόγραμμα. Πραχτικὴ στάση ἔναντι τῶν κινημάτων ἀντίστασης.

Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα, ἡ σαφήνεια, στὶς γραμμές μας, δὲν εἶταν πάντα πλήρης, οὔτε πάντα ὀρθὴ ἡ υἱοθετημένη γραμμή. Ἀποκλίσεις ὀπορτουνιστικὲς ἢ ἐξτρεμιστικὲς ἀναπτύχθησαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ, λόγω τῆς πολυπλοκότητας τοῦ ζητήματος, κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ναζιστικῆς καταπίεσης, τῆς συνεργασίας τῶν τάξεων τῆς σοσιαλιστικῆς καὶ σταλινικῆς ἡγεσίας; τοῦ ἀντιφασιστικοῦ χαραχτήρα τῶν κινημάτων ἀντίστασης. Σὰν δεξιὲς καὶ ὀπορτουνιστικὲς ἀποκλίσεις, πρέπει νὰ καταταχθοῦν ὅλες οἱ τάσεις ποὺ θεωροῦσαν τὸ αἴτημα τῶν λαῶν γιὰ αὐτοδιάθεση σὰν αὐτοσκοπό, ἀποχωρίζοντάς το ἀπὸ τὸ λοιπὸ σοσιαλιστικὸ ἐπαναστατικὸ καὶ

διεθνιστικὸ πρόγραμμα. Ὅσες σταματοῦσαν στὸν ἀγώνα «κατὰ στάδια», ἀρχίζοντας ἀπὸ τό «ἐθνικοδημοκρατικὸ» στάδιο, πού δῆθεν ἐπέβαλλαν οἱ συνθῆκες τοῦ πολέμου. Ἐκεῖνες πού, μὲ τὴ μιὰν ἢ τὴν ἄλλη μορφή, εἶταν ὑπὲρ τῆς συμμετοχῆς μας ἢ τῆς συνεργασίας μας, σὰν ἰδιαίτερου πολιτικοῦ κινήματος, στίς πολιτικὲς ὀργανώσεις τῆς «Ἀντίστασης». Ὅσες ἔβαζαν στὸ ἴδιο ἐπίπεδο τὴν «ἐθνικὴ ἀντίσταση» σὲ μιὰ μεγάλη ἡττημένη χώρα, ὅπως ἡ Γαλλία, καὶ σὲ ἕνα μικρὸ καταπιεζόμενο κράτος, ὅπως ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Πολωνία, ἡ Ἑλλάδα.

Ἡ πιὸ ὁλοκληρωμένη εἰκόνα αὐτῶν τῶν τάσεων δόθηκε ἀπὸ τὶς λεγόμενες «Τρεῖς θέσεις», πού ἐπεξεργάστηκαν οἱ σύντροφοι τοῦ ἐκτὸς τῆς Γερμανίας τμήματος (τοῦ I.K.D.) γιὰ τὸ ἐθνικὸ ζήτημα, τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1941. Αὐτὲς οἱ θέσεις ὑπογράμμιζαν τὴν «ἀντίστροφη ἐξέλιξη» τῆς κατάστασης κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ φασισμοῦ, πού ἔκανε νά προκύπτει «σὰν τὸ πιὸ ἐπεῖγον προβλημα στην Εὐρώπη ἡ ἐθνικὴ ἀπελευθέρωση τῶν ὑποδουλωμένων στὴ Γερμανία χωρῶν», πού διέλυσε ὅλα τὰ πολιτικά κινήματα, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, μέσα σ' ἕνα εἶδος «λαϊκοῦ κινήματος» χωρὶς διάκριση τάξεων, πού μάχεται ἀποκλειστικὰ γιὰ τὴν «ἐθνικὴ ἀπελευθέρωση», καὶ πού καθιστοῦσε «οὐτοπία τὴ μετάβαση ἀπὸ τὸ φασισμὸ στὸ σοσιαλισμὸ χωρὶς ἐνδιάμεσο στάδιο, πού βασικὰ θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ δημοκρατικὴ ἐπανάσταση». Ἡ «ἐθνικὴ ἀπελευθέρωση» ἔπρεπε νὰ εἶναι, σύμφωνα μὲ

τοὺς συγγραφεῖς αὐτῶν τῶν θέσεων, τὸ σύνθημα ἄμεσης κινητοποίησης, καὶ οἱ «Σοσιαλιστικὲς Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης» ἕνα σύνθημα ἁπλῆς προπαγάνδας, χωρὶς μεταβατικὴ ἄρθρωση μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν αἰτημάτων.

Σὰν ἐξτρεμιστικές, σεχταριστικὲς ἀποκλίσεις, πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὅλες οἱ τάσεις ποὺ ἀρνιόνταν τὴν ὕπαρξη ἐθνικῆς καταπίεσης, ἢ ποὺ δὲν ἔπαιρναν καθαρὴ θέση ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν λαῶν. Ποὺ παρέλειπαν νὰ ὀργανώνουν κάτω ἀπὸ τὴ δική μας σημαία (τὴ σημαία τοῦ ἐπαναστατικοῦ κόμματος) τὴν πάλη ἐναντίον τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ (φυσικὰ μ' ἕνα διεθνιστικὸ καὶ ταξικὸ νόημα). Ποὺ ὑποτιμοῦσαν τὴ σημασία τῆς ἐργασίας μέσα στὶς λαϊκὲς ὀργανώσεις ἀντίστασης (Γιουγκοσλάβοι, Ἕλληνες ἀντάρτες, οἱ F.T.P.—Παρισινοὶ Ἐλεύθεροι Σκοπευτές τῆς Γαλλίας κλπ.).

Τὸ παράδειγμα τῶν κινημάτων ἀντίστασης στὰ «μικρὰ κράτη» ὑπὸ κατοχήν, ὅπως ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Πολωνία, ἡ Ἑλλάδα, καὶ τῶν λαϊκῶν ὀργανώσεων ἀντίστασης ποὺ στρέφονταν ἀπὸ νωρὶς ἐναντίον τῆς ναζιστικῆς καταπίεσης, εἶναι χαραχτηριστικὸ τοῦ συνόλου τῶν πλευρῶν τοῦ ζητήματος. Χωρὶς ἄλλο, ἐδῶ ἐπρόκειτο γιὰ αὐθεντικὰ λαϊκὰ κινήματα, ποὺ παρ' ὅλη τὴν ὑποκειμενικὴ «μὴ-καθαρότητά» τους, ἐστρέφονταν ἀντικειμενικὰ ἐναντίων τῶν «δεινῶν τοῦ ἰμπεριαλικοῦ πολέμου» καὶ ἰδιαίτερα ἐναντίον τῆς ἐθνικῆς καταπίεσης. Ὅμως, ἀπὸ τὴν πληβειακή τους σύνθεση — πλειονότητα φτωχῶν χωρικῶν καὶ ἐργατικοὶ πυρῆνες — καὶ μέσα

στὶς συγκεκριμένες ἐθνικὲς καὶ διεθνεῖς συνθῆκες, αὐτὰ τὰ κινήματα ἔχουν τάση νὰ ὑπερπηδήσουν τὸ αὐστηρὰ «ἐθνικὸ» πλαίσιο καὶ νὰ μετατραποῦν σὲ δυνάμεις ποὺ ἐμπνέονται καὶ ἀγωνίζονται γιὰ τὴ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση. Μιὰ τέτοια μετατροπὴ ἐξαρτιόταν φυσικὰ κατά πολὺ ἀπὸ τὴν ἡγεσία αὐτῶν τῶν κινημάτων.

Στὴν περίπτωση τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἡ συνειδητὴ γραμμὴ τῆς ἡγεσίας ἐπέτρεψε τὴ γρήγορη μετατροπὴ «τῶν ἀποσπασμάτων τῶν ἀνταρτῶν σὲ μεραρχίες προλεταριακὲς καὶ ἐθνικῆς ἀπελευθέρωσης» (1), δηλαδὴ τὸν συνδυασμὸ τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγώνα μὲ τὸν ἀγώνα γιὰ τὴ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση. Αὐτὸς ὁ συνδυασμὸς εἴταν ἀντικειμενικὰ δυνατὸς γιατὶ οἱ πόθοι τῶν μαζῶν εἴταν μαζὶ καὶ «δημοκρατικοὶ καὶ σοσιαλιστικοί» (2), τὸ ἀντίθετο ἀπ' ὅ,τι ἔλεγαν οἱ «Τρεῖς θέσεις» γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα ἑνὸς ἀποκλειστικὰ «ἐθνικοδημοκρατικοῦ» ἐνδιάμεσου σταδίου, ποὺ ἀπορρέει δῆθεν ἀπὸ τὴν ὕπαρξη ἑνὸς ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος, ποὺ ἐνσωματώνει ἀδιάκριτα στοιχεῖα ἀπ' ὅλες τὶς τάξεις. Ἐξάλλου, ἡ γρήγορη διαφοροποίηση στὴ Γιουγκοσλαβία (καθὼς καὶ στὴν Ἑλλάδα, στὴν Πολωνία, ἀκόμα καὶ στὴ Γαλλία) μεταξὺ ἀνταρτῶν μὲ προλεταριακὴ τάση καὶ ἀνταρτῶν μὲ ἀντιδραστικὴ ἀστικὴ τάση εἶναι ἀκόμα μιὰ ἐπιβεβαίωση τῆς ἀλληλοδιείσδυσης τοῦ ***ἐθνικοῦ*** καὶ τοῦ ***κοινωνικοῦ*** μέσα σ' ἕναν ὀργα-

(1) Πρόγραμμα τῶν Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστῶν, ἐγκριμένο ἀπὸ τὸ 6ο ἐθνικὸ συνέδριο

(2) Στό ἴδιο.

νικὸ συνδυασμό, ποὺ ἡ δυναμική του ἔκανε νὰ προβάλλει ὅλο καὶ πιὸ πολὺ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ **κοινωνικοῦ** ἔναντι τοῦ **ἐθνικοῦ**.

Πιὸ ταλαντευόμενα συμπεράσματα ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθητέα γραμμὴ στὸ ἐθνικὸ ζήτημα φάνηκαν μέσα στὰ πλαίσια τῆς εὐρωπαϊκῆς ἡγεσίας τῆς 4ης Διεθνοῦς, ποὺ σχηματίζεται τὸ 1943. Πραγματικά, χάρη σὲ ἐπαφὲς ποὺ ἐπιτεύχθησαν, ἐν πλήρει ναζιστικῇ κατοχῇ τῆς Εὐρώπης, μεταξὺ διαφόρων τμημάτων καὶ ὁμάδων τῆς 4ης Διεθνοῦς, μιὰ προσωρινὴ Εὐρωπαϊκὴ Γραμματεία σχηματίζεται νωρὶς τὸ 1943, καὶ ἀναλαμβάνει τὸ ἔργο νὰ συντονίζει τὴν πάλη τῶν ὀργανώσεων τῆς 4ης Διεθνοῦς στὴν ἠπειρωτικὴ Εὐρώπη, καὶ ἐκδίδει τὸ περιοδικὸ «Τετάρτη Διεθνής» («Quatrième Internationale») (3).

Τὸ Φλεβάρη τοῦ 1944 συνέρχεται «κάπου στὴν Εὐρώπη» τῆς κατοχῆς, μιὰ συνδιάσκεψη τῶν εὐρωπαϊκῶν τμημάτων τῆς 4ης Διεθνοῦς, ἡ πρώτη ἀπὸ τὴν ἵδρυση τῆς Διεθνοῦς καὶ τὴν κήρυξη τοῦ δεύτερου παγκόσμιου πολέμου. Αὐτὴ ἡ συνδιάσκεψη συγκέντρωσε ἀντιπροσώπους τῶν τροτσκιστικῶν ὀργανώσεων τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου, τῆς Ἑλλάδας, τῆς Ἱσπανίας, τῆς Γερμανίας, καὶ οἱ ἐργασίες της βάσταξαν ἕξι συνεχεῖς ἡμέρες.

«Τὸ ὅτι, μέσα σὲ μιὰν Εὐρώπη — ἔλεγε μὲ δίκαιη ὑπερηφάνεια τὸ ἀνακοινωθὲν τῆς συνδιάσκεψης ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ παράνομο φύλλο τῆς «Τετάρτης Διεθνοῦς» τοῦ Φλε-

---

(3) Ποὺ ὕστερα ἀπὸ μερικὰ φύλλα πολυγραφημένα, ἐκδίδεται σὲ τυπογραφεῖο ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 1943.

βάρη 1944—γεμάτη αἷμα, ἀπὸ τεσσάρων και περισσότερων χρόνων ὁλοκληρωτικὸν πόλεμο, ποὺ ξέσπασε κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τοῦ πιὸ ἀπαίσιου ἰμπεριαλισμοῦ, ποὺ οἱ φυλακές του καὶ τὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης ξεχειλίζουν ἀπὸ θύματα τῆς πιὸ ἄγριας καὶ πιὸ συστηματικῆς καταπίεσης, ἡ ὀργάνωσή μας μπόρεσε νὰ κάμει τὴν εὐρωπαϊκὴ Συνέλευσή της, νὰ ἐπεξεργαστεῖ καὶ νὰ καθορίσει τὴν πολιτική της γραμμὴ πάλης, αὐτὸ καὶ μόνο ἀποτελεῖ τὴν πιὸ εὔγλωττη ἔκφραση τῆς ζωτικότητάς της, τοῦ διεθνιστικοῦ της πνεύματος, τῆς ἐπαναστατικῆς θέρμης ποὺ τὴν ἐμπνέει».

Οἱ θέσεις της γιὰ τὸν «Τερματισμὸ τοῦ δεύτερου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐπαναστατικὴ ἄνοδο» ὑπῆρξαν τὸ κύριο κείμενο ποὺ βγῆκε ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ συνδιάσκεψη. Σ' αὐτὸ τὸ ντοκουμέντο, καθορίζεται, μεταξὺ ἄλλων, καὶ ἡ γραμμὴ ὡς πρὸς τὸ ἐθνικὸ ζήτημα. Τὸ ντοκουμέντο διακηρύττει καθαρὰ ὅτι τὸ εὐρωπαϊκὸ προλεταριατο δὲν πρέπει νὰ «παγιδευτεῖ» μὲ τὰ συνθήματα τῆς ἀστικῆς τάξης, ἀλλὰ πρέπει νὰ προβάλλει τὴ δική του πολιτικὴ καὶ νὰ προπαρασκευάζεται ὄχι γιὰ τὴν «ἐθνεγερσία» ἀλλὰ γιὰ τὴ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση στὴν Εὐρώπη. Ὡστόσο, προσθέτει: «Ἂν τὸ προλεταριάτο πρέπει ν' ἀποκρούσει τὴ συμμαχία μὲ τὴν ἀστικὴ τάξη τῆς χώρας του, δὲν πρέπει νὰ μένει ἀδιάφορο γιὰ τὸν ἀγώνα τῶν μαζῶν ἐναντίον τῆς καταπίεσης τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Τὸ προλεταριάτο ὑποστηρίζει αὐτὸν τὸν ἀγώνα γιὰ νὰ διευκολύνει καὶ νὰ ἐπιταχύνει τὴ μετατροπή του σὲ γε-

νικὸν ἀγώνα ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Αὐτὴ ἡ στάση ἐπιβάλλει τὸν πιὸ ἐνεργητικὸν ἀγώνα ἐναντίον τῶν προσπαθειῶν τῶν πρακτόρων τῆς ἐθνικῆς ἀστικῆς τάξης νὰ κυριαρχήσουν πάνω στὶς μάζες καὶ νὰ τὶς χρησιμοποιήσουν γιὰ νὰ ἀνοικοδομήσουν τό καπιταλιστικὸ κράτος καὶ τὸν καπιταλιστικὸ στρατό. Πρέπει, ἀντίθετα, νὰ κάνουμε τὸ πᾶν γιὰ ν' ἀναπτύξουμε τὰ ἔμβρυα τῆς ἐργατικῆς ἐξουσίας (πολιτοφυλακές, ἐπιτροπὲς κλπ.), ἐνῷ πρέπει νὰ γίνεται ἡ πιὸ ἐνεργητικὴ πάλη ἐναντίον ὅλων τῶν μορφῶν τοῦ ἐθνικισμοῦ».

Τὸ ντοκουμέντο εἶχε σὰν ἄξονα τὴν προοπτικὴ μετατροπῆς τοῦ τερματισμοῦ τοῦ πολέμου ὄχι ἀλὰ Γαλλία (Ντὲ Γκὼλ) ἢ ἀλὰ Ἑλλάδα (Παπανδρέου) ἀλλά, ἂν μποροῦμε νὰ ποῦμε, ἀλὰ Γιουγκοσλαβία: δηλαδὴ νὰ μὴν ἐπιτρέψει τὴν ἀνοικοδόμηση ἀστικοῦ κράτους, ἀλλὰ νὰ προσανατολιστεῖ πρὸς τὴν προλεταριακὴ ἐξουσία.

Τὸ ζήτημα τῶν λαϊκῶν κινημάτων ἀντίστασης ἐξετάζεται ἐπίσης πλατιὰ μέσα σ' αὐτὸ τὸ ντοκουμέντο. Ὑποστηρίζεται ὅτι τὸ ζήτημα τῶν ἀνταρτῶν εἶχε μιὰν ἐξέλιξη ἀπὸ τὸ 1942. Μέχρι τότε τὰ σώματα μερικῶν ἐλευθέρων σκοπευτῶν στὸ Βέλγιο, στὴ Γαλλία καὶ ἀλλοῦ, ρυμουλκοῦνταν ὁλότελα ἀπὸ τὴ σωβινιστικὴ πολιτικὴ τῆς ἀστικῆς τάξης καὶ τὸν ἀγγλοαμερικανικὸ ἰμπεριαλισμό, κ' ἐπιδίδονταν σὲ ἀτομικὴ τρομοκρατία ἐναντίον τῶν Γερμανῶν στρατιωτῶν. Τώρα ἐπρόκειτο γιὰ κινήματα ἐν μέρει «αὐθόρμητα», ποὺ ἐκφράζανε «τὴν ἀνοιχτὴ καὶ ἀναπόφευχτη ἐ-

ξέγερση τῶν πλατιων στρωμάτων τῶν ἐργαζομένων ἐναντίον τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ ἐναντίον τῆς τάξης καὶ τοῦ κράτους τῆς ντόπιας ἀστικῆς τάξης, ποὺ στὸ πρόσωπό τους βλέπανε τοὺς ὑπεύθυνους γιὰ τὴ σημερινὴ δυστυχία καὶ τά βάσανὰ τους».

Συνεπῶς, τὸ καθῆκον τῆς 4ης Διεθνοῦς εἶταν «νὰ λάβει ὑπόψη αὐτὴν τὴν ἀγωνιστικὴ θέληση τῶν μαζῶν καὶ νὰ ἐπιδιώξει, παρ' ὅλους τοὺς συναφεῖς μὲ τὶς ἐθνικιστικὲς μορφὲς ποὺ περιβάλλεται αὐτὸς ὁ ἀγώνας κινδύνους, νὰ τὸν προσανατολίσει πρὸς ταξικοὺς σκοπούς». Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, σύμφωνα μὲ τὸ ντοκουμέντο, ἔπρεπε νὰ συνδυαστεῖ ἡ ἀντισωβινιστικὴ προπαγάνδα, καὶ γιὰ ἕναν ταξικὸ προσανατολισμό, μὲ τὶς πραχτικὲς προσπάθειες «νὰ εἰσδύσει αὐτὴ ἡ πολιτικὴ στὶς γραμμὲς τῶν ἀνταρτῶν, γιὰ νὰ συσπειρωθοῦν οἱ λανθάνουσες ἐπαναστατικὲς δυνάμεις, ποὺ βρίσκονται ἐκεῖ, σὲ μιὰ ταξικὴ πολιτικὴ καὶ ὀργανωτικὴ βάση». Ἔτσι ἀποφασίστηκε ἡ συστηματικὴ διείσδυση στὰ λαϊκὰ κινήματα ἀντίστασης καὶ ἡ ἀπόδοση μεγαλύτερης σημασίας στὶς ἐπαναστατικὲς δυνατότητες τοῦ περιεχόμενου παρὰ στὶς σωβινιστικὲς ὄψεις τῆς μορφῆς.

Οἱ προοπτικὲς τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπανάστασης

Τὸ ἐθνικὸ ζήτημα συνδεόταν σὲ τελευταία ἀνάλυση μὲ τό ζήτημα τῶν προοπτικῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπανάστασης. Πράγματι τὸ ζήτημα εἶταν ἂν μὲ τὸν τερματισμὸ τοῦ πο-

λέμου, θὰ πηγαίναμε πρὸς τὴν «ἐθνικὴ ἐξέγερση» καὶ σὲ μιὰ «ἀστικοδημοκρατική» περίοδο ἐν συνεχεία, ἢ ἔπρεπε νὰ προσανατολιστοῦμε πρὸς τὴ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση, ἐπωφελούμενοι ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴ κρίση ποὺ δημιουργεῖ ἀκριβῶς ὁ πόλεμος, ἡ ἧττα τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας, οἱ νίκες τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ, ἡ ἐξαγρίωση τῶν μαζῶν στὴν Εὐρώπη ἐναντίον τῶν ὑπευθύνων τῶν «δεινῶν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ».

Ἡ συζήτηση γύρω ἀπ' αὐτὲς τὶς προοπτικὲς ζωογονεῖται ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ 1943, ἀπὸ τὴν κατάληψη τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν ἐπαναστατικὴ κινητοποίηση ποὺ γίνεται αὐτοῦ. Χαιρετίζεται σὰν ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἰταλικῆς καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπανάστασης. Ὅμως, σιγὰ σιγά, συνειδητοποιεῖται ἡ βαρύτητα ποὺ ὑπῆρχε κίνδυνος ν' ἀσκήσει πάνω σὲ μιὰν εὐνοϊκὴ ἐπαναστατικὴ ἀνάπτυξη ὁ ἀντεπαναστατικὸς ρόλος τῆς σοσιαλιστικῆς καὶ προπαντὸς τῆς σταλινικῆς ἡγεσίας (τόσο τοῦ Κρεμλίνου, ὅσο καὶ τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων) καὶ ἡ ἀγγλοαμερικανικὴ κατοχή. Τὸ Κρεμλίνο δὲν ἀντιμετώπιζε παρὰ τὴν ἄσκηση μιᾶς μυστικῆς διπλωματίας μὲ τοὺς ἰμπεριαλιστὲς «συμμάχους» του γιὰ νὰ ἐπιτύχει τὴν κατανομὴ τῶν ζωνῶν ἐπιρροῆς μέσω τῶν διαδοχικῶν διασκέψεων τοῦ Καΐρου καὶ τῆς Τεχεράνης, ποὺ συνεχίζονται κατόπιν μὲ τὶς διασκέψεις τῆς Γιάλτας καὶ τοῦ Βερολίνου

Ἡ δημοσίευση τῶν ἀπομνημονευμάτων διαφόρων πολιτικῶν, ὅπως τοῦ Τσώρτσιλ, καθὼς καὶ τῆς ἀλληλογραφίας Στάλιν - Ροῦσ-

βελτ-Τσώρτσιλ, οἱ μαρτυρίες τῶν Γιουγκοσλάβων καὶ ἄλλων πηγῶν, σήμερα ἔχουν ρίξει ἀρκετὸ φῶς σ' αὐτὰ τὰ παζαρέματα, ποὺ ἔχουν θέσει τὴ σφραγίδα τους, στὶς πιὸ πολλὲς περιπτώσεις, πάνω στὴν τύχη τῆς Εὐρώπης καὶ δεσμεύσει συνειδητὰ τὴν αὐτόνομη ἀνάπτυξη τῆς Ἐπανάστασης.

Τὰ πιστὰ στὸ Κρεμλίνο κομμουνιστικὰ κόμματα. ἐξαιρέσει τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ Κ.Κ. ποὺ πῆρε πράγματικὰ ἀνεξάρτητη θέση, στέκονται σὲ μιὰ αὐστηρὴ πολιτικὴ «ἐθνικῆς ἕνωσης» μὲ τὴν ἀστικὴ τάξη. χωρὶς κανέναν ἀπολύτως προσανατολισμὸ πρὸς τὴν ἐπανάσταση. Ἀντίθετα, στὴν πράξη, τὰ κόμματα αὐτὰ θὰ εἶταν οἱ ἐγγυητὲς τῶν μυστικῶν συμφωνιῶν μεταξὺ τοῦ Κρεμλίνου καὶ τῶν συμμάχων του, ποὺ καθόριζαν ὅτι χῶρες ὅπως ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία, τὸ Βέλγιο, ἡ Ἑλλάδα κλπ., ἀνῆκαν στὴ ζώνη ἐπιρροῆς τῶν τελευταίων. Ὄφειλαν λοιπὸν νὰ μείνουν κάτω ἀπὸ τὸ ἀστικὸ καθεστώς. Ἀφ' ἑτέρου, ἔπρεπε νὰ ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι, σὲ ὁρισμένο βαθμό, αὐτὴ ἡ «ἐθνικὴ» πολιτικὴ τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων εἶχε δημιουργήσει μιὰ κατάσταση, μιὰ νοοτροπία μέσα στὸ μαζικὸ κίνημα, καὶ ὅτι ἡ πολύχρονη χιτλερικὴ καταπίεση εὐνοοῦσε ἐπίσης τὴν ἐκκόλαψη «δημοκρατικῶν αὐταπατῶν».

Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐκτιμήσεις δὲν ἔπρεπε φυσικὰ ν' ἀλλοιώσουν τὸ σωστὸ γενικὸ προσανατολισμὸ πρὸς τὴν ἐργατικὴ ἐξουσία στὴν Εὐρώπη καὶ ὅλες τὶς ἀναγκαῖες προσπάθειες γιά τὴ μετατροπὴ τῆς ἐπαναστατικῆς

κρίσης, πού προκαλεῖ ὁ πόλεμος, σὲ νικηφόρα ἐπανάσταση. Μὰ θὰ ἐπηρέαζαν τὶς προοπτικὲς ὡς πρὸς τοὺς ***ρυθμοὺς*** τῆς ἐπαναστατικῆς ἀνάπτυξης, καὶ τὴν ***ἔννοια τοῦ μεταβατικοῦ προγράμματος***, πάνω στὸ ὁποῖο κινητοποιοῦνται οἱ μάζες. Ὑπῆρχε δικαιολογημένος φόβος ὁ ρυθμὸς νὰ εἶναι πιὸ ἀργός, κ' ἔπρεπε ἐν μέρει νὰ λαμβάνονται ὑπόψη οἱ δημοκρατικὲς αὐταπάτες τῶν εὐρωπαϊκῶν μαζῶν.

Αὐτὰ τὰ ζήτηματα συζητήθηκαν ταυτόχρονα καὶ μέσα στὴν ἀμερικανικὴ ὀργάνωση μεταξὺ 1943—1946 καὶ στὴν Εὐρώπη. Ἔξω ἀπὸ μικρὲς μειοψηφίες ποὺ εἶχαν μιὰν ἁπλοϊκὴ ἰδέα γιὰ τὴ μετάβαση ἀπὸ τὸν πόλεμο στὴν «εἰρήνη» μὲ δυνατότητα νὰ ὑπερπηδήσουμε, κατὰ κάποιο τρόπο, τὰ ἐνδιάμεσα στάδια καὶ νὰ φτάσουμε γρήγορα στὴν ἐξουσία τῶν «ἐπιτροπῶν», τῶν σοβιέτ, οἱ πολὺ μεγάλες πλειοψηφίες τῆς Διεθνοῦς λάμβαναν ὑπόψη τὶς δυσκολίες ποὺ προκύπταν ἀπὸ τοὺς παραπάνω παράγοντες (πολιτικὴ τῆς ἐπίσημης ἡγεσίας, δημοκρατικὲς αὐταπάτες τῶν μαζῶν, ἀγγλοαμερικανικὴ κατοχή).

Ἡ κύρια διαφορὰ μέσα στοὺς κύκλους τῆς πλειοψηφίας ἀφοροῦσε στὴν ἀντίληψη, στὴ δομὴ τοῦ προγράμματος γιὰ τὴν κινητοποίηση τῶν μαζῶν, προγράμματος οὐσιαστικὰ ***δημοκρατικοῦ***, ὅπως πολλοὶ τὸ ἤθελαν, προσαρμοσμένου στὴν «πολιτικὴ συνείδηση» τῶν μαζῶν ποὺ εἶταν διαποτισμένες ἀπὸ δημοκρατικὲς καὶ κοινοβουλευτικὲς αὐταπάτες ἢ προγράμματος οὐσιαστικὰ ***μεταβατικοῦ*** μὲ ἄξονα κυρίως τὶς ἀντικειμενικὲς συνθῆκες μέ-

σα στὶς ὁποῖες θὰ βρισκόταν ὁ καπιταλισμὸς μὲ τὸ τέλος τοῦ πολέμου;

Ἡ πλειοψηφία τῆς Διεθνοῦς εἶταν ἀποφασιστικὰ προσανατολισμένη πρὸς αὐτὴν τὴν τελευταίαν ἀντίληψη τοῦ προγράμματος χωρὶς νὰ ὑποτιμᾶ τὸν «τεράστιο ρόλο» ποὺ τὰ δημοκρατικὰ συνθήματα μποροῦσαν νὰ παίξουν σὲ ὁρισμένες στιγμὲς τῆς πάλης. Μὰ χωρὶς νὰ ξεχνοῦμε ἐπίσης ὅτι γιὰ μᾶς «οἱ φόρμουλες τῆς δημοκρατίας δὲν εἶναι παρὰ μόνον παροδικὰ καὶ ἐπεισοδιακὰ συνθήματα μέσα στὸ ἀνεξάρτητο κίνημα τοῦ προλεταριάτου καὶ ὄχι δημοκρατικὲς θηλιὲς ποὺ περνοῦν γύρω ἀπ' τὸ λαιμὸ τοῦ προλεταριάτου οἱ πράκτορες τῆς ἀστικῆς τάξης (Ἱσπανία)» (Μεταβατικὸ Πρόγραμμα τῆς Ἱδρυτικῆς Συνδιάσκεψης τῆς 4ης Διεθνοῦς).

Ἕνα κοινὸ σ' ὅλη τὴ Διεθνῆ λάθος ἐκτίμησης ὥς τὰ τέλη τοῦ 1944 εἶταν ὅσον ἀφορᾶ στὴ γερμανικὴ ἐπανάσταση. Ἀπὸ τὴν ἀναπόφευχτη προοπτικὴ τῆς ἥττας καὶ τῆς κατάρρευσης τοῦ χιτλερικοῦ καθεστῶτος, βγάζαμε τὴν προοπτικὴ τῆς ἐπανάστασης στὴ Γερμανία, γιατὶ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ δὲ λογαριάζαμε σωστὰ τὶς συνέπειες τῆς ἀντιδραστικῆς πολιτικῆς τοῦ Κρεμλίνου σὲ στενὴ συμμαχία μὲ τούς Ἀγγλοσάξονες ἰμπεριαλιστὲς γιὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ κατάληψη τῆς Γερμανίας, τὸ διαμελισμό της, τὴν καταλήστευσή της καὶ τὴν ἀποστέρησή της ἀπὸ κάθε δυνατότητα ἐπαναστατικῆς ἐξέγερσης. Αὐτὴ ἡ προοπτικὴ συνδεόταν, πραγματικά, μὲ τὴ γενικότερη προοπτικὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπανάστασης, ποὺ βασιζόταν στὴν ἀντίληψη γιὰ

τὴν Εὐρώπη σὰν «ἐπίκεντρου» ὑπ' ἀριθ. 1 τῆς ἐπαναστατικῆς κρίσης ποὺ θὰ συνόδευε τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Χρειάστηκε νὰ περάσει κάμποσος καιρὸς γιὰ νὰ κατανοήσουμε ὅτι οἱ πραγματικοὶ ἐπαναστατικοὶ μετασχηματισμοὶ βρίσκονταν στὸ ἀποικιακὸ ἐπίπεδο καὶ στὶς κατεχόμενες ἀπὸ τὸ σοβιετικὸ στρατὸ χῶρες.

Τὰ θύματά μας κατὰ τὸν πόλεμο

Δὲν εἶναι ἀκόμα δυνατὸν νὰ καταρτίσουμε ἕναν ἔστω καὶ ἐλάχιστα πλήρη πίνακα τῆς πραχτικῆς δραστηριότητας τῶν ἀγωνιστῶν τῆς 4ης Διεθνοῦς κατὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμο καὶ τοῦ τί ἀκριβῶς στοίχισε αὐτὴ ἡ δραστηριότητα. Πολὺ λίγο γνωρίζουμε ἀκόμα ποιὰ εἴταν ἡ δραστηριότητα τῶν τροτσκιστῶν στὴν ΕΣΣΔ, στὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης καὶ στὶς φυλακές. Ἀπὸ μερικὲς μαρτυρίες προερχόμενες ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ γλιτώσανε ἀπὸ τὰ σοβιετικὰ στρατόπεδα καὶ κατέφυγαν στὴ Δύση, γνωρίζουμε ὡστόσο ὅτι οἱ ἐπιζήσαντες ἀπὸ τὴ σταλινικὴ τρομοκρατία τῶν ἐτῶν 1936—1938 τροτσκιστὲς ἀγωνιστές, συνέχισαν τὴν ἀκατάβλητη ἀντίστασή τους, καὶ ὑπῆρξαν ἀπὸ τὰ σταθερότερα πολιτικὰ καὶ δραστηριότερα στοιχεῖα τῶν τόπων αὐτῶν τῆς ἐρήμωσης.

Δὲν γνωρίζουμε ἐπίσης ὅλες τὶς λεπτομέρειες τῆς δραστηριότητας τῶν ἀγωνιστῶν μας στὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης καὶ στὶς φυλακὲς τῆς ναζιστικῆς Γερμανίας, ἢ τῆς Κίνας τοῦ Τσάνγκ-Κάϊ-Σέκ.

'Εκεῖνο πού εἶναι βέβαιο, ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶναι ὅτι παντοῦ οἱ τροτσκιστὲς ἀγωνιστὲς μπόρεσαν νὰ ξαναοργανώσουν τὶς δυνάμεις τους μέσα στὸν ἴδιο τὸν πόλεμο, καὶ ὅτι καινούργιες ὀργανώσεις καὶ ἐπαφὲς ἔγιναν κατὰ τὴν ἴδια περίοδο, ὅπως στὶς 'Ινδίες, στὴν Κεϋλάνη καὶ σὲ διάφορες χῶρες τῆς Λατινικῆς 'Αμερικῆς.

Γνωρίζουμε, ἀντίθετα, πολὺ καλύτερα, τί συνέβη στὶς χῶρες τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης τῆς κατεχόμενης ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καθὼς καὶ στὴν 'Αγγλία, στὶς 'Ενωμένες Πολιτεῖες, στὸν Καναδᾶ, στὴν Αὐστραλία καὶ ἀλλοῦ. 'Υπάρχουν ἀκόμα μέρη ποὺ δὲ βαραίνουν πολὺ στὴ μοῖρα τοῦ κόσμου, ὅπως ἡ Παλαιστίνη ὑπὸ ἀγγλικὴν ἐντολὴ κατά τὸν πόλεμο, μὰ ποὺ ὡστόσο ἡ δραστηριότητα τῶν τροτσκιστῶν ἀγωνιστῶν ἔχει μεγάλη σημασία, γιὰ τὴν ὀρθότητα τῆς γραμμῆς ὑποστήριξαν καὶ τὶς θυσίες ποὺ ὑπέστησαν γι' αὐτό. Δὲν μποροῦμε π. χ., ὅπως κάνει ἡ σημερινὴ ἀραβικὴ ἐπανάσταση, νὰ ὑποτιμήσουμε τὸν ἀγώνα τῶν τροτσκιστῶν πρὸ καὶ κατὰ τὸν πόλεμο στὴν Παλαιστίνη, ἐναντίον τοῦ ἀγγλικοῦ, γαλλικοῦ καὶ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἐναντίον τοῦ σιωνισμοῦ, ἐναντίον τῆς δημιουργίας ἰουδαϊκοῦ κράτους σὲ βάρος τῶν 'Αράβων, γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ ἑνοποίηση τῶν ἀραβικῶν χωρῶν, καὶ γιὰ ἕνα δι-ἀραβικὸ ἐπαναστατικὸ σοσιαλιστικὸ ἐργατικὸ κίνημα.

Αὐτὴ τὴ γραμμὴ οἱ τροτσκιστὲς τῆς Παλαιστίνης τὴν ὑπεράσπισαν κατὰ τὸν πόλεμο μὲ πολυάριθμα δημοσιεύματα στὴν ἑβραϊκή, τὴν ἀραβικὴ καὶ τὴν ἀγγλικὴ (γιὰ

τοὺς Ἄγγλους στρατιῶτες), καὶ γι᾽ αὐτὸ καταδιώχτηκαν σκληρὰ ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸ ἰμπεριαλισμὸ καὶ τοὺς σιωνιστὲς συμμάχους του. Δὲν μποροῦμε, ἀντίθετα, νὰ ξεχάσουμε ποιὰ εἶταν τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἡ γραμμὴ τῶν σταλινικῶν, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς γραμμῆς ποὺ ἀκολούθησε τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα τῆς Συρίας, ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Μπαγκντὰς ποὺ εἶταν ὑπὲρ τῆς ἀπόλυτης συνεργασίας μὲ τὸν Ντὲ Γκώλ, ἀντίθετος σὲ κάθε ταξικὴ δράση ἐναντίον τῶν φεουδαρχῶν καὶ ντόπιων καπιταλιστῶν, ἀπόρριπτε κάθε ἰδέα ἀγροτικῆς μεταρρύθμισης καὶ περιοριζόταν νὰ ἐκλιπαρεῖ τὸν «οἶκτο» τῶν φεουδαρχῶν γιὰ τοὺς «φτωχοὺς φελάχους».

Οἱ μόνες δημόσιες δίκες κατὰ τὸν πόλεμο καὶ οἱ μόνες καταδίκες σὲ θάνατο καὶ σὲ φυλάκιση ἐπαναστατῶν ἡγετῶν καὶ ἀγωνιστῶν ποὺ κατηγορήθηκαν γιὰ τὴν ἀντίθεσή τους στὸν ἰμπεριαλιστικὸ πόλεμο ***καὶ στὸ ἕνα καὶ στὸ ἄλλο στρατόπεδο***, εἶχαν θύματα τροτσκιστές. Ἔτσι, στὴν Ὁλλανδία, ἡ Γκεστάπο δολοφονοῦσε στὶς 12 Ἀπρίλη 1942, ὕστερα ἀπὸ μιὰ δημόσια δίκη, ἐννέα πολὺ γνωστοὺς ἡγέτες τοῦ R.S.A.P. (Ἐπαναστατικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος) τροτσκίζοντες ἢ τροτσκιστές, μεταξὺ τῶν ὁποίων τοὺς συντρόφους ***Σνήβλιτ*** καὶ ***Ντόλλεμαν***.

Στὴ Βιέννη, καθὼς καὶ στὴ Γερμανία, τροτσκιστὲς ἀγωνιστὲς ἐκτελέστηκαν ὕστερ᾽ ἀπὸ δημόσια δίκη. Ἤδη κάναμε λόγο γιὰ τὴ δίκη καὶ τὴ φυλάκιση τροτσκιστῶν ἡγετῶν στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, καὶ γιὰ τοὺς φυ-

λακισμένους τροτσκιστὲς ἡγέτες στὴν Κεϋλάνη.

Στὴν Ἀγγλία, τὸ 1943 καὶ 1944, οἱ τροτσκιστὲς παίζουν βασικὸ ρόλο στὸ ἀπεργιακὸ κύμα, ποὺ σημαδεύει τὸ ξύπνημα τῆς πολιτικῆς συνείδησης τῶν Ἄγγλων ἐργατῶν καί τήν ἀντίθεσή τους στὸν ἰμπεριαλιστικὸ πόλεμο. Ὁ καπιταλιστικὸς τύπος ρίχνει τὴν εὐθύνη στοὺς τροτσκιστές, ἡ ἀστικὴ δικαιοσύνη ρίχνεται μὲ λύσσα ἐναντίον πολλῶν ἡγετῶν, ποὺ συνελήφθησαν σὰν ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν κινητοποίηση τῶν ἐργατῶν, ἀντίθετα μὲ τὸ σταλινικὸ κόμμα ποὺ κηρύσσει τὴν ἱερὴ ἕνωση γύρω ἀπὸ τὴν «ἐθνικὴ» ἡγεσία τοῦ Τσώρτσιλ.

Μὰ στὶς χῶρες τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης τὶς κατεχόμενες ἀπὸ τοὺς ναζὶ εἶναι ποὺ ἡ 4η Διεθνὴς πλήρωσε τὸ βαρύτερο φόρο γιὰ τὸ συνεπῆ καὶ θαρραλέο ἀγώνα ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου καὶ τοῦ καθεστῶτος ποὺ τὸν γέννησε (4). Στὴ Γαλλία, ἀπὸ νωρίς, πολλοὶ σύντροφοι πέφτουν θύματα τῆς ἄγριας ναζιστικῆς καταπίεσης. Μεταξὺ τῶν πρώτων ὁ *Μάρκ Μπουρὶς* καὶ ὁ *Πιὲρ Γκεγκὲν* ποὺ τουφεκίστηκαν στὶς 22 Ὀκτώβρη 1941 στὸ στρατόπεδο Σατωμπριάν, καὶ δεκάδες ἄλλοι σύντροφοι ποὺ πιάστηκαν κ' ἐξορίστηκαν, κ' οἱ πιὸ πολλοὶ πέθαναν στὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης. Τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1943, ἡ Γκεστάπο συλλαμβάνει τὸ γραμματέα τοῦ Ρ.Ο.Ι., γαλλικοῦ τμήματος τῆς 4ης Διεθνοῦς, τὸ σύντροφο *Μαρσὲλ Ἴκ* καὶ τὸν στέλνει στὸ Μπούχενβαλντ, καὶ κατόπιν στὸ Ντόρα, ὅπου πέθανε.

Παρ' όλη τούτη τὴν καταπίεση ποὺ δεκατίζει κατὰ καιροὺς τὶς γραμμές μας, οἱ τροτσκιστὲς ἀγωνιστὲς στὴ Γαλλία ξαναοργανώνονται καὶ συνεχίζουν τὴν ἀκαταπόνητη δράση τους. Ἐπὶ τέσσερα χρόνια οἱ τροτσκιστικὲς ἐφημερίδες κυκλοφοροῦν κανονικά, τὶς πιὸ πολλὲς φορὲς ἔντυπες. Πράγματι, πλάι στὸν σταλινικὸ τύπο, τὰ δημοσιεύματα τῶν τροτσκιστῶν εἶναι τὰ μόνα ποὺ κυκλοφοροῦν κανονικὰ καὶ τυπωμένα. «Ἡ Ἀλήθεια» («La Vérité») κυκλοφόρησε πολυγραφημένη, παράνομα, ἀπὸ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1940, καλώντας πρώτη σὲ ἀντίσταση ἐναντίον τῆς γερμανικῆς κατοχῆς. Συνολικὰ ἔφτασε τὰ 73 παράνομα φύλλα, 19 πολυγραφημένα καὶ 54 ἔντυπα, πλάι στὰ ἄλλα παράνομα τροτσκιστικὰ δημοσιεύματα στὴ Γαλλία.

Ἡ «4η Διεθνὴς» («Quatrième Internationale») θεωρητικὸ περιοδικὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Γραμματείας τῆς 4ης Διεθνοῦς, ποὺ σχηματίστηκε τὸ 1943, ὕστερα ἀπὸ μερικὰ πολυγραφημένα τεύχη, ἐκδιδόταν ἐπίσης ἔντυπη ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 1943. Ἰδιαίτερα πρέπει νὰ μνημονεύσουμε ἕνα ὄργανο ποὺ τυπωνόταν στὰ γερμανικά, τὸ «Arbeiter und Soldat» («Ἐργάτης καὶ Στρατιώτης») ποὺ προοριζόταν γιὰ τὴν προπαγάνδα μεταξὺ τῶν Γερμανῶν στρατιωτῶν στὴ Γαλλία καὶ στις

---

(4) Γιὰ περισσότερες λεπτομέρειες βλ. τὸ τεῦχος «Ἡ πάλη τῶν τροτσκιστῶν ἐναντίον τῆς ναζιστικῆς τρομοκρατίας» ποὺ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ P.C.I. (Κομμουνιστικὸ Διεθνιστικὸ Κόμμα τῆς Γαλλίας).

ἄλλες χῶρες τῆς Εὐρώπης. Ἔντυπο κι αὐτὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Γραμματείας, εἶχε ὑπεύθυνο συντάχτη του τὸν σύντροφο *Πάουλ Βίντελιν*, τροτσκιστὴ Γερμανὸ φυγάδα.

Τὸ «Arbeiter und Soldat» ὑπῆρξε τὸ μοναδικὸ ὄργανο στὴ γερμανικὴ τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ, ποὺ ἡ ριψοκίνδυνη διανομή του στοὺς Γερμανοὺς στρατιῶτες στοίχισε τὴ ζωὴ σὲ πολλοὺς συντρόφους, στρατιῶτες καὶ πολίτες Γερμανοὺς καὶ Γάλλους, ποὺ εἶχαν ἀναλάβει αὐτὴν τὴν ἐργασία. Ὑψηλὲς πράξεις ἡρωισμοῦ καὶ ἀφοσίωσης στὴν ἐπαναστατικὴ ὑπόθεση τῆς Διεθνοῦς χαραχτηρίζουν τὴ δραστηριότητα τῶν τροτσκιστῶν κατὰ τὸν πόλεμο, τόσο στὴ Γαλλία ὅσο καὶ ἀλλοῦ. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρουμε τὰ ὀνόματα συντρόφων ὅπως ὁ Βέλγος *Λεὸν Λεζουάλ*, πρώην ἡγέτης τοῦ βελγικοῦ Κ.Κ. καὶ κατόπιν τῆς βελγικῆς τροτσκιστικῆς ὀργάνωσης, ποὺ συνελήφθη τὸ 1941 καὶ πέθανε ἐξόριστος στὴ Γερμανία, καὶ ὁ *Α. Λεόν*, νεαρὸς ἡγέτης τῆς βελγικῆς ὀργάνωσης, προικισμένος μὲ πολλὲς ἀρετές, συγγραφέας τοῦ μοναδικοῦ βιβλίου γιὰ τὴν ὑλιστικὴν ἀντίληψη τοῦ ἰουδαϊκοῦ ζητήματος ποὺ συνελήφθη καὶ πέθανε στὴν ἐξορία. Ὁ Ἰταλὸς *Μπλάσκο* (Τρέσσο), πρώην ἡγέτης τοῦ ἰταλικοῦ Κ.Κ., ἱδρυτὴς τῆς τροτσκιστικῆς ἀντιπολίτευσης καὶ τῆς ἰταλικῆς ἀριστερᾶς, ποὺ φυλακίστηκε ἀπὸ τοὺς ναζί, καὶ δολοφονήθηκε κατόπιν ἀπὸ τοὺς σταλινικούς. Καὶ δεκάδες Ἕλληνες σύντροφοι, ποὺ δολοφονήθηκαν ἀπὸ τοὺς φασίστες ἢ τούς σταλινικοὺς (τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1944) κι ἀνάμεσά τους τὸ ἔγκυ-

ρο ὄνομα τοῦ συντρόφου: ***Παντελῆ Πουλιόπουλου***, πρώην γραμματέα τοῦ ἑλληνικοῦ Κ.Κ. Πολλοὶ σύντροφοι Πολωνοί, Κινέζοι καὶ ἄλλοι.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Παρισιοῦ, στὴν ἀρχὴ τοῦ 1944, ἡ Γκεστάπο συνέλαβε τέσσερες τροτσκιστὲς ἀγωνιστές, δυὸ γυναῖκες καὶ δυὸ ἄντρες, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶταν ὁ σύντροφος Βίντελιν. Ὁδηγήθηκαν στὴν Ἀστυνομία, καὶ καθένας τους εἶχε καὶ μιὰ παράδοξη τύχη. Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἄντρες συντρόφους κατάφερε καὶ πήδηξε ἀπὸ τὸ δεύτερο πέτωμα τοῦ κτιρίου καὶ δραπέτευσε, πρᾶγμα μοναδικὸ στὴν ἱστορία τοῦ κατεχόμενου ἀπὸ τοὺς ναζὶ Παρισιοῦ. Ὁ σύντροφος Βίντελιν ὁδηγήθηκε στὸ δάσος Βενσὲν καὶ ἐγκαταλείφτηκε ἐκεῖ σὰν ἐκτελεσμένος. Μὰ δὲν εἶταν ἀκόμα πεθαμένος. Ἕνας περαστικὸς τὸν μετέφερε στὸ νοσοκομεῖο Ρότσιλδ, καὶ μπόρεσε νὰ εἰδοποιήσει τοὺς συντρόφους ποὺ βάλθηκαν νὰ ὀργανώσουν τὴν ἀπαγωγή του ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο, ἐν ἀνάγκη διὰ τῆς βίας. Ἀλλὰ μιὰ μέρα πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκτέλεση τοῦ σχεδίου, ἡ Γκεσταπό, εἰδοποιημένη ἀπὸ ἕνα μέλος τοῦ προσωπικοῦ τοῦ νοσοκομείου, συνέλαβε γιὰ δεύτερη φορὰ τό θῦμα καὶ τὸ ἀποτέλειωσε.

Τὸ 1958 πέθανε στὸ Βέλγιο, μέσα στὴ μεγαλύτερη ἀνωνυμία, ὁ σύντροφος ***Γκαλλουά***, μεταλλορύχος ἐργάτης, ποὺ εἶχε ἐξοριστεῖ κατὰ τὸν πόλεμο στὸ Μπούχενβαλντ. Μιὰ μέρα, τὰ Ἕς-Ἑς γελῶντας φέρανε μπροστὰ μιὰ σύναξη λιπόθυμων ἐξορίστων, ποὺ μόλις κρατιοῦνταν στὰ πόδια τους, ἕνα σω-

ρὸ ἀπὸ ἀνθρώπινα ὄντα σκελετωμένα, ποὺ βρωμοῦσαν κ' εἴταν γεμάτα παράσιτα. Εἴταν Ἰσραηλίτες ποὺ τὰ Ἔς-Ἔς ἑτοιμάζονταν νὰ τοὺς «κολλήσουν στὸν τοῖχο» ἐκτὸς ἂν — εἶχαν διακηρύξει—καμιὰ «εὐσπλαχνικὴ ψυχὴ» ἀναλάμβανε νὰ τοὺς καθαρίσει ἕναν-ἕνα. Κανένας χριστιανὸς οὔτε κανένας ἄλλος ἄνθρωπος ἀπ' τὸ στρατόπεδο δὲν κουνήθηκε γιὰ νὰ κάμει τέτοιο πράμα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν σύντροφο Γκαλλουὰ ποὺ βγῆκε ταπεινὰ ἀπὸ τὴ γραμμὴ καὶ εἶπε πὼς αὐτὸς ἔχει τὴ διάθεση νὰ κάνει αὐτὴ τὴ δουλειά, ὑπὸ τὸν ὅρο καὶ τὰ Ἔς Ἔς νὰ τηρήσουν τὴν ὑπόσχεσή τους καὶ νὰ σεβαστοῦν τὴ ζωὴ αὐτῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ὕστερ' ἀπὸ μερικὲς ἑβδομάδες ὁ σύντροφος Γκαλλουὰ κατάφερε νὰ φέρει σὲ πέρας τὴν ἀποστολή του.

Ὁ θάνατος τοῦ συντρόφου Πουλιόπουλου δὲν εἶναι λιγότερο χαραχτηριστικὸς τῆς ἀνθρώπινης ποιότητας καὶ τῆς φύσης τῶν περισσοτέρων δικῶν μας ποὺ σηκώσανε τὴ σημαία τῆς 4ης Διεθνοῦς κατὰ τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Ὁ σύντροφος Πουλιόπουλος, φυλακὴ ἀπὸ τὸ 1938, ἐκτελέστηκε μὲ τρεῖς ἄλλους τροτσκιστὲς συντρόφους τὸν Ἰούνη τοῦ 1943, διαλεγμένους μεταξὺ τῶν πρώτων θυμάτων τῆς φασιστικῆς καταπίεσης στὴν Ἑλλάδα. Ἔβγαλε λόγο πρὸς τοὺς στρατιῶτες τοῦ ἐκτελεστικοῦ ἀποσπάσματος στὴ γλῶσσα τους, λόγο ποὺ τοὺς συντάραξε, κ' οἱ στρατιῶτες ἀρνήθηκαν νὰ τοὺς ἐκτελέσουν. Μὰ τελικὰ οἱ ἀξιωματικοὶ πυροβόλησαν καὶ σκότωσαν τὸ σύντροφο Πουλιόπουλο καὶ τοὺς ἄλλους ποὺ εἴταν μαζί του. Οἱ σύντροφοί μας

ἔπεσαν ὄχι γιὰ τὴν «πατρίδα» οὔτε γιὰ τὴ «δημοκρατία», ἀλλὰ γιὰ τὴν Ἐπανάσταση καὶ τὸ Σοσιαλισμό.

Οἱ νέοι ἀγωνιστὲς τῆς 4ης Διεθνοῦς θὰ διατηρήσουν γιὰ πάντα τὴ μνήμη τῶν ἡρωικῶν νεκρῶν μας κατὰ τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, πού, ὅπως κι ἂν λέγονται, *Βίντελιν*, *Λεόν*, *Λεζουάλ*, *Ἴκ*, *Μπλάσκο*, *Πουλιόπουλος* ἢ *Γκαλλουὰ* κλπ., ἔδειξαν παντοῦ τό ἴδιο πρόσωπο τοῦ ἐπαναστάτη μαρξιστὴ ἀγωνιστῆ, ἀτρόμητου ἐναντίον τοῦ ρεύματος, ἀτρόμητου ἐναντίον τοῦ ταξικοῦ ἐχθροῦ, περήφανου ποὺ ὑπερασπίζεται ἐναντίον ἀνέμων καὶ παλιρροιῶν, παντοῦ καὶ πάντα, τὴ σημαία τῆς 4ης Διεθνοῦς.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΑΘΗΝΑ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΡΑΠΤΗΣ
(PABLO)

ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ
4ης ΔΙΕΘΝΟΥΣ 1938—1958

(*Ἱστορία τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀγώνων της*)

Τοῦ MICHEL PABLO

IV

ΕΝΟΤΗΤΑ
ΑΘΗΝΑ
2002

Αυτο το πρωτο μερος της μελετης του Μιχαλη Ραπτη - Παμπλο δημοσιευθηκε στο Μαρξιστικο Δελτιο τον Μαΐο 1963 για τα 25 χρονια της 4ης Διεθνους.
Ειχε γραφει απο τον Μιχαλη Ραπτη το 1958 για τα 20 χρονια της 4ης Διεθνους στα γαλλικα για το περιοδικο της Διεθνους. Υπενθυμιζουμε οτι εκεινο τον καιρο και απο το 1943 ηταν Γραμματεας της 4ης.

Το *Μαρξιστικό Δελτίο* ηταν τοτε το παρανομο θεωρητικο οργανο του Κομμουνιστικου Διεθνιστικου Κομματος Ελλαδας που ηταν τμημα της 4ης Διεθνους. Υπευθυνος για την συνταξη του περιοδικου ηταν ο Χριστος Αναστασιαδης.

Το δευτερο μερος δημοσιευθηκε στο ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ τον Ιουλιο 1963 τ. 23
Το τριτο μερος που παρουσιαζουμε μ'αυτο το φυλλαδιο δημοσιευθηκε στο ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ τον Σεπτεμβριο 1963 τ.24

Το τεταρτο μερος δημοσιευθηκε στο ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ τον Νοεμβριο 1963 τ. 25

IV

'Από τό τέλος τοῦ δεύτερου παγκόσμιου πολέμου ὥς τὸ 2ο Παγκόσμιο Συνέδριο ('Απρίλης 1948)

"Οταν ἐξετάζουμε ἐκ τῶν ὑστέρων τὴν ἱστορία τῆς 4ης Διεθνοῦς ἀπὸ τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο κ' ἐδῶ, βλέπουμε ἀμέσως πὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ ξεχωρίσουμε μιὰ πρώτη περίοδο, ποὺ πιάνει ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ὥς τὸ 2ο Παγκόσμιο Συνέδριο ('Απρίλης 1948) καὶ χαραχτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἑξῆς γενικὴ σκέψη: *'Η νέα διεθνὴς κατάσταση δεσπόζεται ἀπὸ τὴ δύναμη, ποὺ ἀπόχτησαν χάρη στὴν πολεμικὴ συγκυρία οἱ 'Ενωμένες Πολιτεῖες καὶ ἡ ΕΣΣΔ, καὶ ἀπὸ τὶς ἀμοιβαῖες σχέσεις τους. Στὸ συναγωνισμὸ ἰσχύος ποὺ ρίχτηκαν αὐτὲς οἱ δυὸ δυνάμεις, μὲ κίνδυνο νὰ φτάσουν καὶ ἴσαμε τρίτο παγκόσμιο πόλεμο, ὁ ἀμερικανικὸς ἰμπεριαλισμός, ἰσχυρότερος ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, προπορεύεται. Μόνον ἡ ἐπέμβαση τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης, μὲ τὴν ἡγεσία μιᾶς νέας ἐπαναστατικῆς μαρξιστικῆς πρωτοπορίας, θὰ μποροῦσε νὰ ἀποτρέψει τὸ νὰ ὑποκύψει ἡ ΕΣΣΔ σ' αὐτὴ τὴ δοκιμασία.*

'Η ἐκτίμηση τοῦ καθολικοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων ὑπὲρ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ—τοῦ

ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἰδιαίτερα—βασιζόταν, τότε, σὲ μιὰ σειρὰ πραγματικῶν δεδομένων, ὅπως προέκυπταν ἀπὸ τὴ διεθνῆ σύγκρουση: Παγκόσμια ἐξάπλωση τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ποὺ ἀπόχτησε τεράστια ἀνάπτυξη καὶ πλοῦτο κατὰ τὸν πόλεμο. Οἰκονομικὴ ἐξασθένιση τῆς ΕΣΣΔ. Ὑπεροπορτουνιστικὴ πολιτικὴ τῆς σοβιετικῆς γραφειοκρατίας καὶ τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων, ποὺ ὑπόσκαπτε καὶ μάλιστα ἔθετε σὲ θανάσιμο κίνδυνο τὶς ἐπαναστατικὲς θέσεις καὶ τὶς ἐπαναστατικὲς δυνατότητες στὶς κατεχόμενες ἀπὸ τὸ σοβιετικὸ στρατό χῶρες, τὶς καπιταλιστικὲς χῶρες τῆς Εὐρώπης καί τὶς ἀποικίες.

Ὅμως τὸ εἰδικὸ βάρος καθενὸς ἀπ' αὐτὰ τὰ δεδομένα, καθὼς καὶ ἡ δυναμικὴ τῆς ἀνάπτυξης καθενὸς ἀπ' αὐτά, καὶ προπαντὸς τῆς ἀλληλεπίδρασής τους, δὲν εἶχε ἀκόμα ἐκτιμηθεῖ ἀκριβῶς. Ἐκεῖνο ποὺ καθόριζε μιὰ σωστὴ ἐκτίμηση δυναμικῆς τῆς κατάστασης ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο εἶταν προπαντὸς τοῦτο: Οἱ ἀπογοητεύσεις ποὺ προκάλεσε ἡ διαγραφόμενη ἀποτυχία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπανάστασης, καὶ ἡ συμπεριφορὰ τῆς σοβιετικῆς γραφειοκρατίας στὶς χῶρες κατοχῆς τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ.

Ὅσο γινότανε φανερὸ ὅτι οἱ δυνατότητες ἐπιτυχίας τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπανάστασης, ποὺ εἶταν πραγματικὲς σὲ μιὰ σειρὰ χῶρες, ὅπως ἡ Ἰταλία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἑλλάδα, κινδύνευαν ἀκόμα μιὰ φορὰ νὰ πᾶνε χαμένες, ἐξαιτίας τῆς ὑπεροπορτουνιστικῆς πολιτικῆς τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων· ὅσο ἀκόμα, ἡ δυαδικότητα τῆς ἐξουσίας στὶς κατεχόμενες χῶ-

ρες παρατεινόταν, τὸ κίνημά μας ἔτεινε νὰ ὑποτιμᾶ τὶς ἱκανότητες ἀνασυγκρότησης τῆς ΕΣΣΔ καὶ νικηφόρας ἀντίστασης στὴν πίεση τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ποὺ βρισκόταν τότε σὲ πλήρη οἰκονομικὴ ἄνοδο, καὶ εἶχε μόνος αὐτὸς τὴν ἀτομικὴ βόμβα.

Βασίζαμε τὶς ἐπαναστατικές προοπτικές μας προπαντὸς στὴν ὄξυνση τῶν ἀντιφάσεων τοῦ καπιταλισμοῦ, στὶς πρόοδες τῆς ἀποικιακῆς ἐπανάστασης καὶ στὸ ρόλο τῆς ἐπαναστατικῆς μαρξιστικῆς πρωτοπορίας, ποὺ θ' ἀντικαθιστοῦσε τὶς παλιὲς ἐπίσημες ὀπορτουνιστικὲς ἡγεσίες.

Τὸν 'Απρίλη τοῦ 1949 συνερχόταν ἡ πρώτη μεταπολεμικὴ διεθνὴς Συνδιάσκεψη τῆς 4ης Διεθνοῦς, ποὺ συγκέντρωσε τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν τμημάτων τῆς 'Αγγλίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας, τοῦ Βελγίου τῆς 'Ολλανδίας, τῆς 'Ελβετίας, τῆς 'Ιρλανδίας, τῆς 'Ισπανίας, τοῦ Καναδᾶ, τῆς Παλαιστίνης καὶ μερικῶν ἄλλων χωρῶν, τοῦ δυτικοῦ ἡμισφαιρίου καὶ τῶν ἀποικιῶν.

'Ο πολιτικὸς προσανατολισμὸς τοῦ διεθνοῦς κινήματός μας αὐτὴν τὴν ἐποχὴ καθρεφτίζεται ἀρκετὰ καθαρὰ στὰ κύρια πολιτικὰ ντοκουμέντα, ποὺ ἐπεξεργάστηκε αὐτὴ ἡ Συνδιάσκεψη: τὴν ἀπόφαση γιὰ τὴν «Νέα ἰμπεριαλιστικὴ εἰρήνη καὶ τὴ συγκρότηση τῶν κομμάτων τῆς 4ης Διεθνοῦς» καὶ τὸ μανιφέστο μὲ τὸν τίτλο «Μόνο νικηφόρες σοσιαλιστικὲς ἐπαναστάσεις μποροῦν ν' ἀποτρέψουν τὸν τρίτο παγκόσμιο πόλεμο».

Τὰ ντοκουμέντα τῆς Συνδιάσκεψης ποντάρουν πάνω στὶς δυσχέρειες, τὶς οἰκονομικὲς καὶ πολιτικές, τοῦ καπιταλισμοῦ σὲ διεθνῆ

κλίμακα. Διαπιστώνουν τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν συγκέντρωση τοῦ παραγωγικοῦ μηχανισμοῦ μιᾶς σειρᾶς χωρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων, κατὰ πρῶτο λόγο, οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες καὶ ὁ Καναδᾶς, καὶ τὴν ἐκβιομηχάνιση νέων χωρῶν, διαδικασία ποὺ συνοδεύεται, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἀπὸ τὴν ἐξάντληση, τὴν ἀποσύνθεση καὶ τὴν καταστροφὴ τῆς οἰκονομίας ἄλλων χωρῶν. Ὑπογραμμίζουνε τὴν «τεράστια μείωση τοῦ εἰδικοῦ βάρους τῆς Εὐρώπης στὴν παγκόσμια οἰκονομία, ποὺ ἐπιτείνει στὸ ὕπαιθρο τὴν οἰκονομική της ἐξάρτηση ἀπὸ ἄλλες ἠπείρους, καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴν Ἀμερική».

Στὸν εἰδικὰ οἰκονομικὸ τομέα, ἡ ἐξέλιξη καὶ οἱ προοπτικὲς τῆς Συνδιάσκεψης τοῦ Ἀπρίλη 1946 θεμελιώνονταν ὡς ἑξῆς: «Ἐνῶ ὁ πόλεμος εὐνοοῦσε τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν συγκέντρωσή τοῦ παραγωγικοῦ μηχανισμοῦ ὁρισμένων χωρῶν καὶ πρῶτα-πρῶτα τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, κι ἀνύψωνε τὴν παραγωγικὴν ἱκανότητα τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας στὸ σύνολό της σὲ ἐπίπεδα ἀνώτερα τοῦ 1939, προκαλοῦσε ταυτόχρονα τὴ γενικὴ φτώχεια, ποὺ τονιζόταν ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν τεράστιο ὄγκο τῶν κρατικῶν δανείων σ' ὅλες τὶς χῶρες (ἀκόμα καὶ στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες), τὸν πληθωρισμό, τὴν κρίση τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς, καὶ συνεπῶς τὴν πτώση τῆς ἀπορροφητικῆς ἱκανότητας τῆς παγκόσμιας ἀγορᾶς. Ὁ πόλεμος ὄχι μόνο δὲν ἔλυσε τὴν κρίση τῶν διεξόδων· ἀντίθετα, τὴν ἐπιδείνωσε σὲ μεγάλο βαθμό».

Πάνω σ' αὐτὴν τὴν ἐκτίμηση, ἡ Συνδιάσκεψη τοῦ Ἀπρίλη διέγραφε τὴν ἀκόλουθη

γενική οἰκονομική προοπτική: «Ἡ ἐπανάληψη τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητας τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν πού ἔπληξε ὁ πόλεμος, καί ἰδιαίτερα τῶν χωρῶν τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης, θά χαραχτηρίζεται ἀπό ρυθμούς ἰδιαίτερα ἀργούς, πού θά τήν κρατοῦν γιά πολύ καιρό σέ ἐπίπεδα κοντά στή στασιμότητα καί στό μαρασμό. Ἡ ἀμερικανική οἰκονομία, ἡ μόνη πού μπορεῖ νά ἱκανοποιήσει τίς ἄμεσες ἀνάγκες τῆς παγκόσμιας ἀγορᾶς, θά γνωρίσει στήν ἀρχή μιά σχετική ἀνάπτυξη, πού θά ἐνθαρρύνει τήν πλήρη λειτουργεία τοῦ παραγωγικοῦ της μηχανισμοῦ. Ὡστόσο, οἱ περιορισμένες ἱκανότητες τῆς ἐσωτερικῆς καί διεθνοῦς ἀγορᾶς, πολύ σύντομα, θά ἀνακόψουν αὐτήν τήν αὔξηση τῆς παραγωγῆς. Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες θά βαδίσουν πρός μιά νέα οἰκονομική κρίση, πιό βαθειά καί πιό ἐκτεταμένη ἀπό τήν κρίση τοῦ 1929—1930, πού οἱ συνέπειές της θά κλονίσουν τό σύνολο τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας».

Ξεκινώντας ἀπό μιά γενική ἀνάλυση τῆς οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καί διεθνοῦς κατάστασης, τά ντοκουμέντα τῆς Συνδιάσκεψης τοῦ Ἀπρίλη ἔθεταν τήν προοπτική μιᾶς «μακρᾶς περιόδου μεγάλων οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, σπασμῶν, μερικῶν καί γενικῶν κρίσεων». Ἀπ᾽αὐτήν τήν ἄποψη, τά ντοκουμέντα ἐπέμεναν ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά μή «βγάζομε τά συμπεράσματά μας γιά τήν πραγματική δυναμική τῆς ἐπαναστατικῆς ἀνόδου, περιοριζόμενοι σ᾽ εὐρωπαϊκή κλίμακα, καί σημειώνοντας ἁπλῶς τήν πρόσκαιρη ἀπουσία τῆς γερμανικῆς ἐπανάστασης, ὅσο σημαντική κι ἄν εἶναι αὐτή ἡ ἀπουσία». «Σήμερα πρό-

κειται γιὰ μιὰ παγκόσμια κρίση ποὺ ποτε ἄλλοτε δὲν ἔφτασε σὲ τέτοιο σημεῖο, γιὰ μιὰ παγκόσμια ἐπαναστατικὴ ἄνοδο, ποὺ, μολονότι ὡριμάζει ἀνισόμετρα στὶς διάφορες χῶρες τοῦ κόσμου, δὲν παύει ν' ἀσκεῖ ἀμοιβαία ἐπίδραση ἀπὸ τὴν μιὰν ἑστία στὴν ἄλλη, καὶ καθορίζει μιὰ μακρὰ ἐπαναστατικὴ προοπτική».

Εἶναι φυσικὰ εὔκολο, ***ἐκ τῶν ὑστέρων***, νὰ κριτικάρει κανεὶς τὴν ὑποτίμηση τῆς ἐπαναλειτουργίας τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας, ἢ τὸ ποντάρισμα πάνω στὴν ἀμερικανικὴ κρίση κλασικοῦ τύπου. Πρέπει, ὡστόσο, νὰ κάνομε μιὰ προσπάθεια μὲ τὴ φαντασία μας καὶ νὰ σταθοῦμε στὶς τοτινὲς συγκεκριμένες συνθῆκες, μὲ τὴν ἀληθινὰ κατεδαφισμένη εὐρωπαϊκὴ οἰκονομία, μὲ τὸν παραγωγικὸ μηχανισμὸ ἐξαρθρωμένο στὶς πιὸ πολλὲς χώρες, τοὺς ἐργάτες σὲ ἐξέγερση, καὶ τὴν ἀμερικανικὴ βοήθεια περιορισμένη σὲ εἴδη διατροφῆς, προορισμένα ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ἀληθινὴ πεῖνα ποὺ ἐπικρατοῦσε λίγο πολὺ παντοῦ πάνω στὴν ἤπειρο, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴ Γερμανία.

Ἡ πραγματικὴ ἐπαναλειτουργία τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας εἶναι κάτι ποὺ ἔγινε μετὰ τὸ 1948, ἂν ὄχι τὸ 1950, καὶ ἡ πραγματικὴ κανονική της λειτουργία χρονολογεῖται μόνο ἀπὸ τὸ 1953. Δηλαδή, πολλὰ χρόνια μετὰ τὴν ἰσχυρὴ συμβολὴ τῆς συστηματικῆς οἰκονομικῆς βοήθειας τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν γιὰ τὴν ἀνόρθωση τῆς οἰκονομίας, καὶ ***μετὰ τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ ἐργατικὴ τάξη, παροτρυνόμενη καὶ παραπλανώμενη ἀπὸ τὶς ρεφορμιστικὲς καὶ σταλινικὲς ἡγεσίες.***

Τότε, πού μόλις βγαίναμε στόν πολεμο, μέ τήν καπιταλιστική οἰκονομία τῆς Εὐρώπης ρημαγμένη καί τό προλεταριάτο σέ ἐπαναστατικό ἀναβρασμό, ἡ 4η Διεθνής εἶχε ἀπόλυτα δίκιο νά δίνει τό βάρος στήν ἄρνηση τῶν μαζῶν νά πληρώσουν αὐτές τά σπασμένα τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, καί νά δεχτοῦν, σέ βάρος τοῦ δικοῦ τους βιοτικοῦ ἐπιπέδου. νά μερεμετίσουν τό καταρρέον καπιταλιστικό καθεστώς.

Ἡ προπτική τῆς κανονικῆς λειτουργίας τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας δέν θά μποροῦσε νά εἶναι παρά μόνον συνέπεια μιᾶς ἧττας τῶν ἐπαναστατικῶν δυνατοτήτων καί προοπτικῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ προλεταριάτου.

Ἡ 4η Διεθνής, αὐτά τά χρόνια, δέν εἴταν ἕτοιμη νά δεχτεῖ ἐκ τῶν προτέρων αὐτήν τήν ἧττα ὡς ἀναπότρεπτη. Ὑπολόγιζε στούς ἀγῶνες τοῦ εὐρωπαϊκοῦ προλεταριάτου κ' ἔριχνε τό βάρος της, ὅσο κι ἄν εἴταν περιορισμένο, σ' αὐτούς τούς ἀγῶνες, γιά μιάν ἐπαναστατική λύση τῆς ἀδιαμφισβήτητης κρίσης τοῦ εὐρωπαϊκοῦ καπιταλισμοῦ. Σ' αὐτό, ἄλλωστε, ἔγκειται καί ἡ πολιτική διαφοροποίηση πού ἔγινε ἐκείνη τήν ἐποχή στίς γραμμές τοῦ κινήματός μας, στήν Εὐρώπη καί διεθνῶς.

Μιά τάση, κατά βάθος δεξιά, ἀπογοητευμένη ἀπό τή μή ἄμεση, εὐθύς μέ τό τέλος τοῦ πολέμου, πραγματοποίηση τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπανάστασης, ἐντυπωσιασμένη ἀπό τή μαζική ἐπιρροή τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων, ἄρχιζε νά ὑπολογίζει στήν καπιταλιστική σταθεροποίηση στήν Εὐρώπη, σέ μιά βάση οἰκονομικῆς εὐημερίας καί ἀστικῆς δη-

μοκρατίας. Ἀπάλυνε τὸν ἀκανόνιστο, σπασμωδικό, ποὺ διαπερνιέται ἀπὸ ἀπότομές στροφές καὶ κρίσεις, χαραχτήρα τῆς ἐξέλιξης τῆς διεθνοῦς κατάστασης, πρὸς χάρη μιᾶς ἐξέλιξης περισσότερο ἐλεγχόμενης, «εἰρηνικῆς», «δημοκρατικῆς» καὶ κοινοβουλευτικῆς.

Κηλιδωμένη ἀπὸ ἀναμφισβήτητο φιλοσταλινικὸ ὀπορτουνισμὸ κατὰ τὸ ἀπόγειο τῆς κοινοβουλευτικῆς δύναμης ποὺ γνώρισαν τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα ἀπὸ τὸ 1945 ὥς τὸ 1947, αὐτὴ ἡ τάση γλίστρησε, ἐν συνεχείᾳ, ἀπὸ τότε ποὺ παγιώθηκε ὁ «ψυχρὸς πόλεμος» σὲ σεχταριστικὲς ἀντισταλινικὲς θέσεις, στιγματισμένες μὲ φιλοδυτικὸ ὀπορτουνισμό.

Ἄλλες τάσεις, ἀντίθετα, αὐτὴν τὴν ἴδια πρώτη μεταπολεμικὴ περιοδο, μὲ διαψευσμέτες τὶς ἐλπίδες ἀπὸ τὴν ὑπεροπορτὀυνιστικὴ πολιτικὴ τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων καὶ τὴ συμπεριφορὰ τῆς σοβιετικῆς γραφειοκρατίας στὶς κατεχόμενες, λεηλατημένες, διαμελισμένες καταπιεζόμενες χῶρες, ἀναζωπύρωσαν τὶς συζητήσεις γιὰ τὸν χαραχτήρα τῆς ΕΣΣΔ καὶ τοῦ σταλινισμοῦ, ὑποστηρίζοντας τὶς ρεβιζιωνιστικὲς γιὰ τὰ προβλήματα αὐτὰ θέσεις, τοῦ «κρατικοῦ καπιταλισμοῦ» ἢ τοῦ «γραφειοκρατικοῦ κολλεχτιβισμοῦ».

Ἀλλὰ οἱ οὐσιαστικὲς δυνάμεις τῆς Διεθνοῦς κρατήθηκαν σταθερὰ μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν τάσεων, δείχνοντας ὅλο καὶ μεγαλύτερην ἱκανότητα νὰ προσαρμόζουν προσφορότερα τὸν ἐπαναστατικό της ἀναπροσανατολισμὸ μέσα στὶς ἔκτακτες ἐξελίξεις, χαραχτηριστικὲς τῆς νέας κατάστασης, ποὺ δημιούργησε τὸ τέλος τοῦ δεύτερου παγκόσμιου πολέμου.

Βέβαια, μπορεῖ κανεὶς ἀκόμα σήμερα νὰ σταθεῖ σ' αὐτό, ποὺ φαίνεται νὰ ὑπῆρξε μιὰ προοπτικὴ κεντρικὴ καὶ συνάμα μὴ ἐπαληθευμένη, τοῦ κινήματός μας ἐκείνην τὴν ἐποχή: ***τὴν κρίση κλασικοῦ τύπου στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες.***

Ἡ ἀμερικανικὴ οἰκονομία ἀπὸ τὸν πόλεμο κ' ἐδῶ γνώρισε ***ὑφέσεις***, μὰ ὄχι ***κλασικὲς κρίσεις***, καὶ αὐτὸ τὸ ζήτημα, φυσικά, χρειάζεται κάποιαν ἐξήγηση.

Τὸ κίνημά μας ἄρχισε νὰ τὸ θέσει σχετικῶς ἀργά, περὶ τὸ 1955, κατὰ τὸν ἐξαιρετικὸν ὀργασμό, ποὺ γνώρισε ἡ καπιταλιστικὴ οἰκονομία στὰ χρόνια 1953—1957 καὶ τὶς ἀναμφισβήτητες ἐπιπτώσεις του στὴν ἐξέλιξη τῆς διεθνοῦς καὶ κοινωνικῆς κατάστασης. Θὰ ἐπανέλθουμε, λοιπόν, παρακάτω, σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Πρὸς τὸ παρόν, ἀρκεῖ νὰ ποῦμε ὅτι ἡ προοπτικὴ τῆς οἰκονομικῆς κρίσης στὴν Ἀμερική, ὑπολογιζόμενης σ' ἕνα κοντινὸ μέλλον καὶ μὲ μορφὴ κλασική, εἶχε, φυσικά, σὰν ἀποτέλεσμα νὰ ὑπερτιμοῦμε τὶς δυνατότητες ἐπαναστατικῆς κρίσης μέσα στὶς ἀνεπτυγμένες καπιταλιστικὲς χῶρες, καὶ ἰδιαίτερα στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες.

Αὐτὴ ἡ ἐκτίμηση, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ σημασία ποὺ ἀποδίδαμε ἐκείνην τὴν ἐποχὴ στὸν ἀμερικανικὸν ἰμπεριαλισμό, ἔδειχνε, πρόωρα, κοντινὴ τὴν ὥρα τῆς ἀμερικανικῆς ἐπανάστασης. Σὲ μιὰ τέτοια προοπτική, οἱ πραγματικὲς πρόοδες, ἐν τῷ μεταξύ, τῆς ἀποικιακῆς ἐπανάστασης φαίνονταν σχετικῶς ὠχρές, καὶ δὲν θεωροῦνταν νὰ εἶχαν τὸ ειδικὸ βάρος ποὺ σήμερα πρέπει νὰ τοὺς ἀνα γνωρίσουμε μέσα στὴ συγκεκριμένη ἀνάπτυ-

ξη τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης τῆς ἐπο- χῆς μας.

Τὸ σημαντικὸ ντοκουμέντο «*Θέσεις γιὰ τὴν ἀμερικανικὴ ἐπανάσταση*», ποὺ ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὴ 12η ἐθνικὴ Συνδιάσκεψη τοῦ Σοσια- λιστικοῦ Κόμματος Ἐργατῶν (Σ.Κ.Ε.) στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, εἶναι χαρακτηριστικὸ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος. Ἄξονας τοῦ ντοκου- μέντου εἶναι ἡ προοπτικὴ τῆς «ἐπερχόμενης οἰκονομικῆς κρίσης» στὶς Ἑνωμένες Πολι- τεῖες, κλασικοῦ τύπου: «Μέσα στὴν ὁμαλὴ πορεία, θὰ ἔρθει ἀναγκαστικὰ μιὰ νέα κρί- ση καὶ μιὰ νέα πτώση, ποὺ μπροστά τους οἱ συνθῆκες τοῦ 1929—1930 θὰ μοιάζουν εὐη- μερία».

Τὸ ντοκουμέντο ἀφ' ἑτέρου διαπνέεται ἀπὸ τὴν ἰδέα τοῦ «ἀποφασιστικοῦ» ρόλου τῆς Ἀμερικῆς στὸν κόσμο. Συνάγει τὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

«Ἂν οἱ ἐπαναστάσεις στὴν Εὐρώπη καὶ στὶς ἀποικίες— ποὺ σήμερα εἶναι στὴν ἡμε- ρήσια διάταξη—γίνουν πρὶν φτάσει στὸ ἀπο- κορύφωμά της ἡ πάλη στὶς Ἑνωμένες Πο- λιτεῖες, θὰ βρεθοῦν ἀμέσως στὴν ἀνάγκη νὰ ὑπερασπίσουν τὶς καταχτήσεις τους ἐνάντια στὶς οἰκονομικὲς καὶ στρατιωτικὲς ἔφοδες τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ τέρατος».

«Παντοῦ ἡ ἱκανότητα τῶν ἐξεγερμένων λαῶν ν' ἀντισταθοῦν θὰ ἐξαρτηθεῖ σὲ μεγά- λο βαθμὸ ἀπὸ τὴ δύναμη καὶ τὴ μαχητικό- τητα τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἐργατικοῦ κινήμα- τος στὴν Ἀμερική».

«Τὸ πρόβλημα: Σοσιαλισμὸς ἢ Καπιτα- λισμὸς δὲ θὰ λυθεῖ παρὰ μονάχα ἅμα λυθεῖ στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες».

«Οἱ ἀποφασιστικὲς μάχες γιὰ τὸ κομμουνιστικὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας θὰ δοθοῦν στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες».

* *

Τὸ 1947 χαρακτηρίζεται ἀπὸ σημαντικὲς ἐξελίξεις στὸ διεθνῆ καὶ κοινωνικὸν τομέα: Ὁ λόγος τοῦ Τροῦμαν τῆς 12 Μαρτίου ποὺ ἐγκαινιάζει κατὰ κάποιον τρόπο τὸν «ψυχρὸ πόλεμο» καὶ ἡ ἐνεργητικὴ ἐπέμβαση τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Τουρκία. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ γιὰ τὴ σταθεροποίηση τοῦ καπιταλισμοῦ στὴν Εὐρώπη. Ἡ συγκρότηση τῆς Κόμινφορμ τὸ Σεπτέμβρη. Ἡ ἀπελευθέρωση τῶν Ἰνδιῶν. Οἱ πρόοδοι τῆς βιετναμικῆς ἐπανάστασης. Ὁ δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος στὴν Ἑλλάδα. Ὁ πόλεμος τῆς Ἰνδοκίνας. Οἱ μεγάλοι ἐργατικοὶ ἀγῶνες στὴ Γαλλία, στὴν Ἰταλία, στὸ Βέλγιο, στὴν Ὁλλανδία, στὴν Ἰαπωνία κλπ.

Ἡ 4η Διεθνής, ἀναδιοργανωμένη ἀπὸ τὴ Συνδιάσκεψη τοῦ Ἀπρίλη 1946, παίρνει θέση σὲ ὅλα τὰ γεγονότα καὶ μετέχει ἐνεργητικὰ στὶς ταξικὲς μάχες.

Ἡ Συνδιάσκεψη τοῦ Ἀπρίλη 1946 πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ διαλύσει τὴ Διεθνῆ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ τὴ Διεθνῆ Γραμματεία, ποὺ εἶταν ἔξω ἀπὸ τήν Εὐρώπη κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου, καὶ νὰ ἐκλέξει μιὰ νέα Δ.Ε.Ε. καὶ μιὰ νέα Δ.Γ., κυρίως ἀπὸ εὐρωπαϊκὰ στοιχεῖα, βάσει τῶν πυρήνων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Γραμματείας (1).

Ἀπὸ τότε καὶ στὸ ἑξῆς, οἱ διευθυντικοὶ

ὀργανισμοὶ τῆς Διεθνοῦς ἀρχίζουν νὰ συνεργχονται καὶ νὰ λειτουργοῦν κανονικά. Ἡ πρώτη ὁλομέλεια τῆς νέας Δ.Ε.Ε. συνῆλθε στίς 15 ἕως στὶς 18 Ἰουνίου 1946. Ἐνέκρινε μιὰ σειρὰ σημαντικῶν ἀποφάσεων: Γιὰ τὴν ἀνάκληση τῶν στρατευμάτων κατοχῆς ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ἀποικιῶν. Γιὰ τὴν κατάσταση στὴν Ἱσπανία. Γιὰ τὴν ἑνοποίηση τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος Ἐργατῶν (S.W.P.) καὶ τοῦ Κόμματος τῶν Ἐργατῶν (W.P.) στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες. Γιὰ τὴν ὀπρτουνιστικὴ παρέκκλιση τῆς πλειοψηφίας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΔΚΚ (γαλλικοῦ τμήματος) στὸ ζήτημα τοῦ ἀπολογισμοῦ στὴ Γαλλία τῆς 5 Μαΐου 1946. Γιὰ τὴν τακτικὴ τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος (R.C.P., ἀγγλικὸ τμῆμα) ἔναντι τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος (Labour Party).

Τὸν Ὀκτώβρη 1946 συνῆλθε ἡ 2η Ὁλομέλεια τῆς Δ.Ε.Ε. ποὺ ἄνοιξε μέσα στὴ Διεθνῆ τὴν προκαταρχτικὴ συζήτηση γιὰ τὴ σύγκληση τοῦ 2ου Παγκόσμιου Συνεδρίου τῆς 4ης Διεθνοῦς. Ἡ συζήτηση αὐτὴ θὰ γινόταν εἰδικότερα γιά: Τὸ πρόβλημα τῆς ΕΣΣΔ καὶ τὴν πολιτικὴ τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων. Τὴν ἔννοια τοῦ Μεταβατικοῦ Προγράμματος καὶ τὸν τρόπο ἐφαρμογῆς του. Τὴν ἀκολουθητέα

(1) Ἐξελέγησαν μέλη τῆς νέας Δ.Ε.Ε. παμψηφεί, 2 Βρεταννοί, 2 Γάλλοι, 1 Γερμανός, 1 Ἰταλός, 1 Βέλγος, 1 Ἱσπανός, 4 Βορειοαμερικανοί, 1 Νοτιοαφρικανός, 1 ἀπὸ τὸ Βιετνάμ καὶ 1 γραμματέας. Μεταξὺ τῶν ἀναπληρωματικῶν εἶταν ἕνας σύντροφος Ἰνδὸς κι ἕνας σύντροφος Κινέζος.

τακτική γιά συγκρότηση μαζικῶν ἐπαναστατικῶν μαρξιστικῶν κομμάτων. Ἡ ἡμερήσια διάταξη, πού προβλήθηκε γιά τή συζήτηση, καθρέφτιζε σέ μεγάλο βαθμό τά κύρια προβλήματα πού ἀποσχολοῦσαν τότε τή Διεθνῆ, καί γιά τά ὁποῖα ἐκδηλώθηκαν διαφωνίες.

Ἡ 3η Ὁλομέλεια τῆς Δ.Ε.Ε., πού συνῆλθε στά τέλη τοῦ Μαρτη 1947, ἐνέκρινε μιά σειρά σημαντικῶν ντοκουμέντων: Ἀνοιχτή ἐπιστολή στούς ἐργάτες τῆς Ἰαπωνίας. Ἔκκληση ἀλληλεγγύης πρός τίς μάζες τῆς Ἰνδοκίνας, πού ἀγωνίζονταν ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ἔκκληση πρός τούς ἐργάτες τῆς Εὐρώπης καί τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ν' ἀντιταχτοῦν στά σχέδια τῶν ἰμπεριαλιστῶν καί τῆς σοβιετικῆς γραφειοκρατίας σχετικά μέ τή Γερμανία, καί ἰδιαίτερα τήν ἐκμετάλλευση τοῦ Ρούρ.

Τό Μανιφέστο ἐναντίον τοῦ πολέμου τῆς Ἰνδοκίνας κατέληγε καλώντας «ὅλες τίς ἐργατικές ὀργανώσεις νά διακηρύξουν τήν ἀλληλεγγύη τους πρός τόν ἀγώνα τῶν ἰνδοκινεζικῶν καί ἀποικιακῶν μαζῶν ἐναντίον τῆς ἰμπεριαλιστικῆς καταπίεσης καί νά μποϋκοτάρουν τήν παραγωγή καί τήν ἀποστολή ὑλικοῦ στά ἰμπεριαλιστικά στρατεύματα».

Τό Μανιφέστο γιά τή Γερμανία ἐπιτίθονταν ἐναντίον «τῶν ληστρικῶν σχεδίων τῶν Τεσσάρων Μεγάλων», ἐναντίον «τῶν προσαρτήσεων, τῶν ἐπανορθώσεων καί τῶν ἀποπειρῶν διαμελισμοῦ τῆς Γερμανίας» καί τασσόταν ὑπέρ μιᾶς «ἑνιαίας καί ἐλεύθερης γερμανικῆς Δημοκρατίας τῶν ἐργατῶν καί τῶν χωρικῶν».

Ἡ 4η Ὁλομέλεια τῆς Δ.Ε.Ε., ἡ τελευταία ὁλομέλεια πρὶν ἀπὸ τὴ σύγκληση τοῦ 2ου Παγκόσμιου Συνεδρίου, συνῆλθε τὸ Σεπτέμβρη 1947.

Ἡ ἀναδιοργάνωση τῶν δυνάμεων τῆς Διεθνοῦς καὶ ἡ ἀνάπτυξη αὐτὴν τὴν περίοδο καθρεφτίζεται καθαρὰ τόσο στὴν ἰδεολογικὴ ὅσο καὶ στὴν πραχτικὴ δραστηριότητα τῶν διαφόρων τμημάτων της καὶ τῶν νέων ὀργανώσεων ποὺ δημιουργεῖ. Ὁ κεντρικὸς τύπος τῆς Διεθνοῦς αὐτὴν τὴν ἐποχή, ποὺ ἀντιπροσωπεύεται οὐσιαστικὰ ἀπὸ τὸ θεωρητικὸ περιοδικὸ ὄργανο «*Τετάρτη Διεθνής*«» (Quatrième Internationale»), εἶναι πιστὸς καθρέφτης αὐτῆς τῆς δραστηριότητας.

Ἡ σύγκληση τοῦ 2ου Παγκόσμιου Συνεδρίου ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ πιστοποιηθοῦν χτυπητὰ τόσο οἱ ὀργανωτικὲς πρόοδες, ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸν πόλεμο κ' ἐδῶ, ὅσο καὶ τὸ ἰδεολογικὸ καὶ πολιτικὸ ὡρίμασμα τῆς Διεθνοῦς.

Οἱ ἐργασίες τοῦ 2ου Παγκόσμιου Συνεδρίου τῆς 4ης Διεθνοῦς, ποὺ ἄρχισαν στὶς ἀρχὲς τοῦ Ἀπρίλη 1948, κράτησαν τρεῖς βδομάδες. Περίπου 50 ἀντιπρόσωποι ἐκπροσώπησαν 22 ὀργανώσεις τῆς 4ης Διεθνοῦς καὶ 19 διάφορες χῶρες ἔλαβαν μέρος στὸ Συνέδριο, ποὺ ἔγινε στὸ Παρίσι.

Μεταξὺ τῶν συνέδρων εἶταν ἀντιπρόσωποι ἀπὸ τὶς περισσότερες εὐρωπαϊκὲς χῶρες, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν χωρῶν ποὺ εἶταν ἀκόμα ὑπὸ ἀμερικανικὴ ἢ σοβιετικὴ κατοχή, ἀπὸ τὴ Βόρεια καὶ τὴ Νότια Ἀμερική, τὴν Ἀφρική, τὴ Μέση καὶ τὴν Ἄπω Ἀνατολή. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀντιπροσώπων

τῶν ἀποικιακῶν καὶ μισοαποικιακῶν χωρῶν εἶταν ἤδη ἰδιαίτερα μεγάλος. Τὰ κύρια ντοκουμέντα, ποὺ ἐνέκρινε ἢ ἐπεξεργάστηκε τὸ Συνέδριο, εἶταν:

Ἡ γενικὴ πολιτικὴ ἀπόφαση γιὰ τὴν «Παγκόσμια κατάσταση καὶ τὰ καθήκοντα τῆς 4ης Διεθνοῦς». Οἱ θέσεις γιὰ τὴν «ΕΣΣΔ καὶ τὸ σταλινισμό», γιὰ τὸν ἀγώνα τῶν ἀποικιακῶν λαῶν καὶ τὴν παγκόσμια ἐπανάσταση. Τὸ προγραμματικὸ Μανιφέστο «Ἐναντίον τῆς Γουὼλ Στρὴτ καὶ τοῦ Κρεμλίνου! Γιὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ «Κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου»!, Γιὰ τὴν παγκόσμια σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση!» — ποὺ ἀπευθυνόταν στοὺς καταπιεζόμενους ὅλου τοῦ κόσμου. Τὸ νέο καταστατικὸ τῆς 4ης Διεθνοῦς. Τέλος ἡ ἔκθεση δράσης τῆς Διεθνοῦς Γραμματείας σχετικά μὲ τὰ «δέκα χρόνια ἀγώνων» τῆς 4ης Διεθνοῦς. Διάφορες δευτερεύουσες ἀποφάσεις ἀναφέρονταν στὸ διακανονισμὸ πολιτικῶν καὶ ὀργανωτικῶν ζητημάτων διαφόρων ὀργανώσεων τῆς Διεθνοῦς.

Οἱ ἀντιπρόσωποι στὸ 2ο Παγκόσμιο Συνέδριο δὲν παρέλειψαν νὰ «χαιρετίσουν τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ σύνοδός τους συνέπιπτε μὲ τὴν 100ὴ ἐπέτειο τοῦ ***Κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου***, τῆς πρώτης προγραμματικῆς διακήρυξης τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ καὶ τοῦ παγκόσμιου ἐργατικοῦ κινήματος ποὺ ἐμψύχωσε».

Ἡ στιγμὴ τοῦ Συνεδρίου φαινόταν κρίσιμη: «Τρία χρόνια μόλις μετὰ τὸ τέλος τοῦ δεύτερου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ποὺ ρήμαξε τὸν πλανήτη κ' ἔσπρωξε ὥς τὸν παροξυσμὸ ὅλες τὶς ἀντιφάσεις τοῦ καπιταλιστικοῦ

καθεστῶτος, ἡ ἀνθρωπότητα βρίσκεται ξανὰ μπροστὰ σὲ μιὰν ἅλυσίδα δεινῶν, ποὺ εἶναι συμφυῆ μ' αὐτὸ τὸ καθεστὼς ὅσο ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται: προοπτικὴ μιὰ νέας παγκόσμιας οἰκονομικῆς κρίσης, κίνδυνος διχτατορίας καὶ φασισμοῦ, τρίτος παγκόσμιος πόλεμος ἀτομικός». ("Αρθρο τῆς «Τετάρτης Διεθνοῦς» γιὰ τὸ 2ο Παγκόσμιο Συνέδριο, Μάρτης—'Απρίλης 1948).

Βρισκόμασταν, πραγματικά, στὴν ἀκμὴ τοῦ «ψυχροῦ πολέμου», ποὺ ἄλλαξε σημαντικὰ τὴν ὄψη τῆς διεθνοῦς κοὶ κοινωνικῆς κατάστασης ἀπὸ τὸ 1946. 'Απὸ ἐκείνη τὴν ἐποχή, ἔλεγε ἡ ἀπόφαση τοῦ Συνεδρίου γιὰ τὴν «Παγκόσμια κατάσταση», «ἔγιναν ἐξελίξεις τόσο στὸν οἰκονομικὸν ὅσο καὶ στὸ πολιτικὸν τομέα, ποὺ ἐπιτρέπουν νὰ καθορίσομε μὲ περισσότερη ἀκρίβεια τὸν χαραχτῆρα τῆς σημερινῆς περιόδου, καθὼς καὶ τὶς προοπτικὲς καὶ τὰ καθήκοντα γιὰ τὸ προσεχὲς μέλλον». «Βασικά, ἡ περίοδος ποὺ ἄρχισε μὲ τὸν πόλεμο ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι περίοδος ***ἀσταθοῦς ἰσορροπίας***, δηλαδὴ περίοδος οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν δυσχερειῶν, σπασμῶν καὶ κρίσεων, ἀπὸ τὴ μιὰ χώρα στὴν ἄλλη, ποὺ γεννάει ἀναπόφευχτα μεγάλους ἀγῶνες τῶν προλεταριακῶν καὶ ἀποικιακῶν μαζῶν. 'Αναπτυσσόμενοι καὶ ὀξυνόμενοι αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες θέτουν σὲ κίνδυνο τὸ ἴδιο τὸ καπιταλιστικὸ καθεστώς».

"Ομως, «ἂν δὲν ὑπάρξει μιὰ ἐπαναστατικὴ διέξοδος, ἡ ἐπιτεινόμενη κρίση τοῦ καπιταλισμοῦ ἀπειλεῖ νὰ ὁδηγήσει ξανὰ στὸ φασισμὸ καὶ τὸν πόλεμο, ποὺ αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ

έθετε σὲ κίνδυνο τὴν ὕπαρξη καὶ τὸ μέλλον ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας».

Στὸν τομέα τῶν οἰκονομικῶν προοπτικῶν, τὸ 2ο Παγκόσμιο Συνέδριο, λαμβάνοντας ὑπόψη τὶς πρόοδες τῆς ἀνοικοδόμησης τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ, ἐπέμενε στὸν ἀνώμαλο καὶ πρόσκαιρο χαραχτήρα τῆς οἰκονομικῆς ἀνόρθωσης. Ἐπισήμαινε, ἀφ' ἑτέρου, τὰ «προειδοποιητικὰ σημάδια μιᾶς προσεχοῦς πτώσης» στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες χωρὶς νὰ δίνει τὸ βάρος, αὐτὴ τὴ φορά, σὲ μιὰ ἐπικείμενη κρίση τοῦ κλασικοῦ τύπου.

Τὸ 2ο Παγκόσμιο Συνέδριο ἐξακολουθοῦσε νὰ θεωρεῖ ὅτι ὁ γενικὸς συσχετισμὸς τῶν δυνάμεων εἶταν ὑπὲρ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ὁ ἀμερικανικὸς ἰμπεριαλισμός, σύμφωνα μὲ τὸ 2ο Συνέδριο, «πέτυχε νὰ σφίξει τὸν κλοιὸ γύρω ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ σ' ὅλους τοὺς τομεῖς: διπλωματικόν, οἰκονομικόν, πολιτικό, στρατιωτικὸ καὶ προπαγανδιστικό». Ὡστόσο, «παρὰ τὴν ὑπεροχή του στοὺς ἀτομικοὺς ἐξοπλισμοὺς» καὶ τὶς διάφορες ἐπιτυχίες του, δὲν εἶχε ἀκόμα προετοιμαστεῖ γιὰ τὴν ἐξαπόλυση ἑνὸς πολέμου.

Ὁ λόγος εἶταν ὁ ἑξῆς: «Ὁ ἀμερικανικὸς ἰμπεριαλισμός, πρὶν ριχτεῖ στὸν πόλεμο, πρέπει πρῶτα νὰ δοκιμάσει πραγματικὰ τὸ οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο καὶ νὰ ἑδραιώσει, τόσο στὴν Εὐρώπη ὅσο καὶ στὴν Ἀσία, στερεὰ στηρίγματα ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ πιστέψει πὼς θὰ μποροῦσε νὰ κυριαρχήσει γρήγορα καὶ πραγματικὰ πάνω στὸ παγκόσμιο

χάος που αναποφευχτα θὰ προκύψει» ἀπὸ ἕναν τέτοιον πόλεμο (*) (Πολιτικὴ Ἀπόφαση).

Ἔναντι τῆς ἐπιθετικότητας τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς, ἡ σοβιετικὴ γραφειοκρατία, ποὺ στὸ μεταξὺ σημείωσε ἀξιόλογες πρόοδες στὴν ἀνοικοδόμηση τῆς οἰκονομίας της, ἀντιδροῦσε «μὲ τὸ νὰ σταθεροποιεῖ τὸν ἔλεγχό της στὶς χῶρες τῆς δικῆς της ζώνης καὶ νὰ ἐκτραχύνει τὴν ἀντιπολίτευση τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες ποὺ ἔμπαιναν στὴν ἀμερικανικὴ τροχιά».

Τὸ 2ο Παγκόσμιο Συνέδριο, μολονότι ἔκαμε ὁρισμένα βήματα πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς θέσης τῆς «διαρθρωτικῆς ἀφομοίωσης» τῶν κατεχόμενων ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ χωρῶν, στεκόταν ἀκόμα στὸ χαραχτηρισμό τους σὰν κρατῶν οὐσιαστικὰ ἀστικῶν. Ἀλλὰ ἤδη δὲν ἐπικρατοῦσε πιὰ ὁμοφωνία μέσα στὴ διεθνῆ ἡγεσία γιὰ τὸ πρόβλημα τοῦτο καὶ ἐσωτερικὲς συζητήσεις ἄναψαν, θέτοντας ὑπὸ ἀμφισβήτηση τὴν ἰσχὺ αὐτῆς τῆς θέσης.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τοῦ «ψυχροῦ πολέμου» ἡ ἴδια ἡ σοβιετικὴ γραφειοκρατία ἔβλεπε τὸν ἑαυτό της ὑποχρεωμένο νὰ ἐξαλείψει τὰ ἴχνη τῆς «δυαδικῆς ἐξουσίας», τόσο στὸν οἰκονομικὸν ὅσο καὶ στὸν πολιτικὸν τομέα. Τὸ «πραξικόπημα

---

* «Ἡ ἐξαπόλυση ἑνὸς πολέμου στὶς σημερινὲς συνθῆκες θὰ σήμαινε γρήγορη μεταστροπή του σὲ διεθνῆ ἐμφύλιο πόλεμο μὲ ἀπρόβλεφτες συνέπειες». (Στὸ ἴδιο).

τῆς Πράγας» εἶταν κι ὅλας παρόν, καὶ ὄχι μόνο στὴ Τσεχοσλοβακία.

Οἱ θέσεις γιὰ τὴν «ΕΣΣΔ καὶ τὸν σταλινισμὸ» περιλάμβαναν ἕνα μέρος σχετικὸ μὲ τὴν ἱστορικὴ συζήτηση γιὰ τὸ ρωσικὸ ζήτημα, ποὺ καταπολεμοῦσε ἐπιτυχῶς τὰ ἀναθεωρητικὰ ἐπιχειρήματα ποὺ διατύπωσαν διάφορες «φιλοσταλινικὲς» ἢ «ἀντισταλινικὲς» τάσεις ποὺ ἐκδηλώθηκαν στὶς γραμμές μας.

Μὲ τὴ συζήτηση ποὺ ἔγινε τόσο κατὰ τὴν προπαρασκευὴ ὅσο καὶ κατὰ τὴν ἴδια τὴ διάρκεια τοῦ 2ου Παγκόσμιου Συνεδρίου, τὸ «ρωσικὸ ζήτημα» ἔπαψε νὰ εἶναι, στὸ ἑξῆς, ἕνα θέμα ἀντιλεγόμενο, ὡς πρὸς τὸν κοινωνικὸ χαραχτήρα, «ἐργατικὸ» (ἔστω καὶ ἐκφυλισμένο) ἢ μὴ τῆς ΕΣΣΔ.

Μιὰ ἄλλη συμβολὴ τοῦ 2ου Παγκόσμιου Συνεδρίου εἶναι ὅτι ἐγκαινίασε τὸν προσανατολισμὸ πρὸς τὴν πραγματικὴ μαζικὴ ἐργασία τῶν ὀργανώσεων τῆς Διεθνοῦς, μολονότι ἀπόδιδε ἀκόμα τὴ μεγαλύτερη σημασία στὴν οὐσιαστικὰ ἀνεξάρτητη ἐργασία, καὶ κατ' ἐξαίρεση μόνο στὴν εἰσοδιστική.

Τὸ 2ο Παγκόσμιο Συνέδριο, ἐξἄλλου, ξαναεπικύρωσε τὸν δημοκρατικοσυγκεντρωτικὸ χαραχτήρα τοῦ παγκόσμιου κόμματος τῆς Διεθνοῦς, ἐγκρίνοντας παμψηφεὶ τὸ νέο πληρέστερο καταστατικό, ποὺ βασιζότανε τόσο στὸ καταστατικὸ τῆς 3ης Διεθνοῦς ὅσο καὶ στὰ καταστατικὰ ποὺ ψηφίστηκαν ἀπὸ τὴν ἱδρυτικὴ Συνδιάσκεψη τῆς 4ης Διεθνοῦς τὸ 1938 κ' ἔπειτα.

Τὸ ντοκουμέντο γιὰ «τὴν πάλη τῶν ἀ-

ποικιακῶν λαῶν» συγκέννρωσε τὴν προσσχη στὶς νέες μορφὲς ἔμμεσης ἀποικιοκρατίας.

* * *

'Αντικρύζοντάς το ἐκ τῶν ὑστέρων, τὸ 2ο Παγκόσμιο Συνέδριο φαίνεται γενικὰ νὰ κλείνει τὴν πρώτη περίοδο στὴ μεταπολεμικὴ ζωὴ καὶ ἀνάπτυξη τῆς Διεθνοῦς, κατὰ τὴν ὁποία οἱ ἐθνικές μας δυνάμεις ἀνασυγκροτοῦνται, λαμπικάρονται καὶ στρέφονται πρὸς νέους προσανατολισμοὺς μέσα στὴν πολυσύνθετη νέα κατάσταση ποὺ κληροδότησε ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος.

Σ' αὐτὴν τὴν περίοδο, οἱ δυνάμεις τῆς 4ης Διεθνοῦς, πολιτικὰ ὁμοιογενεῖς πιά, ἀποβάλλουν σιγὰ-σιγὰ τὰ σεχταριστικὰ ἤθη καὶ τὶς ὀπορτουνιστικὲς ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀδυναμίες, συνειδητοποιοῦν τὶς νέες διεθνεῖς καὶ ἐπαναστατικὲς πραγματικότητες, καὶ βαδίζουν μ' ἐμπιστοσύνη πρὸς τὴ μελετημένη καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐνσωμάτωσή τους μέσα στὸ πραγματικὸ κίνημα τῶν μαζῶν κάθε χώρας.

('Απὸ τὴν «4η Διεθνῆ» τοῦ 1958)